Utgitt av Norad
juni
2006

AFGHANISTAN:

Livsfarlig innsats

Bistandsorganisasjoner i Afghanistan opplever at sikkerheten for egne ansatte blir stadig dårligere. Bare i løpet av det første halvåret er 23 bistandsarbeidere drept. Det er flere enn noen gang siden Taliban ble kastet ut av Kabul i 2001.

Side 11

FOTO: SCANPIX

KORRUPSJON:

Norge sponser Zambia-rettsak

Med delfinansiering fra Norge skal Zambia nå føre en historisk rettsak mot britiske advokater. Advokatene mistenkes for å ha hvitvasket korrupsjonspenger i Chiluba-perioden.

Side 16

bistandsaktuelt

fagblad om utviklingssamarbeid · nr. 5 · 2006

Rattsø vil rydde opp

Det er behov for opprydding i bistandssirkuset. Det mener lederen av et regjeringsoppnevnt utvalg som nettopp har avgitt sin rapport.

Side 4-5

Mosambiks fiskere frykter olje-boom

Mosambiks ledere kjenner eimen av en ny oljerikdom, men blant fiskerne er det uro og frykt for planene. Bistandsaktuelt har snakket med myndigheter og lokalbefolkning i det norske hovedsamarbeidslandet.

Side 13-15

Norsk jungeltraktor vant pris

Side 28

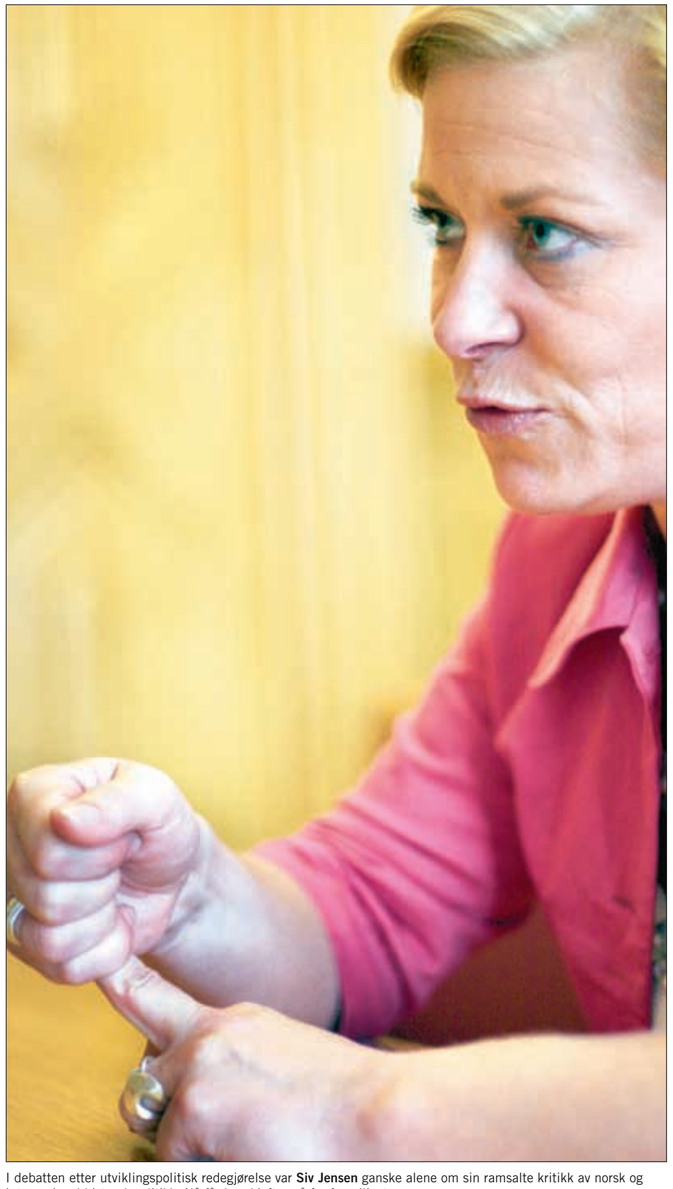

I debatten etter utviklingspolitisk redegjørelse var **Siv Jensen** ganske alene om sin ramsalte kritikk av norsk og internasjonal bistandspolitikk. Nå får hun kjeft også fra fagmiljøet. FOTO: FREDRIK NAUMANN

Siv mot røkla

Fagmiljø og politikere reagerer kraftig på Frp-lederens påstander

- «Jeg – og mange skattebetalere med meg – ser ingen verdi i å pøse milliarder av kroner ut av Norge og ned i lommene på korrupte diktatorer.»
- «Mine erfaringer blant annet fra Afrika har bare gjort meg overbevist om at tradisjonell norsk bistand ikke virker».
- «…det er de samme menneskene som reiser rundt og diskuterer utvikling, en bistandsfiff som går fra kanapé til kanapé mens de fattige sulter.»
- Alle utsagnene over stammer fra lederen av Stortingets nest største parti. Nå reagerer fagmiljøet og politikere skarpt på Frp-formannens påstander om bistand. Men Siv Jensen slår tilbake.

Side 7-9

B-PostAbonnement
RETURADRESSE: Bistandsaktuelt, boks 8034 Dep., 0030 Oslo.

Prøv Bistandsaktuelt på nett: www.bistandsaktuelt.no

Jeg prøvde å slå alarm

AV HILDE JAKOBSEN

DEBATT

SOM AKTIV bistandsarbeider og tidligere uteansatt i Kirkens Nødhjelp, vil jeg takke Bistandsaktuelt for å ha tatt opp to viktige og relaterte tema: KN-ansattes sex-overgrep og bistandsarbeiderens sex-kjøp. Samtidig takker jeg for invitasjon fra fagbladet til innspill, og kommer med noen forslag til mottiltak utifra mine egne erfaringer med varsling.

Først av alt: Det KN sier til pressen om egen bekymring over mulige sexovergrep utført av egne ansatte mangler troverdighet.

Når jeg kan fastslå dette, er det fordi jeg selv har opplevd å måtte gi etter for KNs press mot å varsle om mannlige kollegers «upassende oppførsel».

Da jeg selv begynte å ymte frampå om dette, var jeg forbløffet over hvilke løgner, ansvarsfraskrivelser og usammenhengende bortforklaringer man raskt grep etter. «Litt sånn må man nok finne seg i,» sa min norske sjef om sex-overgrep på arbeidsplassen. Når ukulturen nå lekker ut som puss fra en verkebyll, hevder KNs talsmenn likevel i pressen at «det er uhyre viktig» at sexovergrep ikke foregår i deres rekker. Men står det til troende?

SELV HADDE JEG bakgrunn fra profesjonelle bistandsmiljøer i Afrika hvor man tok avstand fra seksuelle overgrep. Jeg hadde også kjennskap til prosjekter hvor man jobber med kvinner som er utsatt for dette. Derfor fikk jeg litt av et sjokk da jeg erfarte hvordan min første *norske* arbeidsgiver, Kirkens Nødhjelp, reagerte da jeg videresendte informasjon om mine mannlige kollegers oppførsel på dette området. Samtidig merket jeg at kenyanske mannlige kolleger ved samme arbeidssted, som jobbet for samme organisasjon og som også var langt hjemmefra, så det som en selvfølge at man ikke kjøpte sex i disse samfunnene.

Senere har jeg snakket med andre som har lignende erfaringer: hovedkontoret gikk i en stor bue rundt konflikten, og tok betydelig hensyn til sine mannlige ansatte og ingen hensyn til kvinnen (ofte jentebarnet) og samfunnet. Det at dette tidligere har vært et slags «ikke-tema» i u-hjelps- og nødhjelpsarbeid, eller et tema kun for spesielt interesserte, har gjort det ekstra vanskelig å få det tatt alvorlig innad i organisasjonen. Det at Bistandsaktuelt tok det opp, kan bidra til å endre på dette.

YRKESETISKE retningslinjer (som omtalt i aprilutgaven av Bistandsaktuelt) og korrekt retorikk (som den KNs seksjonsleder Bjørg Mide kommer med i artikkelen «– Ikke funnet noe galt» på www.bistandsaktuelt.no), hjelper lite så lenge KN gjør det tryggere å bryte reglene enn å varsle brudd mot dem. Medias kritiske søkelys er nødvendig og bra. Likevel ville det vært mye bedre om KN kunne tatt disse oppvaskene internt, tatt et oppgjør med ukulturen på eget initiativ istedet for at de måtte presses til det utenifra. Selv har jeg valgt å ikke gå ut med skandalene jeg har bevitnet i håp om at KN skal ta seg sammen selv, men ser lite tegn til dette.

FAKSIMILE: BISTANDSAKTUELT

debatt

OM MAN I KN vil ordne opp i egne rekker, så gjentar jeg her det jeg tidligere har foreslått for organisasjonen:

1) Rekruttering.
Mens andre organisasjoner kvittet seg med sine «menn av tvilsom etisk kaliber», virket det som om man i KN snudde det døve øret til – så lenge ansatte gjorde jobben sin.

Mens Flyktninghjelpens personalsjef sier at det viktigste virkemiddelet for å unngå sex-kjøp blant de ansatte er å være nøye med hvem som faktisk ansettes (Bistandsaktuelt nr 3, april 2006), har KNs personalavdeling (slik jeg har erfart det) stilt seg uforstående til at de skulle være ansvarlige for mannlige ansattes oppførsel.

Kompetansenivået til de som er ansvarlige for rekruttering i organisasjonen er også et viktig element i dette. Det å dekke over følgene av å sende ut menn som misbruker kvinner i lokalsamfunnet, er også å dekke over følgene av personalavdelingens egne feiltrinn.

Når ledere (i mitt tilfelle: mellomledere) gjør dette, ofrer de sannhet og rettferdighet for egeninteresse, det vil si, de er villige til å bygge egne karrierer over disse kvinnenes skjebne.

Mens andre kvittet seg med «menn av tvilsom etisk kaliber», snudde KN det døve øret til.

2) Varsling.
En Code of Conduct (yrkesetiske retningslinjer) som det ikke får konsekvenser å bryte er lite verdt. Eller rettere sagt: den er verdt mer for de som vil dekke over overgrepene enn for de som vil gjøre slutt på dem. Om terskelen for å varsle er tilstrekkelig høy, kan mannlige uteansatte gjøre som de vil med vanskeligstilte kvinner i trygg visshet om aldri å bli rapportert, og attpåtil vifte med Code of Conduct og vakre ord som Bjørg Mides når samtaleemnet kommer opp.

Om man virkelig tar dette alvorlig må man senke alle de våpnene som nå er siktet mot budbringeren. Det må bli mindre risikabelt å varsle enn å forgripe seg mot disse jentene og kvinnene. Det må stilles krav til saklighet blant de som mistenkeliggjør varslere. Man må ha nulltoleranse for mellomlederes uredelige forvaltning av informasjon fra feltet. Mest av alt må den ukulturen som gjør at man er villig til å gå på akkord med organisasjonens grunnleggende prinsipper ruskes ut.

I tillegg må de krav som settes til varslere om «bevis» være klare og realistiske. For å illustrere dette: Ett av tilfellene jeg ikke turde å rapportere var allment kjent blant organisasjonene i området der vi jobbet. Det gjorde blant annet at man i disse organisasjonene omtalte alle KNs mannlige ansatte (de fleste urettmessig!) som «gamle griser», og at to andre organisasjoner strammet inn sine egne retningslinjer for å markere avstand fra KN på dette.

For både nasjonale og utenlandske bistandsarbeidere var det med andre ord liten tvil om at det foregikk et brudd på de retningslinjene vi alle forholdt oss til som ansatte.

Likevel var ikke dette klart nok for KNs hovedkontor i Oslo: om jeg som varsler skulle møte de kravene for bevis de satte, måtte jeg bokstavelig talt ha sittet og sett på mens samleiene foregikk. Siden det er noe uvanlig å invitere publikum til denne typen overgrep, blir det å varsle om selv åpenlyse brudd på retningslinjene som å be om å bli stemplet som en som farer med ubeviselige påstander. I likhet med alle mine kolleger valgte jeg ikke å rapportere dette overgrepet som utvilsomt fant sted.

Hilde Jakobsen, bistandsarbeider og tidligere KN-ansatt.

Er sex-overgrep et problem i norsk bistand? Tar vi i så fall problemet på alvor? Har bistandsbransjen gode nok varslingsrutiner?

Delta i debatten på våre nettsider: www.bistandsaktuelt.no/forum

OBS! REPLIKK:

Atle Sommerfeldt i Kirkens Nødhjelp har en replikk til Hilde Jakobsens innlegg på side 18 i denne utgaven av Bistandsaktuelt.

Følg bistandsdebatten på nett!

På våre nettsider www.bistandsaktuelt.no finner du blant annet:

Bærekraft eller varig virkning?
AV FINN ARCTANDER, IMPACT FORUM NORGE

Politisk tørke i tørrlandsområdene
AV LAUREN NAVILLE, TØRRLANDSKOORDINERINGSGRUPPEN OG JØRN STAVE, UTVIKLINGSFONDET

Sex i byttehandel mot penger og mat
AV ARNFINN SOLLI, KWENUHA WOMEN'S ASSOCIATION

bistands aktuelt
Fagblad om utviklingssamarbeid
nr. 5/06 – 9. årgang

Fagbladets redaksjon arbeider i henhold til pressens Vær Varsom-plakat.

Ansvarlig redaktør:
Jon Bech

Redaktør:
Gunnar Zachrisen
gz@norad.no

Journalister:
Liv R. Bjergene
lrb@norad.no
Tone Bratteli
tbr@norad.no
Ellen Hofsvang
ellenhofsvang@online.no
Synnøve Aspelund
syas@norad.no
Tor Aksel Bolle
toab@norad.no

Redaksjonsråd:
Axel Borchgrevinck
Morten Bøås
Tore Linné Eriksen
Line Hegna
Bibiana Dahle Piene

Internett:
www.bistandsaktuelt.no

Postadresse:
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo

Kontoradresse:
Ruseløkkv. 26 (6. etg.)

Telefon sentralbord:
22 24 20 30

Telefon redaksjon:
22 24 05 72 – 22 24 20 40

E-post redaksjon:
gz@norad.no

Telefon annonser:
22 24 20 40 – 22 24 05 72

E-post annonser:
lrb@norad.no

Design / produksjon:
Odyssé reklamebyrå/
Akela grafisk design,
Fred Isaksen, Larvik #6698

Trykk:
Nr1 Trykk as

Abonnement:
Bistandsaktuelt, Norad,
Boks 8034 Dep., 0030 Oslo.
Telefon: 22 24 20 59.
E-post: adr-ba@norad.no

Abonnement kan også tegnes via internett:
www.bistandsaktuelt.no
Abonnementet er gratis.

Artikler i Bistandsaktuelt uttrykker ikke nødvendigvis et offisielt syn.

Utgiver:
Norad

ISSN 1501-0201

Redaksjonen avsluttet:
Tirsdag 20. juni 2006

Opplag – denne utgaven:
16 100 eksemplarer

MÅNEDENS SITAT:

«Myndighetene i Somalia skal innføre Shangria-domstol».

TV-Norge tekst-tv 5. juni 2006, som står bak den nye blandingen av sharia og sangria.

LEIAR

Reint vatn

Tilgang på vatn er eitt av dei største globale ressursproblema i dag. Meir enn 1,2 milliardar menneskje manglar drikkevatn. Om lag to millionar barn døyr kvart år fordi dei ikkje har reint vatn. Folketalet i verda er tredobla dei siste 100 åra, medan vassforbruket er seksdobla. Mengda tilgjengeleg reint vatn har vorte mindre. Tradisjonelle kornkammer står ovenfor aukande tørkeproblem. Mange storbyar har allereie for lite vatn.

Forbruket av vatn er ekstremt skeivdele. FN reknar eit dagleg vassforbruk på 50 liter som eit minimum. I Noreg ligg det personlige døgnforbruket på drygt 200 liter, medan forbruket i mange afrikanske land ligg ned mot fem liter.

Tilgangen på vatn er ikkje berre viktig for helse og matforsyning, men også for sosial og økonomisk utvikling, infrastruktur, turisme og energiproduksjon. Vatn virkar på heile økosystemet og er ein fundamental ressurs for berekraftig utvikling. Nytten av investeringar i vatn ligg gjennomsnittleg åtte gangar høgre enn kostnadene.

Kampen om vassressursar har allereie forårsaka mange konfliktar. Vatn vil i framtida kunne bli eit stort tryggleikpolitisk problem. Den britiske forsvarsministeren, John Reid, lanserte nyleg ein handlingsplan for å førebu det han kallar «krigen om vatnet». Men i mange tilfelle har bruk av sams vassressursar vore ei kjelde til samarbeid, som til dømes israelsk-jordansk forvaltning av vatnet frå Jordanelva og Indus River Commission mellom India og Pakistan. Også når det gjeld Nilen og Zambesivassdraget, vert det arbeidd med felles utnytting av vassressursane. Her har Noreg vore engasjert.

Vassmangel er eit problem som kan forverrast dramatisk som følgje av klimaendringar. Det kan auke dei alvorlege konfliktane som allereie finst, knytta til kampen om vatn og andre knappe ressursar.
Utfordringane innanfor vass-sektoren krev ein differensiert tilnærming, med bruk av både teknisk avanserte prosjekter så som store dammar og rimelege og enkle løysingar. Det fins eit bredt spekter av effektive lokale løysingar basert på låg teknologi for å gi fattige tilgang til vatn. Dette gjelder m.a. små sisterner, pumper drive av pedaler, dryppvatning og samling av regnvatn. Desse er både rimelege, utprøvde og har synt seg dugelege i praksis.

God forvalting av vatn er ein føresetnad for å få vekk fattigdom og for at vi skal kunne nå tusenårsmåla. Til sjuande og sist dreier vatn seg både om global etikk og internasjonal solidaritet.

bistandsaktuelt forbeholder seg retten til å lagre og utgi alt stoff i fagbladet i elektronisk form. Redaksjonen forbeholder seg også retten til å forkorte innsendte manuskripter.

På grunn av stor pågang av debattinnlegg, kronikker, reisebrev, o.l. vil mange artikler ikke komme på trykk.

Debattinnlegg honoreres ikke.

– Det er et viktig signal at ikke alt legges øde i krisetider, sier **Alf Adeler**. FOTO: LIV R. BJERGENE

I skuddlinjen på Øst-Timor

portrett

HVEM:
Alf Adeler i Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) hjelper Øst-Timor å ta i bruk landets vannressurser.

HVA:
Ble værende på Øst-Timor under de voldelige opptøyene som startet i april.

HVORFOR:
Sørget for at noen hjul ble holdt i gang i en borgerkrigslignende situasjon.

Fem kuler susende rett forbi han på kontoret i hovedstaden Dili var ikke nok til å skremme Alf Adeler ut av Øst-Timor. Mens opptøyene lammet det meste av landet, sørget han for at byggingen av et vannkraftverk ikke stoppet opp.

• SYNNØVE ASPELUND

– Det var ganske friskt en stund, ja, men jeg følte meg ikke direkte truet og så ingen grunn til å dra. Jeg tror det virker stabiliserende i en så urolig situasjon at ikke all aktivitet stanser, sier Alf Adeler.

Det som i mars startet som en konflikt mellom militærledelsen og 600 soldater på ufrivillig oppsigelse, utartet seg til et uoversiktlig kaos av gateslagsmål, skyting og brenning av hus. Bak all uroen ligger etniske spenninger mellom folk øst og vest på øya.

Minst 21 personer ble drept, rundt 130.000 flyktet fra hjemmene sine og de fleste utlendingene forlot landet. Store deler av samfunnsmaskineriet stoppet opp.

– Baucau-området, hvor vi er med å bygge et minivannkraftverk, er nokså urolig. Vi prioriterte å holde hjulene i gang her. Det er et viktig signal at ikke alt legges øde i krisetider, dessuten hadde det vært tungt å starte opp igjen etter et avbrudd, sier Adeler.

Dramatiske dager. «Vannmannen» Alf Adeler har vært på Øst-Timor i tre år. Han leder det Norad-støttede samarbeidet som Norges vassdrags- og energidirektorat har med øst-timoresiske myndigheter om utnyttelse av øyas vannressurser. Under urolighetene flyktet staben hans. Så langt har bare sekretæren vendt tilbake.

– De andre tør ikke komme ennå, sier Adeler, som selv opplevde å bli beskutt da han satt alene på kontoret Kristi Himmelfartsdag.

– Fem kuler suste ti centimeter fra meg og inn i veggen så murpussen raste. Jeg tok med pc-en og la meg på gulvet et par timer, men likte meg ikke noe særlig, forteller han, og understreker nøkternt at det nok var en tilfeldighet at han havnet i skuddlinjen.

Dramatisk var det også da han fikk en bekymret telefon fra en kollega, som var redd for slektningene sine. De var den siste gjenværende familien i landsbyen, med opprørere i nærheten.

– Jeg snakket litt med en av «rebellene» og fikk tatt med store og små, i alt 22 personer på pick-up'en min.

De er nå i en midlertidig flyktningleir. Adeler har selv rundt ti personer boende i huset sitt – naboer som er redd for husbrann og represalier fra opprørerne.

Forferdelig trist. For å få bukt med all volden ba Øst-Timor om hjelp utenfra. Rundt 2500 soldater og politimenn fra Australia, Malaysia, New Zealand og Portugal er på plass.

– Opprørerne har begynt å levere inn våpnene sine, og den verste uroen er over nå. Det er mindre skyting, men den noe tvilsomme tradisjonen med å brenne hus fortsetter, sier Alf Adeler.

Behovet for humanitær hjelp til flyktningene er stort. Med nære bånd til land og folk på Øst-Timor er Adeler bekymret for konsekvensene av uroen.

– Det som har skjedd nå i vår er forferdelig trist. Øst-Timor hadde endelig klart å få en generasjon barn med en normal barndom, som lekte og smilte ubekymret. Det er fælt å se hvor redde de er nå, sier han.

> **Det er et plaget folk, som nå plager seg selv.**

– Landet har en lang, smertefull historie. Det er et plaget folk, som nå plager seg selv.

I tillegg til nye arr på folkesjelen ser Adeler for seg konsekvenser av mer prosaisk art etter opptøyene – som at investorer blir skremt bort, og at dragkampen med Australia om ilandføring av olje nå kan slå uheldig ut for Øst-Timor.

Selv bretter han opp skjorteermene og fortsetter samarbeidet med øst-timoreserne om bygging av vannkraftverk, utvikling av elektrisitetslovgivning og bygging av hydrologiske målestasjonsnettverk.

Denne familien fraktet Alf Adeler selv i sikkerhet under opptøyene i Dili. FOTO: PRIVAT

For mange kokker og for mye søl

Regjeringsoppnevnt utvalg vil ha strengere krav for å gi statsstøtte til «de frivillige»

Et kritisk blikk på organisasjonsmylderet og økt vekt på evaluering, resultater og konkurranse. Det er blant anbefalingene fra utvalget som det siste året har gjennomgått den norske bistanden via frivillige organisasjoner.

• ELLEN HOFSVANG

NGO-BISTAND

2,5 milliarder statlige bistandskroner kanaliseres i dag via 168 norske frivillige organisasjoner – fra kjempestore Norges Røde Kors til bittelille Venner av Uganda.

– Ja, det er for mange organisasjoner i forhold til størrelsen på bevilgningene. En konsolidering må til, men den kan gjerne skje ved at de går sammen i sammenslutninger og paraplyer, sier utvalgsleder Jørn Rattsø.

Jørn Rattsø, professor.

Rattsø-utvalget ble nedsatt i fjor vår i tråd med et forslag i «Stortingsmelding 35: Felles kamp mot Fattigdom». Det omfattende mandatet ga dem i oppgave å vurdere de frivillige organisasjonene i bistanden, deres resultater, kostnadseffektivitet, innretning, relevans og kompetansefortrinn sammenliknet med andre kanaler. Utvalget skulle også se på bevilgningsstrukturen for støtte.

På anbud. Anbudsordninger der organisasjonene konkurrerer om bistandsoppdragene har vært diskutert underveis i utvalgets arbeid. I den endelige rapporten anbefaler utvalget at det jevnlig skal konkurreres om rammeavtaler for langsiktig utviklingsbistand og at disse utlyses for prekvalifikasjon med jevne mellomrom.

– Dette foreslår vi for at det skal bli større utskifting og mindre grad av automatikk i tildelingen, forklarer professor Jørn Rattsø.

I tilfeller der langsiktig bistand kan betraktes som et slags oppdrag der myndighetene klargjør oppgavene går utvalget enda lengre. Slike oppdrag egner seg for utlysning på anbud, mener de.

Mangler mål. Utvalget har ikke selv studert de økonomiske forhold i ulike bistandsformer, men legger likevel til grunn at det er et høyere kostnadsnivå og svakere kontroll av pengestrømmen i den multilaterale bistanden enn i offentlig bistand og frivillige organisasjoner. Det er derfor neppe kostnadseffektivt å bruke den multilaterale kanalen for å drive større operativ virksomhet i mottakerlandene, skriver de.

Utvalget etterlyser større fokus på resultater også i de frivillige organisasjonene, samtidig som det vil ha strammere krav og kriterier for støtte. Jørn Rattsø mener bistandspolitikken har vært preget av «de mange gode hensikter» og uklare mål. – Det har også vært for dårlig fattigdomsfokus i bistanden, mener utvalgslederen.

Vil premiere. Selv om utvalgets oppgave har vært å se på bistanden i regi av frivillige organisasjoner, kommer de også med mer generelle anbefalinger. I tråd med tankegangen i Verdensbankens innflytelsesrike rapport «Assesing Aid» fra 1998 anbefaler de at bistanden i større grad rettes inn mot land med godt styresett. Det tre kvinnene og fire mennene i utvalget mener det er i disse landene man mest effektivt kan få resultater av bistanden: Her kan man hjelpe flest fattige per krone.

– Betyr det at for eksempel Afghanistan og Sudan ikke bør få langsiktig bilateral bistand fra Norge?

– Ja, de bør ikke få langsiktig statlig bistand men humanitær bistand og nødhjelp, sier Rattsø.

I dag gir Norge langsiktig bistand til Afghanistan gjennom budsjettstøtte rettet mot utdanning, offentlig administrasjon og landsbygdutvikling.

En fokusering av den langsiktige bistanden til land med godt styresett må ifølge utvalget også få betydelige konsekvenser for de frivillige organisasjonene. Her må norske organisasjoner i hovedsak delta i prosjekter på oppdrag fra frivillige organisasjoner i landene selv, heter det i rapporten.

Politisk nødhjelp. På nødhjelpsområdet skriver utvalget at organisasjonene kan være «effektive operatører» i land der staten ikke fungerer. Samtidig mener de det her er et behov for økt koordinering og internasjonalisering.

Utvalget mener at den geografiske fordelingen av norsk humanitær bistand ikke gjenspeiler behovet for innsats, og trekker den konklusjon at fordelingen av nødhjelp påvirkes av utenrikspolitiske hensyn og skjev mediedekning. Det er «ønskelig å rette mer humanitær bistand mot behovet for å avhjelpe nød», skriver de i rapporten.

Vil samle. Rattsø-utvalget gir en tydelig kritikk av dagens oppsplittede forvaltning av statlig støtte til frivillige organisasjoner, der Norad og Utenriksdepartementet har hver sin del – henholdsvis langsiktig og humanitær bistand (nødhjelp).

Utviklingen «krever styrket faglig forvaltningskompetanse og ryddig ansvarsdeling mellom politikk og forvaltning. Dagens oppsplittede behandling av frivillige organisasjoner i forvaltningen er ikke et godt opplegg for en samlet politisk hovedlinje. Oppsplittingen er også et problem i forhold til å oppnå synergier mellom humanitær og langsiktig bistand», skriver utvalget.

Det anbefaler samtidig at evalueringsarbeidet legges utenfor bistandsforvaltningen. Dersom regjeringen følger disse anbefalingene og samtidig velger å legge hele tilskuddsforvaltningen til UD kan direktoratet Norad miste to betydelige arbeidsfelt. Direktoratet er allerede kraftig redusert etter at forvaltningen av stat-til-stat-bistanden ble flyttet til UD i forbindelse med omorganiseringen i 2003/4.

Mindre penger? Spørsmålet om mer eller mindre norsk bistand skal kanaliseres gjennom organisasjonene velger utvalget å overlate til politikerne. Økt vekt på humanitær bistand, organisasjonssamarbeid og marginaliserte grupper i bistanden tilsier en økt andel til de frivillige. Dersom bistandspolitikken skal vektlegge land med godt styresett, statsbygging og økonomisk utvikling tilsier det mindre til organisasjonene, konkluderer de.

Befolkningen i Aceh-provinsen i Indonesia og i Sri Lanka opplevde et mylder av utenlandske organisasjoner som ville hjelpe, blant annet i enorme husbyggingsprogrammer. Men ikke alle var like kompetente.

FOTO: SCANPIX/ REUTERS/SUPRI

Norges Røde Kors og Kirkens Nødhjelp har i flere år vært de to største mottakerne av statlige nødhjelpskroner. Her er det daværende generalsekretær **Jan Egeland** i Norges Røde Kors og generalsekretær **Atle Sommerfeldt** i Kirkens Nødhjelp som samler inn penger til sultkatastrofen i det sørlige Afrika i 2002.

FOTO: KENT JACOBSEN / RØDE KORS / SCANPIX

ORD-FORKLARING:

Multilateral bistand – bistand gjennom FN-organisasjoner og utviklingsbanker.

NGO – non-governmental organization, ikke-statlig organisasjon.

NORSK BISTAND VIA ORGANISASJONENE

■ Mellom 80 og 100 prosent av bistanden som gis av norske frivillige organisasjoner er basert på statlig støtte.

■ I 2004 ble 2,47 milliarder bistandskroner kanalisert gjennom i alt 168 norske frivillige organisasjoner, det vil si 16,6 prosent av bistanden. Til sammenlikning fikk de to største mottakerne av norsk multilaterale bistand (Verdensbanken og UNDP) bortimot det samme, med 2,38 milliarder kroner.

■ I 2004 gikk 90 prosent av midlene til de 22 største mottakerne, mens 10 prosent fordeles på de resterende 146 organisasjonene. Norges Røde Kors, Kirkens Nødhjelp, Norsk Folkehjelp, Flyktninghjelpen og Redd Barna fikk til sammen nesten 60 prosent av midlene.

RATTSØ-UTVALGET

Jørn Rattsø, professor i samfunnsøkonomi ved NTNU (leder), **Ruth Haug**, professor i utviklingsstudier ved Universitetet for miljø og biovitenskap (UMB) på Ås (nestleder), **Sidsel Saugestad**, professor i sosialantropologi ved Universitetet i Tromsø, **Stein Erik Kruse**, rådgiver ved HESO, **Per Selle**, professor i sammenliknende politikk, universitetet i Bergen/Rokkansenteret, samt to representanter for organisasjonene: **Anne Sletmo**, sjefsrådgiver i Norges Røde Kors og **Atle Sommerfeldt**, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

Sommerfeldt: – De store organisasjonene bør ta seg av nødhjelpen

> **Ja, nødhjelp bør i større grad kanaliseres gjennom de store organisasjonene.**
>
> **Atle Sommerfeldt**, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

Generalsekretær i Kirkens Nødhjelp, Atle Sommerfeldt, har representert organisasjonene i utvalget sammen med Anne Slettmo fra Røde Kors. Det er dermed de to organisasjonene som mottar mest bistandmidler som har fått delta i diskusjonene ved professor Jørn Rattsøs bord.

– Betyr utvalgets anbefalinger at mer av bistanden bør gå til de store organisasjonene?

– Når det gjelder nødhjelp: Ja, der mener vi bistanden bør kanaliseres gjennom de store organisasjonene, svarer Atle Sommerfeldt.

Utvalgets anbefaling om redusert støtte til frivillige organisasjoner om den langsiktige bistanden dreies mot land med godt styresett, og økt NGO-bistand dersom den humanitære bistanden økes, gjør ikke nødvendigvis de største organisasjonene til vinnere, mener han.

– Den reorganiseringen utvalget forslår gjennom blant annet endring av rammeavtaleordningen gir muligheter for mellomstore og mindre organisasjoner. Mange av dem er like profesjonelle som de store, sier Sommerfeldt.

Samtidig peker han på at spesialiserte organisasjoner som arbeider med marginaliserte grupper, som urfolk, er ivaretatt i anbefalingene. Sommerfeldt mener også forestillingen om at Norge kanaliserer så mye bistand gjennom frivillige organisasjoner sammenlignet med andre land er betydelig overdrevet:

– Fordi Norge gir en relativt stor andel av bistanden som humanitær bistand, blir organisasjonsandelen høy. Det er en myte at Norge kanaliserer mye langsiktig bistand gjennom organisasjonene, sier han.

Solheim: – Kjør debatt om roller!

> **Spørsmålet om godt styresett er nok mer sammensatt enn det som kommer fram her.**

Erik Solheim, utviklingsminister.

– Framleggelsen av utvalgets rapport må bli starten på en offentlig diskusjon om og med organisasjonene om deres rolle i utviklingsarbeidet, sier Erik Solheim.

I budsjettet for 2006 reduserte de rødgrønne bevilgningen til frivillige organisasjoner med 46,5 millioner kroner i forhold til forslaget fra Bondevik-regjeringen. Begrunnelsen var at man ventet på Rattsø-utvalgets anbefalinger. Utviklingsministeren varsler at allerede 2007-budsjettet som nå utarbeides vil gjenspeile utvalgsarbeidet.

– Resultatet av utvalgets arbeid og den debatten vi skal ha med organisasjonene vil få konsekvenser for neste års budsjett, sier Erik Solheim. Om regjeringen følger anbefalingene om å dreie bistanden mot land med godt styresett og gi organisasjonene en mindre rolle der, kan en del organisasjoner forvente raske kutt i støtten.

– Deler du Rattsøs vurdering av at mer bistand bør gå til land med godt styresett?

– Vi kan ikke styre bistanden kun etter behov, men spørsmålet om godt styresett er nok mer sammensatt enn det som kommer fram her, sier Solheim.

Det finnes mange grader av både godt og dårlig styresett, og selv land som ser ut til å ha godt styresett kan endre seg raskt til det verre, mener utviklingsministeren.

Han trekker litt på smilebåndet når han viser til at Rattsø under presentasjonsmøtet trakk fram Øst-Timor som et eksempel på land med godt styresett som burde få mer bistand. Det skjedde mens opprørere fortsatt skaper kaos i Dili og både norske bistandsarbeidere og FN-ansatte har rømt landet.

Øst-Timor er et land med godt styresett, mener professor Jørn Rattsø.

FOTO: SCANPIX/CANDIDO ALVES/AFP

RATTSØ ANBEFALER:

Her er de viktigste anbefalingene i Rattsøutvalgets rapport **«Nye roller for frivillige organisasjoner i utviklingsarbeidet»**:

Sør-orientering:

■ Norsk langsiktig bistand konsentreres om land med godt styresett, og valg av hovedsamarbeidsland revurderes.

■ Økt bistand til frivillige organisasjoner i mottakerlandene, etablering av fondsordning.

Langsiktig bistand

■ Organisasjoner i utviklingsland må ikke bli et varig substitutt for landets myndigheter.

■ To typer organisasjoner i mottakerland bør prioriteres: 1) «Naturlige partnere» der organisasjonene hjemme og ute har tilsvarende forankring (funksjonshemmede, fagforeninger, kirke) og 2) organisasjoner som jobber med ivaretakelse av marginaliserte gruppers rettigheter.

Humanitær bistand

■ Det er ønskelig med økt internasjonalisering og norske organisasjoner må i større grad konkurrere på det internasjonale markedet.

■ Humanitær bistand må prioriteres etter behov, ikke etter medieoppslag eller utenrikspolitikk.

■ Nye mekanismer for overgangsbistand, forebygging av katastrofer og langvarig innsats konsentreres hovedsakelig til hovedsamarbeidsland.

Målretting og evaluering

■ Rammeavtaler utlyses for prekvalifisering.

■ Forenklet behandling av små organisasjoner.

■ Mer vekt på evaluering, evalueringene bør organiseres eksternt og uavhengig av bistandsforvaltningen.

■ Ansvaret for tilskuddsordninger til frivillige organisasjoner samles .

Omfang

■ Mer støtte til frivillige organisasjoner dersom man på politisk hold velger å prioritere humanitær bistand, organisasjonssamarbeid og marginaliserte grupper.

■ Mindre til organisasjonene dersom man velger å prioritere land med godt styresett, statsbygging, økonomisk utvikling og multilaterale kanaler.

notiser

Evaluerer bistand til «mellomrike»

Verdensbankens bistand til mellominntektslandene er i ferd med å bli evaluert, med delfinanisering fra Norad. Norads evalueringsenhet har en egen samarbeidsavtale med Verdensbanken.

De 86 mellominntektslandene har nesten halvparten av verdens befolkning og 40 prosent av de fattige som lever på under 2 dollar dagen. Evalueringen ser på effektiviteten av Verdensbankens tiltak i mellominntektslandene. Det er etablert en egen hjemmeside for evalueringen der bakgrunn og status for evalueringen forløpende legges ut. Evalueringen skal være ferdig i 2006. Se www.worldbank.org/ieg/mic/index.html

Mer innsats mot katastrofer

Naturkatastrofene øker i antall og omfang, og Verdensbankens innsats for å forhindre katastrofene må økes som et svar på dette. Det er en av hovedkonklusjonene i en ny evalueringsrapport fra Verdensbankens evalueringsgruppe. Rapporten er en av de mest omfattende gjennomgangene av katastrofeberedskap og respons som noen gang er laget. Den anbefaler en ny tilnærming, der risikoen for naturkatastrofer i større grad integreres i utviklingsprogrammer. Verdensbanken er den største finansieringsinstitusjonen for gjenoppbygging etter katastrofer i utviklingsland. Siden 1984 har med enn 26 milliarder Verdensbank-dollar vært brukt på dette formålet.

13 millioner dør unødvendig

En ny rapport fra Verdens Helseorganisasjon viser at skittent drikkevann, malariamygg og andre miljørelaterte problemer dreper minst 13 millioner mennesker årlig. Rapporten Preventing Disease through Healthy Environments peker på at barn er spesielt utsatt. For befolkningen generelt et 24 prosent av sykdomstilfellene relatert til miljøsituasjonen, for barn er andelen 33 prosent.

Oljekontor rasert på Øst-Timor

Urolighetene på Øst-Timor den siste tiden har også rammet den norske oljebistanden på øya. Kontoret der de norske oljekonsulentene jobber ble utsatt for innbrudd og hærverk, og en del av utstyret ble stjålet. Fire av de seks norskstøttede konsulentene dro hjem til Norge i påvente av roligere tider, men er nå tilbake på Øst-Timor. *(Les mer om opptøyene på Øst-Timor i portrettet på side 3.)*

Skjerpet fokus på migrasjon

– Migranter har kompetanse og gir mye «privat bistand», sier ny UD-rådgiver

191 millioner mennesker bor i dag i et annet land enn det de er født i. Disse sender store pengesummer til sine hjemland og sitter på en solid kompetanse som ofte ikke blir tatt i bruk.
Nå ønsker FN – og Norge – å forsterke fordelene ved all menneskeforflyttingen.

MIGRASJON

• SYNNØVE ASPELUND

– Internasjonal migrasjon, støttet av den riktige politikken, kan være svært nyttig for både landene migrantene kommer fra og for landene de kommer til, sa FNs generalsekretær Kofi Annan da han nylig lanserte en rapport med ferske tall og fakta om migrasjon.

Med uttalelsen ønsket han å sette tonen for et mer positivt blikk på folk som starter på ny frisk i et fremmed land. Norge er på samme sporet som Annan – en egen prosjektgruppe i Utenriksdepartementet er så vidt i gang med å få til en bedre kobling mellom migrasjon- og utviklingspolitikken.

Sender penger. Ifølge FN-rapporten mottar fattige land rundt 167 milliarder amerikanske dollar årlig fra sine utflyttede slektninger.

–Emmigranter sender mye penger til hjemlandet – 2,5 ganger mer enn den totale globale bistanden. Det er ikke vårt mål å begrense denne pengestrømmen, men se på hvordan den kan gjøres enklere, tryggere og raskere, sier Manuela Ramin-Osmundsen, eks-UDI-sjef og nå prosjektleder i Utenriksdepartementet og i førersetet for gruppa som skal jobbe med temaet.

At emmigranter sender store pengesummer til slektningene, kompenserer en del for den såkalte hjerneflukten – at de høyt utdannede flytter dit gresset er grønnere. En god del av dem som emigrerer returnerer dessuten til hjemlandet senere i livet, heter det i FN-rapporten.

Koble til bistand. Norge vil også se på hvor «migrant-pengene» går i forhold til hvor norske bistandsmidler kanaliseres.

– Hvordan kan disse private pengeoverføringene supplere bistanden og dermed bidra til at man lettere får til en god, langsiktig utvikling? Vi ønsker at kompetansen som minoritetssamfunnene her hjemme har, kan brukes i utviklingspolitikken, sier Ramin-Osmundsen.

Hun mener Norge har vært sent ute med å sette migrasjon og utvikling i en helhetlig sammenheng på dagsorden. FN har heller ikke hatt mye fokus på dette tidligere, men skal diskutere temaet på en høynivåkonferanse 14.- 15. september.

HVILKE LAND EMIGRERER FOLK TIL?

- Europa: 34 prosent
- Asia: 28 prosent
- Nord-Amerika: 23 prosent
- Afrika: 9 prosent
- Latin-Amerika: 3 prosent
- Oseania: 3 prosent

(Kilde: FN-rapport om migrasjon 2006)

Manuela Ramin-Osmundsen leder det norske arbeidet med å se hvordan private pengeoverføringer fra migranter kan supplere bistanden. FOTO: JARL FR. ERICHSEN, SCANPIX

> **Emmigranter sender mye penger til hjemlandet – 2,5 ganger mer enn den totale globale bistanden.**
>
> **Manuela Ramin-Osmundsen**, prosjektleder i Utenriksdepartementet.

notis

Ny rapport: Terrortiltak spiser av bistandskaka

• SYNNØVE ASPELUND

Bistanden til verdens fattige er på tapende front i krigen mot terror, heter det i årets Reality of Aid-rapport.

Ifølge rapporten, som er et alternativ til den årlige OECD-rapporten om bistand, går en stadig større andel av bistandspenger til antiterror- og sikkerhetstiltak.

Enkelte land, som USA, har endret selve mandatet for sitt eget utviklingsprogram, slik at det samsvarer bedre med sikkerhetspolitikken. Australia nevnes som et annet eksempel på land som knytter utviklings- og sikkerhetspolitikk tettere sammen– der er antiterrorarbeid i Indonesia og Filippinene en del av bistanden. Flere land, som Canada og Nederland, mener det er riktig å utvide ODA-kriteriene for bistand (Official Development Assistance) slik at de også omfatter sikkerhetstiltak.

– Hvis støtte til militære formål skal kunne regnes som bistand, åpner man døren enda videre for giverland som ønsker å kanalisere begrensede bistandsressurser vekk fra kampen mot fattigdom, sier Tony Tujan, leder for Reality of Aid-nettverket, i en pressemelding i forbindelse med lanseringen av rapporten.

Forfatterne av rapporten mener at givernes strategiske interesser ofte går foran fattige menneskeres behov og rettigheter når de gir humanitær hjelp i konfliktfylte områder.

Tenketank vil etablere Latin-Amerika-institutt i Norge

LATIN-AMERIKA

• SYNNØVE ASPELUND

Da det nordiske samarbeidet blomstret på slutten av 60-tallet, var planen at Norge skulle huse et nordisk institutt for Latin-Amerika-forskning. Sverige fikk sitt Afrika-institutt i Uppsala, Danmark sitt Asia-institutt i København, men Norge klarte ikke å få på plass noe Latin-Amerika-institutt.

Tenketanken som hjelper utviklingsminister Erik Solheim med å gi form til en ny, norsk Latin-Amerika-politikk, har nå børstet støv av beslutningen fra Nordisk råd i 1968. Forslaget er fremmet i et ferskt høringsutkast fra denne tenketanken, der det lanseres en lang rekke tiltak for å knytte tettere bånd til regionen.

Solheim er opptatt av den nye venstredreiningen i Latin-Amerika, og ønsker å støtte de folkelige bevegelsene som har fått politisk slagkraft i mange latinamerikanske land den siste tiden.

Vegrer seg for Chavez. I august reiser Solheim til Bolivia og Brasil. Disse to landene er naturlige samarbeidsland for Norge, ifølge tenketanken. Andre aktuelle land er Peru og Uruguay – sistnevnte er forslått som en mer strategisk, likesinnet partner enn de andre, på grunn av sin særstilling som stabilt, velfungerende demokrati.

Hvorvidt det er riktig av Norge å samarbeide tett med knallrøde Hugo Chavez i Venezuela, ser gruppa ut til å være uenige om.

Olje og gass. I høringsutkastet foreslås det også at Norge vurderer en utvidelse av den diplomatiske tilstedeværelsen i Latin-Amerika ganske raskt.

Forvaltning av naturressurser, spesielt olje og gass, ligger an til å bli et hovedsatsingsområde. Urfolk, kvinner og arbeids- og næringsliv er andre sentrale temaer for samarbeidet.

ANNONSE

Free Subscription: Global Knowledge

Research Across Boundaries

NO 1 2006:
– An Interview with Noam Chomsky
– Researching Peace in Sudan
– Sadik al-Azm on Radical Islam
– Schools in the Line of Fire in Thailand
– Traditional Medicine in Mali

Global Knowledge is distributed free of charge all over the world.
Would you like a free subscription?
Please write to: globalknowledge@siu.no

Published by Norwegian Centre for International Cooperation in Higher Education (SIU).
Phone +4755308800, Fax +4755308801.
Postal address: P.O. Box 7800, N-5020 Bergen, Norway.
www.siu.no/globalknowledge

Siv Jensen høster storm

Frp-lederens påstander avvises av forskere og bistandsarbeidere

Siv Jensens harde utfall mot norsk og internasjonal bistand møter nå sterke reaksjoner fra bransjehold. Både forskere og bistandsorganisasjoner mener Frp-formannens utsagn er basert på lettvintheter og populisme.

FRP OG BISTAND

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Det er viktig å ha en åpen og kritisk debatt om bistand og bistandsorganisasjonene. Her er Frps innspill viktige bidrag. Men da må argumentene bygge på kunnskap framfor ubegrunnede påstander.

Det sier underdirektør ved Christian Michelsens Institutt (CMI), Alf Morten Jerve om Fremskrittspartiets formann, Siv Jensens, utspill om bistand.

– Bistand er noe av det vanskeligste og mest uforutsigbare staten Norge driver med. Vi gjør det fordi det er bred politisk enighet om behovene og målene. Effekten er imidlertid avhengig av en rekke faktorer som vi i svært liten grad kan påvirke. Derfor er det ikke vanskelig å finne eksempler på bistand som ikke har virket som man håpet, sier Jerve.

Han er enig med Jensen i at det trengs nye virkemidler.

– Verktøykassen må utvides, men ikke totalt skiftes ut. Faktum er at bistand har virket og virker. Jeg er derfor glad for å fortelle Frp at de ikke trenger å være så bekymret. Gjennomgående viser rapportene at bistand nytter, selv om det også er eksempler på misbruk og feilinvesteringer, sier Jerve.

Paternalistisk holdning. Jerve er også kritisk til Jensens uttalelser om at hun tror at Norge kan rette på forholdene i mottakerlandene ved å stille tøffe krav og å sende våre bedrifter og frivillige organisasjoner til Afrika for å gjøre jobben.

– Slike paternalistiske «vi-vet-best»-holdninger må vi legge bak oss. Skal mennesker i utviklingsland få selvrespekten tilbake, som Jensen sier, må vi la de få bestemme, men også selv ta ansvar for bruken av bistanden. Hvordan det gjøres, er en viktig debatt. Men da må vi ikke starte med å kaste babyen ut med badevannet, sier Jerve.

Populistisk. – Å ensidig slå fast at bistanden ikke virker, er populistisk. Det finnes tonnevis med rapporter som viser at den virker, men det er også tonnevis med rapporter som viser det motsatte, sier informasjonsansvarlig i Utviklingsfondet, Aksel Nærstad.

Han reagerer også på Jensens uttalelse om at en må begynne å stille krav til utviklingslandene.

– Hun framstiller det som om vi bare deler ut penger til utviklingslandene uten å stille krav. Jeg mener at det er på tide å stille krav til Frp. Hvilken politikk vil de føre? spør Nærstad.

Folks fordommer. – Frp snakker veldig generelt og er inkonsekvente, sier valgforsker og professor i sammenlignende politikk ved Universitetet i Bergen, Frank Aarebrot.

Han nevner hvordan Frp for eksempel i innvandringsdebatten legger vekt på å hjelpe folk der de er, framfor at de skal få opphold i Norge.

– I asylsaker framheves derfor bistand som mer effektivt enn asyl. Men når det kommer til bistand, er Frp imot. Dette er inkonsekvent, sier Aarebrot.

Han mener at Siv Jensen og Frp flyter på folks fordommer.

– Frps populistiske utsagn treffer menigmann – de uten grunnleggende innsikt, men som likevel har oppfatninger om bistand, sier Aarebrot, som mener det er interessant hvordan Frps utenrikspolitiske talsmann, Morten Høglund, får ros fra stortingspolitikere for konstruktive innspill i bistandsdebatten.

– Høglund har satt seg inn i fagfeltet, han leser fagdokumentene og har derfor riktige referanserammer for å diskutere politikken. Siv Jensen derimot roter det hele sammen, mener Aarebrot.

Bra med debatt. – Siv Jensen, som sporty var med oss til Uganda, må gjerne bli med vår generalsekretær på hans neste reise til Colombia. Så kan hun se hvor mye fiff og kanapeer hun finner, sier presseansvarlig i Flyktninghjelpen, Astrid Sehl – og viser til en av Jensens kraftfulle utsagn.

Flyktninghjelpen mener debatt om bistandspolitikk er bra, men beskriver Jensens utsagn om bistand som «kunnskapsløse» og «lite nyansert».

– Vi mener for eksempel at Jensen bommer når hun vil kutte ut både stat-til-stat-bistand samt FN-støtte. Vi er enig i at det er viktig å være kritisk til måten stat-til-stat-bistand gis på, med tanke på blant annet korrupsjon. Men i land som mottar humanitær hjelp, er også det sivile samfunn avhengig av at staten rustes opp, sier Sehl.

Positivt. Også Redd Barnas generalsekretær, Gro Brækken, mener det er positivt at en nyvalgt partileder ønsker å reise debatt om norsk utviklingssamarbeid.

Redd Barna er imidlertid ikke enig i alle synspunktene til Jensen og Frp.

– Jensen har ved flere anledninger snakket positivt om frivillige organisasjoner. Det setter vi pris på. Men utviklingssamarbeid er i økende grad politisk samarbeid. Derfor er både stat-til-stat-bistand og multilateral bistand gjennom for eksempel FN viktig for helheten når et land skal bygge velferd og demokratiske strukturer, sier Brækken.

Hun mener Jensens forslag om å kutte støtten til FN, ikke er noen god løsning.

– Vi ser behovet for reformer, og jobber systematisk med å påvirke positivt. Men FN trenger mer støtte fra medlemslandene, både finansielt og politisk, for å kunne fylle sitt mandat, sier Brækken.

Frp-leder **Siv Jensen** er sterkt kritisk til norsk bistand, men har selv kun vært i ett norsk samarbeidsland – da hun i 2005 besøkte nord-Uganda sammen med Flyktninghjelpen. FOTO: FLYKTNINGHJELPEN

> **«Jeg – og mange skattebetalere med meg – ser ingen verdi i å pøse milliarder av kroner ut av Norge og ned i lommene på korrupte diktatorer».**
> (Stortingsdebatt 23. 5.2006)
>
> **«Mine erfaringer blant annet fra Afrika har bare gjort meg mer overbevist om at tradisjonell norsk bistand ikke virker».**
> (Vårt Land 22.5.06)
>
> **«Problemet med bistanden er at den ikke virker. Nok av rapporter viser det».**
> (Folkevett nr. 1 2006)
>
> **«Jeg tror tiden nå er inne for å begynne å stille krav til landene vi gir bistand til».**
> (VG 23.4.05)
>
> **«Min erfaring er at det er de samme menneskene som reiser rundt og diskuterer utvikling, en bistandsfiff som går fra kanapé til kanapé mens de fattige sulter. Dette bør være et paradoks for flere enn Frp».**
> (Vårt Land 22.5.06).
>
> **«Den eneste måten vi kan tvinge FN til å starte oppryddingen, er å true med å stoppe pengestrømmen. Det er grunn til å stille spørsmål ved om den nødvendige kritikken har uteblitt fordi mange i det norske statsapparatet har ønsket seg en posisjon i FN».**
> (Dagbladet 29.1.2006)

> **«Paternalistiske «vi-vet-best»-holdninger må vi legge bak oss.**

Alf Morten Jerve, underdirektør CMI.

Forts. neste side >>>

Sivs resept for en bedre verden

– Hvorfor kan vi ikke forsøke noe som virker? spør Frp-lederen

Nei til stat-til-stat-bistand og mindre til FN. Mer vekt på frihandel og ja til å støtte norsk næringsliv i utviklingsland, ja til vaksiner og litt skole og utdanning, og ja til gjeldslette og humanitært arbeid gjennom frivillige organisasjoner. Det er Siv Jensens løsning på verdens fattigdomsproblemer. – Men jeg sier jo ikke at det er noen «quick fix», sier Frp-lederen.

FRP OG BISTAND

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Hun er nyvalgt formann i partiet som fra måned til måned kniver med Arbeiderpartet om å være Norges største parti. Og hun bruker enhver anledning – både i intervjuer, tv-debatter og fra Stortingets talerstol – til å kritisere norsk bistandspolitikk. Den virker ikke, mener Siv Jensen.

I debatten etter utviklingspolitisk redgjørelse, ble hun stående ganske alene om å kritisere den rådende bistandspolitikken. Det var «Siv mot røkla». Selv mener hun at Frp har løsningen:

– Som jeg sa i utviklingspolitisk debatt i Stortinget: Kan vi ikke komme oss ut av skyttergravene våre og sette oss ned og lokalisere de reelle problemene, for deretter å finne fram til virkemidler som faktisk virker. Jeg skjønner ikke hvorfor det skal være så vanskelig.

Tror på enighet. – *Hvis Frp skulle komme i regjeringsposisjon, hva vil da bli de største endringene for bistanden?*

– Det er for det første avhengig av om Frp kommer i regjering alene eller med andre. Men vi har flere ganger signalisert at det er grunn til å forvente at vi skal kunne komme til enighet med andre ikke-sosialistiske partier om nivået på bistandspolitikken, sier Jensen.

– *I Frps program står det at u-hjelp som en statlig tvungen ordning må opphøre. Står det fortsatt ved lag?*

– I utgangspunktet er det Fremskrittspartiets program. Men som sagt: Vi har hele tiden arbeidet for å samarbeide med andre partier på ikke-sosialistisk side, og vi vet at dette er ett av kjernepunktene til for eksempel KrF. Jeg tror derfor vi kan komme til enighet. Men da må vi tørre å stikke fingeren i jorda og se på hva som virker og ikke virker. Vi må foreta en målrettet vurdering av bistanden, framfor hele tiden å få skandaleavsløringer.

– *Et Norad som fokuserer på resultater, er det et Norad som Frp vil kunne leve med i et eventuelt regjeringssamarbeid?*

– Det er ett skritt i riktig retning.

Handel og gjeldslette. Større internasjonal tilstedeværelse i form av næringsutvikling i utviklingslandene og fri markedsadgang for utviklingslandene – det er to av de viktigste ingrediensene i Frps oppskrift på fattigdomsutvikling.

– Vi er veldig for demokratiutvikling og gjennomsiktige samfunn – styresmakter som er opptatt av befolkningen og ikke seg selv. Dette tror jeg man kan oppnå raskere ved internasjonal tilstedeværelse. I dag blir det et avhengighetsforhold mellom bistandsgiver og mottakerland. Næringsutvikling som skaper arbeidsplasser lokalt, gir også lokale inntekter. Norge kan gjøre mye mer for å fasilitere for vårt eget næringsliv i utviklingslandene, sier Jensen.

Hun er også svært kritisk til at utviklingslandene ikke fullt ut blir innlemmet i verdenshandelen.

– Det er dobbeltmoral. Utviklingslandene må slippe til, med de fortrinn de måtte ha.

– *Ser du da noen problemer i forhold til de minst utviklede landene, såkalte MUL-land, som i dag har særordninger for å kunne eksportere varer til Norge?*

– Ja. Problemet er at veien fram for disse landene er så lang. De konkurrerer jo med velutviklede demokratier som har gode styringsmekanismer, og skal igjennom forferdelig mange faser før de er i nærheten av å komme dit. Disse landene må derfor ha tilrettelagt hjelp. Men det er jo ingen unnskyldning for at utviklingslandene ikke skal få være med i verdenshandelen, sier Jensen, og understreker samtidig at jobben dermed ikke er gjort.

> **Mange av disse samfunnene er jo stammestyrt, og det er ikke bare enkelt.**

Siv Jensen, formann i Fremskrittspartiet.

Gjeldslette hjertesak. For selv om Frp er kritisk til bistand, og mener at satsing på frihandel og norske næringslivsetableringer i utviklingsland vil gi bedre resultater, får også noen bistandstiltak godkjentstempel.

– Det er ikke tvil om at for eksempel vaksinasjonsprogrammer og en del skole- og utdanningsinstitusjoner virker. Vi støtter også helt konkrete ting som Kirkens Nødhjelp – katastrofehjelp og den type ting. Og vi er særdeles opptatt av å øke støtten til humanitært arbeid gjennom de frivillige organisasjonene. Vi støtter også helhjertet opp om gjeldslette, sier Siv Jensen.

Frp-formannen avslører at gjeldslette har vært en hjertesak for henne, helt siden hun som økonomistudent skrev hovedoppgave om temaet.

– Da ble det rimelig åpenbart for meg at de fattigste landene – særlig i Afrika – aldri ville klare å komme ut av den gjeldssituasjonen de var i med mindre man slettet gjelden. Men så skjønner jo alle at det må knyttes betingelser til gjeldslette – ellers vil «gjeldssirkuset» bare starte på nytt. Så noen forpliktelser må også nasjonene være villig til å ta på seg. Men det mener jeg på en måte burde ordne seg.

Luksus og ville turer. – *I Frps partiprogram står det også at «store deler av u-hjelpen bidrar til å holde diktatoriske regimer ved makten». Her er oversikten over Norges samarbeidsland. Hvilke av disse vil du betegne som «diktatoriske»?*

– Jeg skal ikke gå inn på enkeltland og prosjekter. Poenget vårt er at vi gjennom veldig lang tid har sett at en del land – særlig i Afrika – ikke styrer etter anerkjente demokratiske spilleregler.

– *Men kan du nevne noen eksempler? Dette er et flittig brukt Frp-argument.*

– La oss begynne med det mest nærliggende i debatten her hjemme – et land som ikke er i Afrika – Palestina. Det er ingen tvil om at norske penger dit ikke gikk til det palestinske folket, men havnet på en eller annen konto knyttet til Yassir Arafat. Tilsvarende har vi jo sett – det er bare å ta seg en tur til noen av disse landene hvor slående forskjellene er. Hvordan har regjeringsmedlemmene i et ekstremt fattig land råd til dyre biler, luksusboliger, gode særordninger, avlønning til seg selv, råd til å dra på ville turer, på besøk – ja vi har tatt imot delegasjoner her i Norge fra meget fattige afrikanske land. Det er ikke tvil om hvor pengene kommer fra.

Stammestyrt. – *Dere stiller krav om at bistandsmottakere innfører demokrati og respekterer menneskerettigheter. Hvor lang tidsfrist er det rimelig å gi et krigsherjet land preget av anarki til å bygge opp en stat?*

– Det er rimelig åpenbart at en ikke kan endre samfunn over natten. Mange av disse samfunnene er jo stammestyrt, og det er ikke bare enkelt. Men la meg si det sånn: Det er rimelig åpenbart at en ikke kan si demokrati nå eller ikke penger. For så enkelt er det ikke. Men det dreier seg om å være villig til å inngå forpliktende avtaler gjennom den støtten man mottar og faktisk kunne framvise resultater over en periode. Men dette dreier seg også om store kulturforskjeller, måter å tenke på, klima som gjør at dagene må innrettes annerledes. Det er begrenset hva vi skal tre nedover ørene på dem, synes jeg. Men noen internasjonale spilleregler må ligge i bunn.

Ja til humanitær hjelp. – *I asylpolitikken argumenterer Frp med at folk må hjelpes der de er. Står ikke dette i kontrast til partiets negative syn på stat-til-stat-bistand?*

– Nei. Vi har i alle år vært de fremste til hjelpe folk i nød og katastrofer – primærårsaken til store flyktningstrømmer i perioder. Dette er et område i budsjettet vi aldri beskjærer. Og det er noe ganske annet enn den tradisjonelle stat-til-stat-bistanden. Bistand skal føre til at fattige land får økonomisk vekst, får arbeidsplasser. Da er det dette en må ha fokus på.

– *Gjør ikke etter din mening stat-til-stat-bistanden dette?*

– I det store og hele er det ikke blitt bra nok og gitt synlige velferdsforbedringer.

Uganda og Elfenbenskysten. – *Du har i intervjuer slått fast at bistanden ikke virker og viser til at «utallige rapporter viser det». Hvilke rapporter tenker du på da?*

– De kan jeg vise deg etterpå, sier Siv Jensen.

(På forespørsel ettersender Frps kommunikasjonsavdeling litteraturlisten som danner kildegrunnlaget for partiets kritikk av bistandspolitikken. (Se faktaboks).)

– Poenget er at alle som er kritiske til mine synspunkter først må forklare hvorfor de mener at det å fortsette med dagens struktur er det beste. Den forklaringen har jeg ennå ikke fått.

– *I intervjuet med Vårt Land viser du til «mine erfaringer, blant annet fra Afrika». Hvilke afrikanske land har du vært i?*

– Jeg har aldri forsøkt å være noen bistandsekspert. Jeg har heller aldri påberopt meg å ha besøkt så mange fattige land i verden at jeg kan uttale meg om dette i hytt og pine. Men jeg har lest mye om dette, jeg har skrevet hovedoppgave om dette. Og der jeg har vært, er i hvert fall alle mine mistanker blitt bekreftet.

– *Og hvilke land er det? Du var i Uganda med Flyktninghjelpen, var du ikke?*

– Jo. Men jeg har også vært i Elfenbenskysten, som dog ikke er noe sentralt norsk bistandsland. Partiet har brukt en del tid i Asia, og selv om jeg personlig ikke har vært i alle disse landene, så har kollegaene mine vært der og rapportert tilbake. Slik må det være. Jeg kan jo ikke drive å reise til alle verdenshjørner hele tiden.

Et Frp i bevegelse. – *Du sier også i et intervju at de som jobber med utvikling er «en bistandsfiff som går fra kanapé til kanapé mens de fattige sulter». I hvilke land og regioner er dette etter din mening mest utbredt?*

– Nei, nei. Det jeg har forsøkt å signalisere er at mye av det internasjonale bistandsarbeidet i organisasjoner dreier seg om å dra fra konferanse til konferanse og diskutere om og om igjen de samme problemstillingene. Man er ikke villig til å ta selvkritikk, til å tenke nytt.

– *Karakteristikkene fra fagmiljøet på dine uttalelser er blant annet «populistisk», «inkonsekvent», «ikke satt seg inn i fagfeltet» og «ubegrunnede påstander som ikke bygger på kunnskap»?*

– Det har jeg hørt før. Men la meg forsikre om: Vi vil også ha resultater. Faktisk, mer enn noen, tror jeg. Vi har strukket ut hånden og sagt at vi kan være villig til å diskutere nivået på bistanden. Men da må vi også diskutere innholdet. Vi er jo de som er i bevegelse. Hvorfor beveger da ingen andre seg, når de ikke er i stand til å bevise at det de driver med er så fantastisk vellykket?

Tar selvkritikk. – *Dere er svært kritiske til bistanden. Hvor flinke er dere til å trekke fram de positive tingene som skjer?*

– Jeg skal være den første til å innrømme at vi gjennom en periode ikke har vært flinke til det. Men jeg synes samtidig at vi de siste årene er blitt flinkere til å vise til positive framskritt, regimer som endrer seg. For vi har et glødende engasjement i å bistå i en del fredskonflikter rundt om i verden. Det jeg blir provosert av, er at Frp blir målt på vår omsorg for fattige land basert på kriterier definert av noen andre. Vi tilnærmer oss dette på en helt annen måte, med et helt annet utgangspunkt. Det betyr ikke at vi ikke bryr oss. Men jeg mener at bevisbyrden ikke ligger hos oss – vår politikk er aldri blitt gjennomført, den. Det er de som har fått prøvd sin som har et forklaringsproblem.

Først Norge – så verden. – *Så med Frp i regjering vil verden bli et bedre sted å leve – også for de fattige?*

– Ja. Vi har et ekte engasjement, også for de fattige rundt om i verden. Vi har bare en annen løsning på utfordringene. Men jeg sier jo ikke at det er noen «quick fix». Fordi det dreier seg ikke bare om hva slags virkemidler vi selv bruker. Det dreier seg også om å få resten av verden til å være med på det.

FRPS KILDER FOR KRITIKK

Bistandsaktuelt har fått denne listen fra Frps kommunikasjonsavdeling. Den viser noe av kildegrunnlaget for Frps kritikk av bistandspolitikken.

- Guri Wiggen «Fra almisser til verdighet? Mikrokreditt - bank for de fattige» (Civita, 2005).
- Johan Norberg «Till Världskapitalismens forsvar» (Timbro, 2001).
- Fredrik Erixon «Aid and Development: Will it work this time? (International Policy Network, 2005).
- William Easterly «The White Man`s Burden - Why the West`s Effort to Aid the Rest Have Done So Much Ill and So Little Good» (Penguin, 2006).
- William Easterly «The Elusive Quest for Growth - Economists` Adventures and Misadventures in the Tropics» (MIT Press, 2002).
- Marian L. Tupy «Trade Liberalization and Poverty Reduction in Sub-Saharan Africa» (Cato, 2005) .
- Graham Hancock «Lords of Poverty – The Power, Prestige and Corruption of the International Aid Business» (Atlantic Monthly Press, 1992).
- George B.N. Ayittey «Africa Unchained - The Blueprint for Africa`s Future» (Palgrave Macmillan, 2005).
- Robert Guest «The Shackled Continent – Power, Corruption and African Lives» (Smithsonian Books, 2004).
- James Shikwati «Reclaiming Africa» (Inter Region Economic Network, 2004).
- Terje Tvedt «Angels of Mercy or Development Diplomats: NGOs and Foreign Aid» (Africa World Press, 1998).

– Frp vil også ha resultater av bistanden. Faktisk, mer enn noen, tror jeg, sier **Siv Jensen**, som mener Frp har resepten på god bistand.

FOTO: FREDRIK NAUMANN

SAMARBEIDSLANDENE

Dette er samarbeidslandene for norsk stat-til-stat-bistand:

- **Hovedsamarbeidsland**: Mosambik, Tanzania, Uganda, Zambia, Malawi, Bangladesh og Nepal.
- **Samarbeidsland**: Nigeria, Mali, Madagaskar, Sør-Afrika, Angola, Eritrea, Etiopia, Kenya, Vietnam, Pakistan, Kina, Afghanistan, Indonesia, Øst-Timor, Sri Lanka, Guatemala og Nicaragua, samt Det palestinske området.

notiser

EITI til Norge

Norge skal være vertskap for den tredje internasjonale EITI-konferansen 16. og 17. oktober i år. Extractive Industries Transparency Initiative (EITI) er en bred allianse av stater, oljeselskaper og aktivister som jobber sammen for å øke åpenheten om pengestrømmene i oljebransjen. Målet for høstens konferanse er blant annet å øke antall land som slutter seg til EITI. Les mer om EITI på www.eitransparency.org

Billige medisiner trekkes fra markedet

Billige medisiner for allergi, astma og kols trekkes fra markedet slik at legemiddelprodusentene kan markedsføre langt dyrere alternativer. International Primary Care Respiratory Group (IPCRG) og norske Lunger i Praksis – et nettverk for norske allmennpraktikere med interesse for lungesykdommer – reagerer på at dette rammer utviklingsland.

I utviklingsland er gode inhalasjonsmedisiner vanskelig å få tak i, noe som fører til at pasientene ofte ender opp med å få tabletter. Disse har kjente, alvorlige bivirkninger. IPCRG jobber politisk for å få inhalasjonsmedisiner på WHOs liste over nødvendige basismedisiner, samt at medisinene blir tilgjengelige i utviklingslandene.

EU-observatører på plass i DR Kongo

De første 130 av i alt 250 valgobservatører fra EU er på plass i landets hovedstad Kinshasa. Observatørene skal overvære DR Kongos første nasjonale valg på 45 år. Valgdatoen er satt til 30. juli, men er blitt utsatt flere gangert. Observatørene skal jobbe med politiske partier og lokale observatører for å sikre et så fritt og demokratisk valg som mulig.

Lederen for EU-observatørene, det franske parlamentsmedlemmet Philippe Morillon, sier at observatørene så langt er fornøyd med valgforberdelsene.

I tillegg til valgobservatørene vil 800 soldater fra EU utplasseres rundt om I landet. Tilleggstropper på nesten 3000 soldater vil i tillegg være i beredskap – blant annet i Gabon – for raskt å kunne rykke inn ved behov. (IRINNEWS)

Noreg fordømmer åtak på Sri Lanka

Noreg fordømmer i sterkaste ordelag dei siste tilfelle av vald på Sri Lanka. Sidan desember 2005 er meir enn 500 personar drepne. Dei stadige åtaka mot sivile tilspissar den allereie kritiske situasjonen.

– Vi ser ei utvikling der ei valdshandling vert etterfylgt av ei anna. Denne grove valden tek landet mot full borgarkrig. Noreg krev umiddelbar stans i all vold på Sri Lanka, seier utviklingsminister Erik Solheim.

UTVIKLINGSPOLITISK REDEGJØRELSE

Solheim tar grep om u-landsgjelda

Vil være pådriver for å slette illegitim gjeld

Utviklingsminister Erik Solheim vurderer nå å slette gjeld som skriver seg fra den norske skipseksportkampanjen. Deretter vil regjeringen se på utviklingslandenes såkalte illegitime gjeld.

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Konklusjonene om en mulig ensidig norsk sletting av gjeld fra utviklingsland – inkludert gjeld som skriver seg fra den norske Skipseksportkampanjen (1976-80) – vil bli lagt fram i budsjettforslaget for 2007, sa Erik Solheim i sin utviklingspolitiske redegjørelse til Stortinget 16. mai.

Han sa at Norge fortsatt ønsker å være i front internasjonalt for å lette de fattiges gjeldsbyrde, og lovet en egen Stortingsproposisjon om gjeldslette i inneværende sesjon.

Delikat tema. – Regjeringen følger også opp Soria-Moria-erklæringen på illegitim gjeld, sa Solheim, som lovet å ta rollen som pådriver internasjonalt for at også andre givere kan gjøre det samme.

Illegitim gjeld er gjeld som nåværende demokratiske land har opptatt under perioder med diktatoriske ledere. Solheim innrømmet at temaet er delikat og vanskelig, og at det for eksempel kan være vanskelig å trekke grensene for når en statsleder går fra å være frigjøringshelt til diktator. Zimbabwes leder Robert Mugabe var eksempelet som ble brukt i denne sammenheng.

– Norge har derfor bestilt to internasjonale studier om illegitim gjeld, en fra Verdensbanken og en fra UNCTAD (United Nations Conference on Trade and Development).

Fire hovedsatsingsområder. I redegjørelsen understreket Solheim hvordan verden i dag som første generasjon har mulighet til å utrydde fattigdommen.

– Utvikling handler om fred, kultur, handel, en sterk stat, marked og utdanning, sa Solheim.

Han fortalte Stortinget at de norske hovedsatsingsområdene er energi, fred, kvinnekamp og miljø. Dette er områder der Solheim tror at Norge kan gjøre en forskjell i bekjempelsen av verdens fattigdom.

– Vi vil kreve at av våre samarbeidspartnere tar kvinne- og likestillingshensyn på alvor. Manglende evne eller vilje over tid til å gjøre det, vil få konsekvenser.

Solheim lovet også økt fokus på miljø i forhold til den forrige regjeringen.

– Miljøforpliktelser og miljøprioriteringer vil legge viktige føringer for norske støtteordninger til næringsliv i Sør, sa Solheim – som forøvrig lovet å legge til rette for økte investeringer og handel i samarbeidslandene.

Han understreket viktigheten av nulltoleranse både overfor korrupsjon og det å forsvare menneskerettighetene.

– Dersom vi ser at pengene forsvinner i private lommer, vil vi slå hardt ned på det.

Varslede gjennomganger. I redegjørelsen varslet Solheim flere gjennomganger av bistandsfeltet. Om kort tid vil det bli satt ned et offentlig utvalg som skal se på konsekvenser for utviklingslandene av norsk politikk på ulike områder – inkludert handel, samferdsel, energi, landbruk og kultur.

I løpet av høsten vil utviklingsministeren ta initiativ til en gjennomgang av politikken omkring retten til egen matproduksjon. I spørsmålsform anslo han noen av problemstillingene en slik gjennomgang vil ta for seg:

– Er giverne med på å undergrave lokale markeder ved å pøse ut overskuddskorn fra Vestens matlagre? Er vi tilstrekkelig opptatt av bærekraftig utvikling eller bidrar vi til at krisene fortsetter? Satser vi på kortsiktige løsninger fordi det er enklest for oss i stedet for å legge press på afrikanske politikere til å ta sine egne innbyggere på alvor? Brukes matvarehjelp som en prisreguleringsmekanisme av vestlige land når prisene ikke er høye nok på hjemmemarkedene?

Solheim lovet også å se nærmere på det at land som Palestina, Afghanistan og Sudan mottar mer bistand enn de fleste av hovedsamarbeidslandene.

– Sudan er i dag samlet sett Norges største engasjement i utlandet – uten å være definert som samarbeidsland. Jeg vil gjerne komme tilbake til Stortinget med forslag til styringsredskaper som stemmer mer med virkeligheten, sa Solheim.

Kritisk multilateral partner. Solheim gjentok satsingen på FN, men understreket samtidig viktigheten av reform.

– De FN-organisasjoner som motsetter seg reform, ikke vektlegger de verdier vi synes er viktige eller nekter å samarbeide med andre, vil få redusert eller stoppet norsk støtte, sa Solheim.

Også overfor Verdensbanken ønsker utviklingsministeren at Norge kan være en kritisk partner, og gå imot eventuelle krav om privatisering og liberalisering.

– 1. juli overtar Norge den nordisk-baltiske styreplassen i Verdensbanken for neste treårsperiode. Det gir oss en god mulighet til å påvirke, og den vil vi benytte til fulle, sa Solheim – som også fortalte at regjeringen er i ferd med å opprette et konsultasjonsforum om bankspørsmål sammen med norske frivillige organisasjoner.

Hjerte for Latin-Amerika. Regjeringens hovedinnsats vil fortsatt være Afrika – et kontinent hvor Solheim trakk fram også de positive utviklingstrekkene i form av gjennomsnittlig økonomisk vekst på fem prosent, nedgang i antall kriger og framgang i antall demokratier.

– Samtidig som hovedinnsatsen forblir i Afrika, vil vi gjøre mer i Latin-Amerika, sa Solheim, og fortalte hvor viktig det nå var å støtte de folkelige og politiske bevegelsene som har brakt nye lederskikkelser til makten.

– Vi ønsker å styrke disse bevegelsene gjennom å utveksle erfaringer om vår nordiske velferdsmodell og hvordan vi regulerer bruken av våre naturressurser.

Får ros for gjeldslette. Det europeiske gjeldsnettverket Eurodad har sendt brev til utviklingsminister Erik Solheim der han roses for regjeringens initiativ i forhold til illegitim gjeld.

Også det varslede oppgjøret med skipseksportkampanjen blir hyllet.

– Vi setter pris på at du ønsker å sette strek over dette skadelige feilsteget i norsk utviklingspolitikk, skriver Eurodad, og mener en norsk gjeldsslette som skriver seg fra skipseksportkampanjen kan få betydning også internasjonalt.

Også i Aksjon Slett U-landsgjelda (SLUG) omtales Solheims varslede initiativer som «fantastisk».

Nylands Mekaniske Verft er ett av de norske skipsverftene som deltok i skipseksportkampanjen på slutten av 1970-tallet. Nå vurderer Norge og slette denne u-landsgjelden. FOTO: ILLUSTRASJONSFOTO, SCANPIX

> Dersom vi ser at pengene forsvinner i private lommer, vil vi slå hardt ned på det.

Erik Solheim, utviklingsminister (SV).

SKIPSEKSPORTKAMPANJEN

En utlånsordning laget for å hjelpe norske verft gjennom en krise fra 1976-80. Regjeringen ga fattige land lån mot at landene kjøpte skip fra norske verft. Lånene ble gitt som bistand, men lønnsomheten til låneprosjektene ble ikke alltid grundig nok sjekket.

Kilde: Slett U-landsgjelda

Høy oljepris gir rekordlav bistandsprosent

REVIDERT BUDSJETT

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

Høy oljepris gjør at regjeringens løfte om at én prosent av Norges bruttonasjonalinntekt skal brukes til bistand, er lenger unna enn på mange år. Oljeprisen gjør at bistandsprosenten for 2006 trolig vil falle med 0,05 prosentpoeng, og havne på 0,91 prosent – selv om bistandsoverføringene i år er på rekordhøye 18 milliarder kroner.

Med dagens nivå på oljeprisen ville det vært det nødvendig med om lag 1,5 milliarder kroner i påplusning for å holde dagens prosentnivå, viser tall fra Utenriksdepartementet.

Kritisk opposisjon. Tallmaterialet fra UD om synkende prosentandel for bistandssatsingen er regnet ut etter spørsmål fra Høyres fraksjon i Stortingets finanskomité. Tallene får opposisjonspolitikerne til å spørre hvorfor regjeringen ikke har plusset på bistandsbudsjettet i revidert budsjett.

– Vi synes jo at retorikken til regjeringen er relativt høy når det gjelder å styrke bistanden. Når inntektene øker, hadde vi derfor forventet en påplusning av bistandsbudsjettet, sier Finn Martin Vallersnes (H) i Stortingets utenrikskomité.

Ingen tradisjon. – Hvis oljeprisen hadde gått ned, skulle vi da ha nedjustert bistanden? svarer Olav Akselsen (Ap), leder for Stortingets utenrikskomité.

Han viser til at det ikke er tradisjon for å justere bistandsbudsjettet i revidert budsjett på bakgrunn av opp- eller nedgang i norsk økonomi, og mener at opposisjonen her skyter over mål med sin kritikk.

Men målet om én prosent av BNI til bistand står ifølge Akselsen fortsatt ved lag.

> Oljeprisen gjør at bistandsprosenten for 2006 trolig vil falle til 0,91 prosent.

Dansk påplusning. Mens veksten i norsk økonomi ikke gir penger til de fattigdomsbekjempelse, har danske myndigheter nylig regnet ut at veksten i det danske statsbudsjettet gir 270 millioner danske kroner i påplusning til det danske Norad – Danida. Ekstramidlene skal brukes i Afrika.

AFGHANISTAN

Økende vold i Afghanistan

Dyster rekord: 23 bistandsarbeidere drept hittil i år

Sikkerhetssituasjonen for bistandsorganisasjonene i Afghanistan blir stadig vanskeligere. – Så ille som nå har det ikke vært siden Taliban ble kastet i 2001, sier landdirektør for Flyktninghjelpen Stig Traavik.

• TOR AKSEL BOLLE

Færre feltbesøk, umerkede biler og kontorer uten noen form for skilt eller logo. Det er rutiner som er blitt vanlige for bistandsorganisasjoner som er på plass i Afghanistan. Sikkerhetssituasjonen for organisasjoner som jobber i det krigsherjede landet er blitt stadig dårligere de siste årene. Første del av 2006 har vært ekstra ille. Antallet angrep og trusler mot representanter for bistandsorganisasjonene har økt dramatisk. Noen eksempler fra mai og juni:

12. mai ble en Unicef-bil angrepet av uidentifiserte bevæpnede menn i Herat. En sjåfør og en lege ble drept, mens Unicefs prosjektleder ble hardt såret. Alle tre var afghanere.

30. mai ble fire afghanske lokalansatte i den britiske organisasjonen ActionAid, tre kvinner og én mannlig sjåfør, skutt og drept i den nordlige provinsen Jawzjan.

Samme dag ble to afghanske ansatte i USAID, samt deres sjåfør, drept av en fjernstyrt bombe som var plassert i veikanten i den nordøstlige provinsen Badakhshan.

9. juni ble to bistandsarbeidere som jobber for en afghansk organisasjon skutt ned og drept mens de hjalp lokale bønder i den nordlige Balkh-provinsen.

Ifølge hjelpeorganisasjonenes eget sikkerhetskontor ANSO (Afghanistan NGO Safety Office) er i alt 23 bistandsarbeidere drept så langt i 2006. Folk som har omkommet i ulykker er ikke tatt med. Til sammenligning ble 18 hjelpearbeidere drept i løpet av hele 2003 og 2004. Det ligger altså an til en svært dyster rekord. De aller fleste av de 23 døde hittil i år er afghanere.

Verre og verre. – Det er en tydelig økning i voldshandlinger rettet mot hjelpeorganisasjoner, sier Stig Traavik, som er avtroppende landdirektør for Flyktninghjelpen.

Han forteller at Flyktninghjelpen, som har nærmere 200 ansatte i Afghanistan, foreløpig klarer å gjøre jobben sin, men at det blir stadig vanskeligere. Organisasjonen er nå nødt til å bruke mer ressurser på egen sikkerhet enn tidligere

Volden går også ut over de fattige i landet.

– Vi kan sjeldnere dra ut i felt for å følge opp prosjektene, og det har blitt vanskeligere å nå de som bor mest avsidesliggende, mennesker som ofte har stort behov for hjelp, sier Traavik.

Frustrasjon. Den avtroppende landdirektøren i Flyktninghjelpen forteller at sikkerhetssituasjonen nå er så spent at organisasjonene merker det på rekrutteringen.

– Jeg vet at flere organisasjoner har hatt problemer med å få tak i kvalifisert internasjonalt personell, sier han.

– *Hva er ditt inntrykk av hvordan vanlige afghanere ser på bistandsorganisasjonene?*

– Det vil jo variere enormt, men de aller fleste synes det er bra at vi er her. Samtidig er frustrasjonen så stor over mangel på utvikling, korrupsjon og lovløsheten at det i noen tilfeller rammer bistandsorganisasjonene også.

Gjør jobben. Gry Synnevåg, som leder Kirkens Nødhjelps kontor i Afghanistan, bekrefter at sikkerheten har forverret seg betraktelig i det siste. Men foreløpig har det ikke skjedd drap på Kirkens Nødhjelps prosjekter.

– Noen av folkene til våre afghanske samarbeidspartnere er blitt drept. Det er en veldig spesiell arbeidssituasjon nå, men vi klarer fortsatt å gjøre det vi skal, sier Synnevåg.

– *Er det slik at afghanske bistandsarbeidere gjør alle de farlige jobbene?*

– Hovedforklaringen til at de fleste som blir drept er afghanere, er jo at det store flertallet av de som jobber i felt er lokale afghanere. KN samarbeider for eksempel med 15 lokale organisasjoner som har sine folk i felt. Disse organisasjonene får penger fra ulike givere og bestemmer selv hvor de skal jobbe og hvilke rutiner de skal følge, men på prosjekter som støttes av oss gjelder de samme sikkerhetsrutinene for deres folk som for våre, sier Synnevåg.

Hun forklarer at myndighetene også ofte bruker lokale hjelpeorganisasjoner i områder hvor de ikke kan arbeide selv, for eksempel til å drive skoler eller helseklinikker. Dette er ofte i områder som er farlige.

Rune Fimreite, daglig leder i Afghanistankomiteen, forteller at en av organisasjonens biler nylig ble kapret. Han mener den økende volden mot bistandsarbeidere må sees i lys av situasjonen i hele det afghanske samfunnet.

– Det er et økende sikkerhetsproblem generelt i Afghanistan, noe som også rammer bistandsarbeidere, sier Fimreite.

Kriminelle. Christian Willach er koordinator for ANSO (Afghanistan NGO Safety Office) i Kabul. Hans jobb er å vurdere sikkerheten fortløpende for de ikke-statlige organisasjonene som jobber i Afghanistan. Willach mener det kan være mange grunner til det økende antallet voldelige angrep på bistandsarbeidere.

– Mange av angrepene er kriminelt motivert. Det kan være rene vinningsforbrytelser eller relatert til narkotikabekjempelse. Andre angrep kan skyldes personlige motsetninger, mens andre igjen er politisk motivert, sier han.

ANSO-representanten understreker også de store regionale forskjellene.

– Det er områder i dette landet hvor det er direkte livsfarlig å arbeide, mens det andre steder er så å si helt trygt, sier Willach.

Ikke ut. I 2004 trakk Leger Uten Grenser seg ut av Afghanistan etter at fem av deres medarbeidere, inkludert den norske legen Egil Tynæs, ble drept. Verken Kirkens Nødhjelp, Afghanistandkomiteen eller Flyktninghjelpen har for øyeblikket planer om å forlate landet. Stig Traavik fra Flyktninghjelpen er imidlertid svært bekymret over utviklingen.

– Vi gjør fortsatt nytte for oss. Derfor blir Flyktninghjelpen. Men jeg er ikke veldig optimistisk og er redd for at situasjonen kan forverre seg ytterligere i tiden som kommer, sier han.

Afghanere ser på Unicef-bilen som ble angrepet utenfor byen Herat 12. mai i år. Sjåføren og en lege ansatt i en tysk hjelpeorganisasjon ble drept, mens Unicefs egen prosjektleder ble alvorlig skadet. FOTO: SCANPIX/AFP

En blodig plakat fra Action Aid ligger på setet i bilen som ble angrepet 30. mai. FOTO: SCANPIX/AP

> Det er en tydelig økning i voldshandlinger rettet mot hjelpeorganisasjoner.

Stig Traavik, avtroppende landdirektør for Flyktninghjelpen.

ANTALL DREPTE

Drepte bistandsarbeidere i Afghanistan:

2002:	8
2003:	12
2004:	24
2005:	31
Første halvår 2006:	23

19 av de drepte i 2006 jobbet for ikke-statlige organisasjoner, 1 for FN og 3 var ansatt av firmaer som jobbet med hjelpeprosjekter. (Tallene inkluderer ikke ulykker.)

Kilde: Afghanistan NGO Safety Office (ANSO).

Oljebistand møter motbør

Kritikere stiller spørsmål ved Norges «doble agenda»

Norge må regne med å bli mistenkeligjort for sine hensikter når vi driver oljebistand i utviklingsland, mener oljeforsker Helge Ryggvik.

OLJE-BISTAND

• SYNNØVE ASPELUND

I en artikkel i den innflytelsesrike storavisen Financial Times i mai rettes det kritikk mot norsk oljebistand. Ifølge avisen er både oljeselskaper, Verdensbanken og ambassadører i ulike land skeptiske til det norske Olje-for-utvikling-programmet. Når norske oljeselskaper, som delvis er statseide, skal satse i disse landene, kan Norge gjennom sin bistandsrådgiverrolle få et konkurransefortrinn, hevdes det. Årsaken er at norske myndigheter gjennom oljebistandssamarbeidet vil få vesentlig informasjon om landenes oljesektor.

Bolivia nasjonaliserte. I Financial Times pekes det også på at norske råd til andre land kan innebære sterkere statlig engasjement i oljesektoren, på bekostning av de internasjonale oljeselskapene. Det antydes blant annet at en norsk oljerådgiverdelegasjon til Bolivia i slutten av mars bidro til at landet nasjonaliserte sin gassindustri 1. mai, noe som senere er blankt avvist av blant andre norsk UD.

I et leserinnlegg i samme avis tar organisasjonen Global Witness Norge «i forsvar» og mener artikkelen er ubalansert. Også utviklingsminister Erik Solheim tar til motmæle, men innrømmer på sin side at Norge har to motstridende agendaer i møtet med fattige, oljerike land.

«Vi er fullt klar over at målene den norske regjeringen jobber for i Olje for utvikling-programmet kan komme i konflikt med regjeringens ønske om å fremme norske næringslivsinteresser i de samme landene. Dette temaet står høyt på vår agenda», skriver Erik Solheim i et motinnlegg i Financial Times.

Klar interessekonflikt. Oljeforsker Helge Ryggvik ved Senter for teknologi, innovasjon og kultur ved Universitetet i Oslo, tror oljerådgiver Norge kan bli konfrontert med flere presseoppslag av den typen som sto i Financial Times:

– Norge kommer på ny til å bli beskyldt for dobbeltmoral. Det er klart det er et problem når norske myndigheter for eksempel skal gi råd til et land om anbudsrunder, samtidig som den norske staten er deleier i Statoil og ute etter konsesjoner i det samme landet. Dette er per definisjon en interessemotsetning. Når det nå satses sterkere på oljebistand, vil en slik dobbel agenda bli et stadig større problem, sier Ryggvik.

Han mener oljevirksomheten er spesiell fordi den er så politisk – det dreier seg om hvem som skal nyte godt av nasjonalformuen i et land. I Norge var det enighet om at oljen skulle tilfalle nasjonen, og derfor ble det ført en sterkt proteksjonistisk og nasjonalistisk oljepolitikk her til lands.

– Norge skal gi råd til fattige oljeproduserende land basert på de norske oljeerfaringene. Da er det naturlig å oppfordre til noen av de samme grepene som Norge har tatt for å lykkes, slik som maksimal skattlegging av utenlandske selskaper. Men en slik oppfordring innebærer at Norge samtidig snakker mot egne kommersielle interesser, og det kan bli vanskelig, sier han.

Nigeria er ett av landene som kan være aktuelle for norsk rådgivning om petroleumsforvaltning.

FOTO: FREDRIK NAUMANN

> Norge kommer til å bli beskyldt for dobbeltmoral igjen.

Helge Ryggvik, oljeforsker.

Selskapene kan bidra. Prosjektleder for Olje for Utvikling-programmet, Leiv Lunde, er ikke overrasket over at det stilles spørsmålstegn ved en mulig interessekonflikt mellom oljerådgivningen og de kommersielle interessene til norske oljeselskaper. Dette er en problemstilling som diskuteres.

– Åpenhet, dialog og en avklaring av rollene er viktig for å unngå spekulasjoner. Vi velger samarbeidsland ut fra utviklingspolitiske kriterier. Samtidig har oljeselskapene mye verdifull kompetanse, og vi vurderer samarbeid med disse der det kan være aktuelt. De kan like gjerne være utenlandske som norske, sier Lunde.

Norad-rådgiveren understreker imidlertid at folk fra oljeselskaper normalt ikke vil delta i de offisielle delegasjonene.

Gir balanserte råd. Kritikk om at Norge styrker statlig forvaltning på bekostning av de internasjonale selskapene, tar Lunde med ro.

– Her må man ha to tanker i hodet på en gang. Hovedoppgaven i norsk oljebistand er å bygge kapasitet og kompetanse i offentlig forvaltning i fattige oljeland. Samtidig må vi gi robuste råd politisk og makroøkonomisk, og bidra til et godt og stabilt investeringsklima for internasjonale selskaper, sier han.

Lunde avviser også at norske oljerådgivere oppfordret Bolivia til ensidig nasjonalisering av gassindustrien.

– Vi skal på ethvert tidspunkt gi råd som er til det beste for en balansert utvikling av oljesektoren i det aktuelle landet. I tider med skyhøye oljepriser er det alltid en økende tendens til nasjonalisering. Myndighetene blir sterkere, men kan gå på en smell hvis oljeprisene stuper og oljeselskapene ikke lenger er der til å ta sin del av støyten. Dette er viktig å ha med i vurderingen når vi skal gi råd, sier Lunde.

Evaluering på gang. Den norske oljebistanden skal evalueres til høsten. Et av tre hovedtemaer i evalueringen går på samarbeidsrelasjoner mellom Norge og andre aktører i oljebistanden. Sentralt her står nettopp dilemmaet mellom norske myndigheters streben etter «uegennyttig» oljerådgivning på den ene siden og de norske oljeselskapenes kommersielle interesser på den andre siden.

– Vi har bevisst lagt dette temaet til case-studien av Angola, der Norge både har mye oljebistand og sterke næringslivsinteresser, sier Jon Teigland, seniorrådgiver i evalueringsavdelingen i Norad.

Det er tette bånd mellom de ulike aktørene i norsk oljerelatert virksomhet. For å få en mest mulig uavhengig vurdering er evalueringen utlyst internasjonalt. I løpet av sommeren blir det klart hvem som har fått anbudet. Evalueringen skal se spesielt på fem land – Mosambik, Øst-Timor, Angola, Vietnam og Bangladesh – og skal etter planen være ferdig i februar neste år.

Solheim satser på Verdensbanken

Norge og Verdensbanken, de to største aktørene i verden innen oljebistand, skal samarbeide tettere.

• SYNNØVE ASPELUND

Da SVs Erik Solheim ble utviklingsminister i fjor høst, signaliserte den rødgrønne regjeringen mindre samarbeid med Verdensbanken og mer med FN. Under møtet med Verdensbanksjef Paul Wolfowitz like etterpå fant Solheim likevel et område der samarbeidet heller skulle styrkes enn reduseres – nemlig oljebistand. En avtale vil bli underskrevet tidlig i høst, og ligge i størrelsesorden 10-15 millioner kroner årlig.

> En avtale til en årlig verdi av 10-15 millioner kroner vil bli underskrevet i høst.

Nå kappes Verdensbanken og Norge om å skryte av hverandres kompetanse på området.

– Som oljenasjon har Norge viktige egne erfaringer med forvaltning av ressursene. Nordmenn har allerede vist at de er svært gode på teknisk oljebistand, sier seniorrådgiver Charles Mc Pherson i Verdensbanken.

– Verdensbanken har stor makroøkonomisk kompetanse og er gode på inntektsforvaltning. Slik sett kan vi utfylle hverandre, sier Leiv Lunde, prosjektleder for den norske Olje for utvikling-programmet.

– I noen land, som Mauretania, er Banken inne med en stor kreditt, mens vi er i starten på et oljesamarbeid. I andre land, som Mosambik, har Norge lang fartstid, mens Banken er på vei inn. I Madagaskar er vi begge ferske. Hva slags samarbeid det er snakk om, vil variere fra land til land, sier Lunde.

I tillegg til samarbeid på landnivå, skal det arrangeres policydialog, konferanser og workshops på globalt nivå. Samarbeidet med Verdensbanken vil fokusere på tre områder: Generell oljesektorforvaltning og inntektsforvaltning, miljø (blant annet planlegges en oljerelatert miljøkartlegging av den nordvestafrikanske kysten) og støtte til et Community Development Fund (CommDev), som har fokus på samfunnene rundt oljeområdene (blant annet øke bruken av lokale ressurser).

Et nærmere samarbeid om oljebistand med FNs Utviklingsprogram (UNDP) og Afrikabanken er også på trappene.

Med utsikt til oljeeventyret

Men Mosambiks oljesatsing kan kollidere med miljøhensyn

BAZARUTO/MAPUTO (b-a): Mosambik har startet jakten på gass- og oljeressurser som skal få landet ut av fattigdommen. På Bazaruto frykter fiskerne for levebrødet når olje- og gassletingen snart omringer den lille øya.

MOSAMBIK

• I MOSAMBIK: ELLEN HOFSVANG

– Det er klart vi er bekymret. Hva om de seismiske sprengingene skremmer vekk all fisken? spør Augusto. Han sitter med hodet bøyd og holder blikket festet på haugen med fisk han holder på å sortere.

En mengde småfisk spreller i garnet fiskerne nettopp har rodd i land. Kjappe hender plukker ut de med brukbar steikestørrelse fra haugene med sardiner. Vinden suser i palmene, og gir hvite skumtopper på bølgene som slår mot stranda. Men det er andre lyder fiskerne frykter. Så fort vinteren er over og det er ledige spesialbåter å oppdrive, skal det settes i gang seismiske undersøkelser og leteboring etter gass og olje tett på øyene i Bazaruto nasjonalpark utenfor kysten av Mosambik.

Omringet. På konsesjonskartet som Mosambiks oljedirektorat – støttet av norske bistandsmidler - har fått laget, er øygruppa merket av med en mørkegrønn firkant mellom en tett klynge av borehull og det sirlige rutenettet som angir blokkene for petroleumsaktivitet. De fem små øyene ligger inneklemt mellom leteblokk 16 og 19.

Fra toppen av sandynene ser du over til fastlandet, der gassen fra Pande/Temane-feltet symboliserer starten på Mosambiks inntreden i rekken av petroleumsnasjoner. Eksporten gjennom rørledningen til Sør-Afrika startet i 2004, og bak prosjektet står sørafrikanske Sasol og ENH, den kommersielle delen av Mosambiks statlige petroleumsforvaltning som er rustet opp med norsk støtte. Også på miljøsiden er det norske bistandspenger, gjennom et lite WWF-prosjekt for å styrke lokalbefolkningens involvering i nasjonalparken. Her i Mosambik støter to av de fire satsingsområdene i Erik Solheims nye utviklingspolitikk sammen: Olje og miljø.

Rike ressurser. – Det kommer til å skape store problemer for oss når de skal hente ut gass og olje fra havbunnen her, erklærer en bestemt kvinnestemme.

Inora har sluttet seg til landsbybefolkningen som fordeler dagens fangst på stranda. Hun er oppvokst på Bazaruto, har fødd opp fem unger her og har sett hoteller ekspandere, nasjonalparken utvides og oljeinteressene ankomme uten at situasjonen har bedret seg mye for 3500 fastboende. De fleste av dem er blant Mosambiks fattige. Ressursene fra havet holder dem i live.

Palmelunder strekker seg langs sandstrendene så langt øyet rekker. I havet svømmer delfiner, hval, fem ulike skilpaddearter og fortsatt en og annen av de alvorlig utrydningstruede sjøkuene – de snodige hvalrosslignende pattedyrene med loffer som ligner malplasserte og alt for små vinger. Unike korallrev omkranser øya og tiltrekker pengesterke dykkerturister til øygruppas fem eksklusive hoteller. Men ressursene er presset, noe de lokale fiskerne også merker.

I Mosambik støter to av fire norske satsingsområder innen bistand sammen: Olje og miljø.

ALLE FOTO: ELLEN HOFSVANG

> Det kommer til å skape store problemer for oss når de skal hente ut gass og olje fra havbunnen her.

Inora, representant for fiskerne på Bazaruto

Mindre fisk. – Mange arter vi fanget før er borte, eller vi får lite av dem, forteller fiskerne på stranden. Dagens fangst er ikke så verst. Mens mennene fisker, er det kvinnenes jobb å sanke mapalo – sandøstersen som samles fra sandbankene noen dager etter fullmåne når tidevannet trekker seg ekstra langt tilbake. Det gir både inntekt og næring.

– Det er blitt mye vanskeligere å finne mapalo nå. Før fantes den overalt på sandbankene, nå må vi lete på spesielle steder i kanalene, sier Inora, og får støtte fra de andre i kvinnene.

For å bevare ressursene og det unike biologiske mangfoldet rundt øygruppa ble nasjonalparken utvidet til alle de fem øyene i 2002, samtidig som parkadministrasjonen ble styrket. Det ble lagt begrensninger på hva slags aktiviteter som var tillatt, men også noen eksklusive rettigheter for øyas innbyggere. Korallrevene ble beskyttet, og en del skadelige fiskeredskaper forbudt.

– Samtidig har fiskerne her eksklusive rettigheter til å fiske innenfor nasjonalparkens grenser, forklarer Antonio Reina i den mosambikiske organisasjonen som MMP. I flere land arbeider de for å styrke parkforvaltningen, dokumentere det biologiske mangfoldet og støtte lokalbefolkningens involvering i nasjonalparken.

Jaget kinesere. Hver morgen legger parkens vakter ut på patrulje til fots. Båten parkadministrasjonen disponerer sammen med WWF-prosjektet brukes bare når det er nødvendig for å stoppe ulovlig fiske eller dykking, for drivstoffet er for dyrt til at daglige båtpatruljer er mulig. Vaktene rapporterer om skilpaddereder, krokodiller og ulovlig fiske på korallrevene.

– Vi stopper de som fisker på korallrevene eller på vernede arter som sjøku, haier, skilpadder og sjøpølse. Det andre lar vi være, sier Reina.

Samtidig holder vaktene utkikk etter trålere som fisker ulovlig i kystsonen. Ikke minst har kinesiske båter vært gjengangere på tokt etter fiskeriressursene langs Mosambiks kyst. I fjor var problemet så stort at både mosambikisk og sørafrikansk kystvakt ble satt inn for å patruljere her.

Så fort seismikkboringene starter, får vaktene nok en oppgave.

– Parkadministrasjonen har krevd å få ha observatører med på hver eneste båt. Det har vi fått aksept for, forteller Antonio Reina.

Konsultasjon. Lovgivingen som Mosambik har fått på plass for oljesektoren sier at det skal utarbeides miljøkonsekvensanalyser og holdes konsultasjoner med lokalbefolkningen før prosjektene settes i gang. I konsekvensutredningen som ble laget for gassprosjektet på fastlandet og de tilhørende rørledningene, ble det påpekt fare for skader på korallrev og yngleplasser for fisk og for forurensning.

Konsulentselskapet som utreder konsekvensene av petroleumsplanene rundt Bazaruto har rukket å holde to møter, der også representanter for fiskerne på Bazaruto var tilstede. Likevel er det er usikkerheten som råder.

– De sier at vi kanskje må la være å fiske noen dager, mens de sprenger. Men hva blir konsekvensene om de finner gass eller olje i områdene der vi fisker? spør fiskeren Augusto.

Norsk støtte. – Vi venter oss ikke store negative miljøkonsekvenser av petroleumsvirksomheten offshore. Vi stiller betingelser til selskapene om bruk av god teknologi, forsikrer Arseno Mabote. Han understreker at Mosambik har lovgiving på internasjonalt nivå, og at det stilles krav om grundige miljøkonsekvensanalyser før noen virksomhet settes i gang.

Direktøren for det nasjonale petroleumsdirektoratet INP, Mosambiks svar på det norske Oljedirektoratet, råder over to etasjer i et sentrumsbygg i Maputo. Innover i gangene står flere kontorer ledig, som i påvente av den ekspansjonen i petroleumsvirksomheten Mosambik ønsker seg.

Norge har støttet utviklingen av petroleumssektoren i Mosambik gjennom en årrekke, blant annet et pilotprosjekt for lokal gassforsyning fra samme felt som Sasol og ENH nå driver på fatslandet innenfor Bazaruto. De siste årene har institusjonsstøtte til en mosambikisk petroleumsforvaltning vært det viktigste bistandsområdet, det vil si støtte til Arseno Mabotes INP og den kommersielle deltakeren i petroleumsprosjektene, ENH (se egen sak).

Drømmen om olje. Mosambik har store forhåpninger til inntekter fra petroleumsvirksomhet. I første rekke dreier det seg om gass, men de håper også at det kan finnes hittil ukjente oljereserver. Det har vært lett etter gass og olje i flere perioder tidligere, men i det siste har interessen fra internasjonale selskaper tatt

>>> fortsetter neste side

MOSAMBIK

>>> forts. fra forrige side

seg opp.

– Den kraftige økningen i oljeprisen har gjort Mosambik interessant igjen, slår Arseno Mabote fast.

Han forteller om en rekke henvendelser fra utenlandske selskaper som vil fortsette kartleggingen av landets petroleumsreserver. Det kan gi sårt tiltrengte inntekter i en av verdens mer slunkne statskasser.

Ett av de viktigste skrittene for å tiltrekke internasjonale selskaper som kan investere i petroleumssektoren, har vært en full revisjon av lovverket.

– Vi måtte få på plass bedre incentiver og et moderne juridisk rammeverk som ivaretar selskapenes behov, forteller Mabote.

Samtidig byr det på utfordringer når et ferskt oljeland skal få på plass best mulig avtaler. Pande/Temanefeltet er i dag det eneste som er i drift, og Norge har bistått i arbeidet med kommersialiseringen av dette feltet. Da avtalen om utbygging skulle på plass, var Sør-Afrika eneste aktuelle kjøper av gassen. Mabote mener Mosambik på sikt må få til avtaler der de får mer igjen for å eksportere ressursene.

– Hadde vi hatt flere kjøpere, er det klart vi kunne fått en bedre avtale for Mosambik. Og finner vi mer gassreserver, vil avtalen forbedres, sier direktøren.

I tillegg til å skaffe eksportinntekter er Mosambik svært opptatt av å utnytte gass i industriutvikling innenlands. Gass fra Pande Temane forsyner nå virksomheter blant annet i Maputo med energi.

Fiskerne på Bazaruto frykter svart hav når gass- og oljeletingen starter. **Carlitos** (9) trekker garnet sammen med de eldre fiskerne. FOTO: ELLEN HOFSVANG

Hydro kommer. Det viktigste ifølge INP-direktøren er likevel å fortsette leteaktiviteten. En rekke internasjonale oljeselskaper er tildelt lisenser både til land og til vanns langs den langstrakte kysten. Det siste området som er lagt ut er Rovumoområdet i nord. Her har Norsk Hydro blitt tildelt to lisenser.

–Hydro fikk lisensene i januar, rett i forkant av den generelle budrunden for området. Hvorfor?

– Det juridiske rammeverket åpner for både direkte forhandlinger om lisenser og for budrunder. Vi startet forhandlingene med Hydro før det var veldig stor interesse fra andre selskaper, og valgte derfor å tildele dem utenom budrunden, forklarer Mabote.

Hydro bød på nok en blokk i den åpne runden, men fikk ikke denne.

Mabote mener det er nyttig for Mosambik å ha fått Hydro inn, på grunn av selskapets finansielle og teknisk kompetanse.

– Jeg tror det er bra for Mosambik at vi nå ser et norsk selskap i denne sektoren. Norge har støttet med bistand gjennom mange år, men vi har ikke sett noe norsk selskap før nå, sier han.

De to lisensene Hydro er tildelt grenser opp mot Querimbas, Mosambiks andre – og største – marine nasjonalpark. Som i Bazaruto-området er det heller ikke her lagt opp til noen buffersone mellom verneområdet og leteområdet.

Mens INP-direktøren ikke er særlig bekymret for at miljøhensyn skal bli vanskelig å håndtere, er man mer urolig ved den norske ambassaden i Maputo. I en vurdering av sivilsamfunnsprosjekter som Bistandsaktuelt har fått innsyn i, heter det at både i Bazaruto og ved nasjonalparken Querimbas der Norsk Hydro har fått lisenser, er det «fare for en interesse- og ressursforvaltningskonflikt mellom vern og gass- og oljeleting. Ambassaden anser det som svært viktig at Mosambik får anledning til å utnytte det mulige potensialet som betydelige gass- og oljeressurser kan gi i forhold til å bekjempe fattigdom.»

Sonia Silveira, underdirektør i miljøverndepartementet.

Arseno Mabote, direktør for INP.

Vanskelig kontroll. I en liten villa langs veien til flyplassen finner jeg kontorene til miljødepartementet Micoa. Sonia Silveira, nestleder i miljøforvaltningsdelen av miljøverndepartementet, legger ikke skjul på de store utfordringene Mosambik står overfor når investorer nå strømmer til for å ta del i utvinningen av landets naturressurser.

– Det er et stort problem for oss at vi ofte mangler den tekniske kunnskapen og kapasiteten som skal til for å ta de riktige avgjørelsene, sier hun.

Både når det gjelder godkjenning av prosjekter og overvåking og kontroll av virksomheten til selskapers som utnytter naturressursene, mangler miljømyndighetene kapasitet.

– Noen ganger kommer de store investorene til oss med prosjektforslag. De er skolerte, de legger på bordet tykke studier og dokumenter og de klarer å overbevise oss. Vi har ikke kapasitet til å komme med motkompetanse, sier hun litt unnskyldende.

Konsensus. – *Må Mosambik velge mellom gass- og oljeutvinning og miljø?*

– I vårt land er den økonomiske utviklingen rettet inn mot å bekjempe fattigdom, og vi må finne måter å utnytte ressursene på som best mulig bidrar til dette. Det betyr at ressursene må forvaltes langsiktig, også med hensyn til miljø, sier Silveira.

Hun understreker behovet for konsekvensutredninger for å finne løsninger før prosjektene settes i gang.

Silveira studerte forholdene på Bazaruto da hun utdannet seg til biolog, og har sett hvordan lokalbefolningen der får lite igjen fra turismen. I Micoa arbeider hun nå med de store veivalgene landet står overfor når det gjelder å sikre landets innbyggere del i inntektene fra naturressursene. Mosambik ønsker å spille en nøkkelrolle i energiforsyningen for det hele det sørlige Afrika, for i tillegg til sannsynlige gassreserver har Mosambik et stort vannkraftpotensial.

– Mens Micoa har et koordineringsansvar for miljøpolitikken er det andre departementer som gjennomfører tiltak på de ulike sektorene. Men vi forsøker å nå konsensus i disse prosessene, sier Silveira.

I mange tilfeller vil det imidlertid oppstå interessekonflikter.

Formelt er hele 15 prosent av Mosambiks areal vernet. I praksis mangler det mye på gjennomføringen av reguleringene, og mange nasjonalparker har også lite dyr å by på: I likhet med mye av buskapen ble de menneskeføde under alle årene med frigjøringskamp og borgerkrig.

Også naturverntiltak i seg selv kan medføre konflikter.

– Det skal lages en ny politikk for nasjonalparkene, og et nøkkelspørsmål er hva som skal skje med alle de som bor innenfor nasjonalparkgrensene når det oppstår konflikter med dyr eller verneinteresser, sier Silveira.

Betrakter rikdommen. På Bazaruto forsøker man å minske konfliktene ved å gi lokalbefolkningen egeninteresser i nasjonalparken. Turister som besøker øygruppa må betale en avgift, og 20 prosent av midlene går inn i et fond for lokalbefolkningen. De brukes til alt fra innkjøp av matvarer til investeringer i skole. Gjennom et stipendprogram får noen utvalgte elever hvert år får betalt skolegang på fastlandet siden det kun gis undervisning til femteklasse på øyene.

Likevel er kontrasten til velstanden grell og åpenbar for innbyggerne, som daglig møter pengesterke hotellturister på strendene sine. De ønsker seg jobber og inntekter fra turismen, men hotelleierne er ikke interessert i ufaglært lokal arbeidskraft. Lønningene går til folk utenfra. Og de frykter mønsteret vil gjenta seg når petroleumsinteressene rykker inn for fullt:

– Nei, jeg tror ikke det blir jobber for oss når de starter gassutvinning. Vi lever av å fiske. Om fisken forsvinner dør vi, konkluderer fisker og tradisjonell landsbyleder Mazilete Lancerda fra sitt utkikkspunkt på stranda mellom hotellet Bazaluto Lodge og det ressursrike havet utenfor.

ENERGI OG MILJØBISTAND TIL MOSAMBIK

- Norge ga 145,6 millioner kroner i bilateral bistand til «energi og miljø» i Mosambik i 2004. Av dette var 142,8 millioner energibistand (kraft og petroleum) og 2,8 millioner miljøbistand.
- Mosambik var det første landet som fikk bistand fra Norge til petroleumssektoren (i 1983), og er det landet som har mottatt klart mest slik bistand, med ca 125 millioner kroner siden 1994. De nest største mottakerne, Vietnam, Tanzania og Angola, ligger alle rundt 30 millioner kroner.
- Det ble gjort omfattende leting etter gass og olje i Mosambik på 1960-tallet. Det første gassfeltet kom i produksjon i 2004. Det meste av gassen eksporteres til Sør-Afrika.
- Hydro ble tidligere i år tildelt konsesjon for petroleumsvirksomhet i to blokker utenfor det nordlige Mosambik. Sørafrikanske SASOL er det viktigste utenlandske oljeselskapet i Mosambik, men også selskaper fra Malaysia, Italia, Canada, USA samt Det norske oljeselskap sitter på lisenser.
- Miljø er ikke blant de fire prioriterte sektorene i bistandssamarbeidet med Mosambik, men noe midler kanaliseres til prosjekter i regi av frivillige organisasjoner.

Kilder: The Norwegian Assistance to the Petroleum Sector (www.norad.no, se evalueringsrapporter)

Review of the Norwegian assistance to the Energy Sector in Mozambique (Aug. 2005)

– Vi får langt mindre fisk nå enn for noen år siden, sier fiskerne. Dagens fangst var bedre enn ventet, men det er langt mellom storfisken.

Nær halvparten gikk til norske konsulenter

• ELLEN HOFSVANG

MAPUTO (b-a): 45 prosent av den norske bistanden til Mosambiks petroleumsdirektorat INP i perioden 2001-2004 ble brukt til innkjøp av konsulenttjenester fra det norske Oljedirektoratet. En gjennomgang av energibistanden til Mosambik fra 2005 konkluderer med at mer burde vært gjort for å bygge opp lokal kompetanse.

Vanskelig avveining. Av 28 millioner kroner til INP fra 2001 til 2004 har 13 millioner gått til det norske oljedirektoratet (OD), det vil si 45,7 prosent. For 2005, det siste året i prosjektperioden, var det budsjettert med en andel på 19 prosent til OD.

– Spørsmålet om man skal ha en konsulent på fulltid hos mottakeren er alltid vanskelig. Særlig i begynnelsen kan dette være den beste måten å overføre kunnskap på, men etter hvert kan det være bedre å trekke konsulenten tilbake for å sikre at det er institusjonen selv som står for de daglige beslutningene, sier leder av evalueringsteamet, Ueli Meier i Scanteam.

Han understreker at situasjonen når det gjelder lokal kapasitet i Mosambik er svært vanskelig.

Anbefaler lokale ressurser. Mosambik har stor mangel på personell med høyere utdanning på alle sektorer, inkludert petroleum. Det brutale kolonistyret til Portugal, som varte helt til 1975, forhindret mosambikere å ta høyere utdanning og borgerkrigen fram til 1992 forverret problemet.

Rapporten konkluderer med at petroleumsbistanden har vært viktig for utvikling av energisektoren i Mosambik, men at framdriften har vært treg på grunn av svært stort press på kapasiteten på mottakerens side. Effektiviteten av bistanden til INP – det vil si hvor mye effekt man får fra hver krone – har vært lav, på grunn av høye kostnader ved å ha en norsk rådgiver boende i Mosambik, og det som omtales som «tung forskyving i retning av bruk av norske ressurser». Konsulentene anbefaler større bruk av lokale og regionale ressurser, og påpeker at det kunne vært mer effektivt å finansiere rekrutteringsstillinger i institusjonene enn å baseres seg på en fastboende norsk konsulent over lang tid.

Evalueringen peker også på at det har vært brukt mye ressurser på enkelte deler av samarbeidet, spesielt innsamling og systematisering av data, men at andre områder har vært oversett: «Spesielt har områdene ressursanalyse (resource assessment) og overvåking og revisjonskapasitet blitt neglisjert», heter det i rapporten.

Scanteam-konsulent Meier mener likevel at støtten har vært svært vellykket, og at de manglene som påpekes er lettere å se når man vurderer prosjektet i etterkant.

> **Spørsmålet om man skal ha en konsulent på fulltid hos mottakeren er alltid vanskelig.**

Ueli Meier, Scanteam.

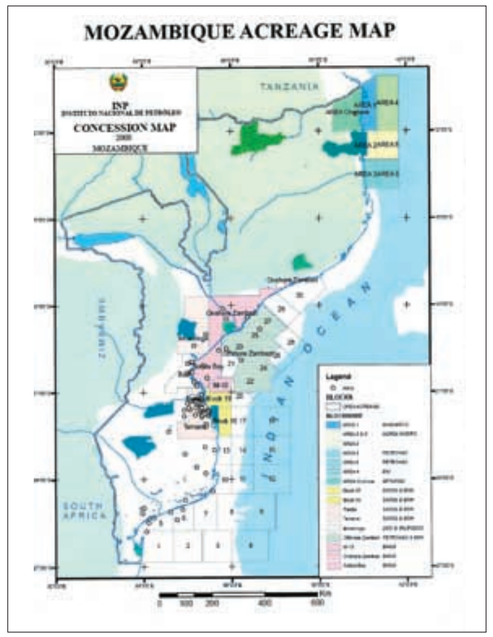

Langs hele kysten, til lands og til vanns, er Mosambik delt opp i leteblokker for gass og olje. Norsk Hydro fikk nylig to lisenser i nord.

Klart fattigdomsfokus. I tillegg til petroleumsdirektoratet, INP, har den norske bistanden gått til den statseide kommersielle enheten som skal representere Mosambik på eiersiden i petroleumsprosjekter, ENH. Støtten til ENH har vært fokusert på å kommersialisere gassreservene, i hovedsak gassfeltet Pande/Temane som nå eksporterer gass til Sør-Afrika. Ifølge evalueringsrapporten er det lagt et godt grunnlag for institusjonell utvikling, men det gjenstår mye på den administrative siden.

Evalueringen er gjennomført av konsulenter fra Scanteam, COWI og Bridge Group, og tar for seg norsk bistand på i alt 311 millioner kroner til kraft- og petroleumssektorene de siste årene.

Rundt 15 prosent av bistanden har gått til institusjonsutvikling i petroleumssektoren, i form av støtte til petroleumsdirektoratet INP og den statseide kommersielle enheten som skal representere Mosambik på eiersiden i petroleumsprosjekter, ENH.

Når det gjelder energibistanden til Mosambik generelt påpekes det i rapporten at det er uklart hva slags bidrag innsatsen vil ha for reduksjon av fattigdom. Fokuset for den norske støtten til energisektoren er økonomisk vekst, heller en fattigdomsbekjempelse, men evalueringen påpeker likevel behovet for en overordnet plan for energisektoren og for mer relevante energitiltak rettet mot de fattige.

KAMP MOT KORRUPSJON

Jakter på Chiluba-penger

Norge hjelper Zambia å føre sak mot britiske advokater

To advokatfirmaer i London er tiltalt for å ha hvitvasket 50 millioner dollar for Zambias eks-president Frederick Chiluba. Norske bistandskroner bidrar nå til at Zambia får hjelp fra toppjurister i rettsaken mot de britiske advokatfirmaene.

• SYNNØVE ASPELUND

– Det er bemerkelsesverdig og nyskapende at norske bistandspenger brukes til å betale slike rettsomkostninger. Dette er moderne, konkret bistand som vi vil se mer av framover, sier Eva Joly, spesialrådgiver for antikorrupsjonsarbeidet i Norad.

Eva Joly, korrupsjonsrådgiver

Saken mot de to store, britiske advokatfirmaene Meer Care & Desai og Cave Malik & Co skal etter planen opp i retten i London i juli. Samtidig blir det ført sak mot tidligere president Frederick Chiluba og partisekretær Katele Kalumba i Zambia. Rettsakene kommer etter flere års etterforskning i mange land.

– Rundt 50 millioner amerikanske dollar skal ha forsvunnet fra Zambia via en konto i London. Der skal pengene ha blitt hvitvasket ved hjelp av de to advokatfirmaene, og blant annet havnet som eiendom i Belgia, forteller Joly.

Vekker oppsikt. Siden 2002 har Zambia hatt en storoffensiv i kampen mot korrupsjon. Da etablerte den nye presidenten Levy Mwanawasa en egen antikorrupsjonsenhet («Task Force on Corruption»). Enheten fikk i oppdrag å etterforske korrupsjon i perioden 1991 til 2001, da hans forgjenger og partifelle Chiluba var president. Arbeidet begynner nå å gi resultater som vekker oppsikt internasjonalt.

– Så vidt jeg vet er dette første gang et utviklingsland er kommet så langt i sin egen etterforskning at det har nok materiale til å saksøke de såkalte «døråpnerne» – altså europeiske mellommenn som uten skrupler hjelper til med hvitvasking av penger, sier Joly.

I mai holdt hun et foredrag i advokatforeningen The International Bar Association (IBA) i London. Da fortalte hun de fremmøtte advokatene at norsk bistand brukes til å støtte zambiernes rettsforfølgelse av britiske advokater.

Zambias tidligere president **Frederick Chiluba** står tiltalt for å ha unndratt titalls millioner dollar fra statskassa. En del av pengene skal ha gått til å dekke hans behov for dyre designerdresser fra Italia og Frankrike.

FOTO: SCANPIX/REUTERS/JUDA NGWENYA

– Det ble veldig stille. Jeg tror det gjorde inntrykk å høre at deres egne kolleger er involvert i slike saker. Kanskje det fikk dem til å innse at vi mener alvor med antikorrupsjonsarbeidet i bistanden, og at de må skjerpe egne rutiner. De tenkte nok at dette er nytt, bra – og farlig, sier Joly.

Kostbart. Norge støtter antikorrupsjonsenheten i Zambia med drøyt ti millioner kroner i året. Det går til etterforskning – både i Zambia og utlandet. Advokatutgifter tar en stor del av kaka.

– Det er komplekst, kostbart og tidkrevende å etterforske internasjonal økonomisk kriminalitet. Deler av etterforskningen foregår i hemmelighet og det er mye risiko involvert, sier Terje Vigtel, Norges ambassadør i Zambia.

Han forteller at rettsakene får stor oppmerksomhet i Zambia. Folk flest er positive til at korrupsjonsproblemet omsider tas på alvor.

– Zambia ble ødelagt på 90-tallet på grunn av enormt mye korrupsjon. Hvis signalet som sendes ut er at korrupsjon lønner seg, vil det være svært ødeleggende for hele landet. Nå gjelder det å vise det motsatte – at de skyldige blir dømt, at pengene kommer tilbake og at tilliten til det offentlige og særlig rettsvesenet styrkes.

Zambia har allerede fått tilbake penger, biler og eiendommer. Selv deler av Chilubas omfangsrike garderobe ble nylig beslaglagt, ifølge BBC. Politiet mener Chiluba har brukt offentlige penger for å kjøpe sine designdresser, som han skal ha gjemt i et lager. Chiluba hevder på sin side at hans eget hus var for lite til alle klærne.

Vil ha fond. For å gjøre etterforskningen av korrupte ledere mer effektiv er Norge pådriver for et internasjonalt fond som kan finansiere omkostningene av rettsaker á la den Norge nå støtter. Tanken er at land kan låne penger fra fondet for å etterforske, føre sak og få tilbake stjålne penger.

– Dette vil tillate påtalemyndigheten i flere utviklingsland å føre straffe- og inndrivingsaker mot tidligere ledere, sier Eva Joly. Nylig var hun i New York hvor hun lanserte «Norad-ideen» om et slikt fond for Soros Foundation, som jobber for utdanning og demokratisk utvikling i en rekke land.

Norge er allerede i førersetet for et internasjonalt antikorrupsjonsnettverk av statsadvokater og politietterforskere fra giver- og mottakerland.

– Her jobber vi med å finne konkrete løsninger på konkrete problemer. Man må være praktisk og tenke handling for å oppnå resultater i kampen mot korrupsjon, sier Joly.

ZAMBIAS ANTIKORRUPSJONSARBEID:

- I 2002 ble «Task Force on Corruption» etablert. Gruppen etterforsker korrupsjon i Chiluba-perioden 1991 til 2001.
- Verdier for flere hundre millioner kroner skal ha forsvunnet i korrupsjon under Chiluba.
- Rettsaker pågår både i Zambia og London.
- Norge, Sverige, Danmark, Nederland og Storbritannia er de viktigste utenlandske støttespillerne i arbeidet.
- Den totale norske støtten for avtaleperioden er 20,5 millioner kroner, hvorav 7,5 mill. kroner allerede er utbetalt.
- Zambia har også et permanent kontor for antikorrupsjonsarbeidet – «Anticorruption Commission».

SEX-OVERGREP

Uavhengig team til Laos for å undersøke overgrepsanklager

• TOR AKSEL BOLLE

Norad og Kirkens Nødhjelp har blitt enige om at et uavhengig team skal dra til Laos for å prøve å finne ut om det er hold i anklager om sex-overgrep mot en urfolksgruppe. KN skal selv ikke være med i teamet.

– Vi vil snu hver eneste sten for å forsøke å finne ute hva som har skjedd. Vi er svært bekymret og vil også bruke denne prosessen for å forsikre oss om at seksuelle overgrep ikke skjer i framtiden, sier seksjonsleder Bjørg Mide i Kirkens Nødhjelp.

Les mer på: www.bistandsaktuelt.no

Bistandsaktuelts nettutgave brakte i begynnelsen av juni nyheten om urfolksaktivister som rettet beskyldninger om seksuelle overgrep mot ansatte i Kirkens Nødhjelp. Overgrepene skal angivelig være utført noen av KNs lokalt ansatte bistandsarbeidere i Laos og det skal være unge kvinner som tihører den etniske minoriteten akha som er blitt utsatt for overgrepene.

Urfolksaktivister fra Tsjekkia og USA har videofilmede vitneutsagn fra tre akhaer mens de snakker om overgrepene (se www.bistandsaktuelt.no). En representant for akha-folket la også nylig fram anklagene under FNs årlige urfolksforum i New York.

Kirkens Nødhjelp og den franske organisasjonen ACF, som også er anklaget, opplyser at de har gjort egne undersøkelser i Laos uten å finne noe som tyder på at det har skjedd seksuelle overgrep. Men nå iverksettes det også en uavhengig undersøkelse.

Ifølge Bjørg Mide vil teamet reise til Laos relativt raskt for å bli ferdig med sine undersøkelser før monsunen starter, noe som vanligvis skjer i midten av juli.

OFFENTLIGE TJENESTER

– Egenandeler gir fattige makt

Verdenbanken vil bruke markedet for å styrke offentlige tjenester

De fattige tjener på at det innføres betaling for offentlige tjenester, mener Shantayanan Devarajan, sjeføkonom for Sør-Asia-regionen i Verdensbanken.

• ELLEN HOFSVANG

– Motstanderne av skolepenger, fra britiske DfID til de mange frivillige organisasjonene, går altfor langt. Skal vi stoppe foreldre som vil at barna skal få utdanning og er villige til å betale for det? spør Shantayanan Devarajan.

Han ledet arbeidet med Verdensbankens World Development Report 2004 som satte søkelyset på hvordan fattige i utviklingsland kunne sikres bedre tilgang til offentlige tjenester. I dag er han dypt engasjert i Verdensbankens arbeid på dette feltet.

Shantayanan Devarajan, sjeføkonom for Sør-Asia i Verdensbanken.

Makt avgjør. Problemet er at offentlige tjenester, som helse og utdanning, gjerne når velstående deler av befolkningen i langt større grad enn de fattige. Også subsidier på grunnleggende goder som vann, og varer som bensin eller innsatsfaktorer i jordbruket, har en tendens til å havne i hendene på de rike. Det er her egenandeler, blant annet gjennom skolepenger og vannprising, kommer inn.

Mens politikere og andre innflytelsesrike deler av befolkningen sørger for at offentlige vannledninger når fram til deres hus, har ikke de fattige makt til å sørge for at de samme tjenestene når dem. Med vannprising kunne det skapes et marked som gjorde det attraktivt å legge forsyningsledninger også til fattigere strøk. Det vil gi lavere pris for vannet enn det de betaler i dag, mener Devarajan.

– I dag betaler fattige ofte svært dyrt for vann fra private vannselgere, sier han.

Usynlige lærere. Vann er likevel bare en liten del av problemet. Statistikken verdensbankøkonomen sitter på viser den samme tendensen på både helse- og utdanningsområdet: På helsesektoren dekker lokale helseklinikker store deler av befolkningen, mens de kostnadskrevende sykehusene i langt større grad kommer velstående til gode. I offentlige skoler der de fattige skal få sin utdanning møter lærerne ofte ikke engang på jobb. En undersøkelse fra India viser at fraværet blant lærerne i skolen lå på mellom 28 og 70 prosent. Samtidig som store befolkningsgrupper kun tilbys en hullete grunnutdanning, bruker utviklingslandene penger på dyre universiteter.

I India ligger fraværet blant lærerne på mellom 28 og 70 prosent.

Les mer: «Teachers and doctors: Missing in action» – se www.worldbank.org/news

– Vi sier det er viktig med gratis høyere utdanning for å sikre alle like muligheter. Men det er de rikere deler av befolkningen som benytter seg av høyere utdanning. Dermed brukes store offentlige midler på tilbud til de rikeste, sier Shantayanan Devarajan. Han mener løsningen ligger i å skape strukturer der de fattige gis mulighet til å holde leverandører av tjenestene ansvarlige, og det skjer best gjennom et marked.

Skolepenger. Verdensbanken har fått mye kritikk for å ha fratatt barn i utviklingsland muligheten til skolegang, da det ble innført skolepenger i en rekke land i de harde strukturtilpasningsårene på 1980- og 1990-tallet. Shantayanan er enig i at egenandeler i form av skolepenger i de fleste tilfeller ikke har vist seg som noen god løsning, først og fremst fordi staten sentralt som oftest stakk av med pengene.

– Men skolepenger kan være et godt virkemiddel. Forutsetningen er at pengene faktisk går til skolen, og blir der, sier han.

– Når det gjelder å få vannforsyningen til å fungere, er brukerbetaling den beste løsningen?

– Det er ikke den beste løsningen, men det virker! Jeg hadde virkelig elsket det om vi fikk myndighetene til å levere vann gratis til de fattige. Men erfaringen er at det er de med politisk innflytelse som stikker av med godene når det offentlige betaler regningen. Betaler de fattige selv, kan de holde vannleverandørene ansvarlig, sier han.

Ikke privatisering. Under en rask visitt i Norge har Devarajan rukket en samtale med utviklingsminister Erik Solheim, der han kom inn på den kritiske norske holdningen til privatiseringspress fra Verdensbanken.

– Kritikerne – som denne regjeringen tydeligvis enten er en del av eller som har svært stor innflytelse – sauser sammen diskusjonen om privatisering og kondisjonalitet, mener Devarajan. Han insisterer på at dette for det første er to ulike diskusjoner, og for det andre at Verdenbanken har endret politikk på begge områdene.

Det er som oftest de velstående barn som har mest fordel av at skole er gratis, mener Verdensbanken.

FOTO: GUNNAR ZACHRISEN

OFFENTLIGE TJENESTER

Verdensbankens skolereformer øker ulikheter

• ELLEN HOFSVANG

– Verdensbanken bruker samme oppskrift for utdanningsreformer i hele Latin-Amerika, kanskje i hele verden. Det er en oppskrift der lærerne overkjøres og forskjellene øker, sier Juan Arancibia Córdova.

Den meksikanske forskeren har ført i pennen en rapport som undersøker effektene av de omfattende utdanningsreformene Verdensbanken står bak i Honduras, Nicaragua og Bolivia, blant annet gjennom det såkalte Fast Track Initiative fra 2002. Rapporten Education Reform and the Fast Track Initiative er resultatet av spørreundersøkelser blant elever, foreldre og lærere gjennomført av forskere i de tre landene.

Skolepenger. En sentral konklusjon i rapporten er at den typen desentralisering som Verdensbanken presser igjennom fører til privatisering av utdanningen. Det stilles i økende grad krav om betaling i form av kontanter, varer og utstyr skolen trenger eller i form av arbeidsinnsats for skolen. Dette kalles «felles finansiering» og innebærer i mange tilfeller en betydelig økt økonomisk byrde på familiene som har barna sine på skolen.

Juan Arancibia Córdova fnyser av argumentet om at Verdensbanken ikke lenger anbefaler skolepenger i grunnskolen:

– Det er jo uproblematisk å si nå, etter at de allerede har fått det innført, sier han.

Økende forskjeller Den økte økonomiske belastningen på foreldrene gjør at de fattigste ikke har råd til å sende barna sine på skolen. Forskerne mener den skolemodellen Verdensbanken fremmer forsterker klasseforskjellene i samfunnet heller enn å minske dem.

– Vi ser hvordan de rike går på privatskoler, middelklassen på subsidierte skoler, mens de fattige går på fattige offentlige skoler, sier Juan Arancibia Córdova.

Brukerstyring. Lærerne som er intervjuet er positive til deler av reformene, som at pensum og undervisning bedre tilpasses lokale forhold og elevenes situasjon. Men de er kritiske til innholdet i Verdensbankens reformpakke, blant annet at såkalte «skoleråd», der foreldrene til skolebarna skal ha stor innflytelse, skal kunne ansette og avskjedige lærere. Rapporten konkluderer at dette kan gjøre samarbeidet mellom lærere og foreldre vanskeligere, og at foreldre ofte mangler den kompetansen som er nødvendig for å vurdere lærerne faglig – mange av dem er selv analfabeter.

ANNONSE

AFRIKANSKE PRESIDENTER

En verdig retrett

Gode sluttpakker kan hindre «evige» presidenter

Er gunstige sluttpakker løsningen for å hindre at Afrikas presidenter tviholder på makten og hindrer demokratisering? Det er spørsmålet det Nordiska Afrikainstituttet stiller i en ny bok.

• TONE BRATTELI

Boka «Legacies of power» har sett nærmere på skjebnen til flere av presidentene som har satt spor etter seg på det afrikanske kontinentet. Hva skjedde da de forlot maktens tinde?

Boka tar for seg alle presidenter på kontinentet fra 1960 og fram til i dag. Vel halvparten av presidentene er blitt kastet i kupp eller krig. I 1960 og -70 åra var det nærmere 70 prosent som led denne skjebnen, mens det etter 2000 har gått ned til 16,6 prosent. De siste 45 åra har 12 presidenter hatt en naturlig død eller blitt rammet av ulykker som forårsaket døden. 25 – eller 12,2 prosent – gikk av frivillig. 16 har forlatt embetet etter å ha tapt et valg.

En ydmyket Kaunda. Forfatterne av boka samles om en hovedidé: Dersom det afrikanske kontinent skritt for skritt skal utvikle seg i demokratisk retning med regelmessige og frie valg, må det også sørges for at presidentene får anledning til å gå av på en verdig måte. Det betyr at de tar med seg en solid økonomisk kompensasjon og kanskje andre privilegier på kjøpet.

I boka vises til det flere eksempler der dette ikke har vært tilfellet. Avgangen til Kenneth Kaunda i Zambia var for eksempel krydret med en serie ydmykelser og til og med fengsel. Noen «sluttpakke» fra etterfølgeren kom ikke på tale før Kaunda gikk med på å gå av som leder av sitt parti og trekke seg helt ut av all politisk virksomhet. Et forsøk på å komme tilbake til presidentembetet var mislykket.

Den nedverdigende behandlingen varte ikke evig. Kaunda er nå i ferd med å finne et fotfeste igjen. Inspirert av Nelson Mandelas arbeid for barn og kampen mot hiv/aids har Zambias tidligere mektige mann etablert «The Kenneth Kaunda Children of Africa Foundation», der han nå bruker sin tid.

Privilegier. I Zambia kom det i 1993 en lov: «The Benefits of Former Presidents Act» (loven for privilegier til avgåtte presidenter). Loven gir avgåtte presidenter rett til blant annet lønn tilsvarende 80 prosent av lønna til den sittende presidenten, et hus, tre biler – blant annet en Mercedes Benz – en administrativ sekretær og en personlig sekretær, pluss tre tjenere. Han får også diplomatpass, et hus til som bygges på statens regning der han selv ønsker, medisinsk assistanse for hele familien og en flybillett for seg selv og familien til en utenlandsreise i året.

I boka dokumenteres at det nettopp er frykten for å miste privilegier og makt som driver den ene afrikanske presidenten etter den andre til å foreslå grunnlovsendringer så de kan sitte flere enn to perioder.

Tør ikke gå av. Da Yoweri Museveni overtok presidentembetet i Uganda i 1986, holdt han en tale der han bedyret at han ikke skulle sitte mer enn de to periodene konstitusjonen tillater. Det var et løfte han brøt i god tid før tredje periode nærmet seg. Han ble gjenvalgt for tredje gang.

Robert Mugabe i Zimbabwe viser heller ingen vilje til å trekke seg tilbake. Meningene om hvorfor er mange, men ingen kan forestille seg at Mugabe vil finne seg i ydmykende rettssaker og tap av privilegier. Han er selv raus med å øse ut eiendommer, biler og andre privilegier til sin støttespillere, og rask til å trekke dem tilbake om de faller i unåde. Da han kvittet seg med sin sagnomsuste informasjonsminisiter Jonathan Moyo, tok han samtidig tilbake bil, sjåfør, livvakter, to gårder og en lodge. Mugabe er hittil Zimbabwes eneste president etter frigjøringen.

En som klarte å trekke seg tilbake uten å måtte svare på mistanker om korrupsjon og maktmisbruk, var Daniel arap Moi i Kenya. Han skal ha snakket med den sterkeste utfordreren, Mwai Kibaki, på forhånd da han så at sjansene for hans eget presidentemne – Uhuru Kenyatta – neppe var store nok. Moi fikk skryt for at overgangen gikk så fredelig for seg. Han er ikke lenger president, men han skal fortsatt være blant makteliten i sitt parti og trekke i noen tråder i det stille.

Stiftelser og fred. I boka blir det pekt på at det er etablert tradisjoner rundt avgåtte amerikanske presidenter. Deres navn knyttes til et bibliotek eller en stiftelse. De sitter gjerne godt i det, og fortsetter å engasjere seg ikke minst i internasjonale spørsmål. De tidligere amerikanske presidentene Jimmy Carter og Bill Clinton er eksempler på dette.

Denne tradisjonen ser det ut til at flere afrikanske land har plukket opp.

Nelson Mandela bruker i dag mye tid på stiftelsene The Nelson Mandela Children's Fund og The Nelson Mandela Fundation. Han har engasjert seg sterkt i kampen mot hiv/aids. Mandela har også blitt flittig brukt som fredsmekler, blant annet i Burundi. Den tidligere Robben Island-fangen og presidenten har mottatt hele 60 internasjonale menneskerettighetspriser for sin innsats, i tillegg til Nobels Fredspris.

En annen president som gikk av på en fredelig måte, og brukte sine siste år som fredsmekler, var «landsfader» Julius Nyerere i Tanzania. Han ledet også arbeidet i Sør-Sør-kommisjonen.

Historiene om avgåtte afrikanske presidenter viser at mange har problemer med å forlate makten når de først har fått den, og mange må gå etter kupp eller krig. Men det dokumenteres også at utviklingen er i ferd med å endre seg – langsomt. Kupp og drap går ned, flere går av frivillig når deres perioder er over. De behandles med respekt, og de har med seg «sluttpakker».

Da **Yoweri Museveni** i 1986 overtok presidentembetet i Uganda, lovet han å ikke sitte lenger enn to presidentperioder. Dette løftet brøt han – her fra presidentvalget i februar i år. FOTO: AP/SCANPIX

I Zambia kom det i 1993 en lov: «The Benefits of Former Presidents Act».

Obasanjo bryter trenden

• SYNNØVE ASPELUND

Nigerias president Olusegun Obasanjo vil ikke presse fram en endring av konstitusjonen for å kunne bli gjenvalgt for en tredje periode. Beskjeden kom etter at nasjonalforsamlingen i Nigeria stemte ned et lovforslag som ville åpnet for et slikt gjenvalg neste år. Etter «nederlaget» i nasjonalforsamlingen gikk spekulasjonene høyt om at presidentens støttespillere hadde en plan for likevel å trumfe gjennom en konstitusjonsendring. Selv om de fleste mener han ønsket seg en ny runde i presidentstolen, skal Obasanjo ha holdt seg i kulissene mens dragkampen pågikk. Ved å bøye seg for demokratiet bryter han med trenden i en rekke afrikanske land, der presidenter har endret loven slik at de får en tredje periode.

Nigerias president **Olusegun Obasanjo** går mot trenden, og endrer ikke konstitusjonen for mulig gjenvalg. FOTO: ALASTAIR GRANT, AP/SCANPIX

SØR-AFRIKA

Skaper splid i ANC

Nestleder Jacob Zuma kommer styrket tilbake etter frikjennelsen

JOHANNESBURG (b-a): Etter at han ble frikjent for voldtektsanklager, er det en styrket Jacob Zuma som har gjenopptatt sitt verv som nestleder i det sørafrikanske regjeringspartiet ANC. Zuma posisjonerer seg nå for å kunne overta når Thabo Mbekis presidentperiode utløper i 2009.

• I SØR-AFRIKA: WILSON JOHWA

Det var i fjor vår at den 63-årige frigjøringshelten Jacob Zuma begynte å møte alvorlige hindringer på sin vei mot maktens øverste trappetrinn. Siden 1997 hadde han vært nestleder i ANC, men hans politiske karriere fikk det første alvorlige tilbakeslaget da en domstol i fjor dømte hans egen finansrådgiver for korrupsjon. Den samme rettssaken bidro samtidig til at Zumas navn ble koplet til bestikkelser i utdelingen av statlige forsvarskontrakter til en verdi av flere millioner dollar.

Zuma ble senere «fritatt fra sine plikter» av president Thabo Mbeki i juni 2005. Og med den påfølgende rettssaken med beskyldninger om voldtekt av en hiv-positiv kvinne tårnet problemene seg opp for mannen som hadde blitt spådd en framtid som landets neste president.

Lojale støttespillere. Zuma hevdet i retten at samleiet med kvinnen hadde skjedd frivillig. Mens enkelte krevde at Zuma skulle trekke seg på stedet, støttet hans tilhengere i ANC og fagbevegelsen lojalt opp om sin mann. Ved hvert rettsmøte fordømte mange av dem kvinnen som hadde anklaget ham for voldtekt, en 31 år gammel datter av en kamerat i frigjøringskampen.

Rettssaken avdekket Zumas karaktersvakheter og moralske brister, men etter frikjennelsen mener mange at har han kommet styrket ut i maktkampen. Han har gjenvunnet sin posisjon i partiet og driver allerede kampanje for toppstillingen som blir ledig om tre år.

Men Zumas politiske comeback har hatt en negativ virkning på partisamholdet.

Analytikere sier at Mbeki, i et forsøk på å beskytte sin arv, ikke ønsker å gi stafettpinnen videre til plettede Zuma. For å understreke hva han mener, har presidenten til og med foreslått at landets neste president bør bli en kvinne.

Men ANCs viktigste allierte – som består av den mektige føderasjonen av sør-afrikanske fagforeninger COSATU og det sør-afrikanske kommunistpartiet SAPC – har uttalt at de foretrekker Zuma.

ANC har krevd at Zuma forklarer noen av sine kontroversielle utsagn under rettssaken.

Protest mot Mbeki. Politiske kommentatorer påpeker at støtte til Zuma primært kan være uttrykk for en protest mot Mbeki. Sistnevnte beskyldes for å ha hatt en sentralisert lederstil, og både COSATU og SACP sitter igjen med en følelse av å ha mistet innflytelse.

COSATU har til og med kommet med en advarsel om at Sør-Afrika er i ferd med å gli mot et diktatur av den typen som finnes i Zimbabwe, mens SAPC har sagt at Mbekis «imperialistiske» presidentskap undergraver parlamentet.

Til forskjell fra den urbane og reserverte Mbeki, har Zuma grasrotappell i arbeiderklassen som føler seg satt på sidelinjen av den næringslivsvennlige Mbeki-regjeringen.

Det er for tidlig å si om Zumas presidentambisjoner vil kunne få ytterligere næring. En spørreundersøkelse som ble bestilt etter voldtektsrettsaken var over, viste at Zumas politiske appell er begrenset til kjernegrupper. 64 prosent av sørafrikanerne var imot at han skulle bli landets neste president.

ANC avgjør. Men slike tall betyr ikke mye siden det ikke er det brede publikum, men ANC som vil bestemme hvem det er blant dets ledere som blir Sør-Afrikas neste president. Dette vil skje på partiets landsmøte i desember 2007 når ANC velger et nytt sett med ledere.

Foreløpig krever partiet at Zuma forklarer noen av de kontroversielle utsagnene han kom med under rettssaken. I tillegg til hans påstand om det har vært en sammensvergelse i partiet mot ham, må han også klargjøre sin forbløffende påstand om at han, etter å ha hatt ubeskyttet sex med sin anklager, tok en dusj for å minske faren for å bli smittet med hiv.

Men selv om Zuma skulle klare å dusje av seg både hiv-smitte og andre påstander, venter det enda flere skjær i sjøen. Neste måned (i juli) gjenopptas korrupsjonssaken – angående bestikkelser – mot ham i ankedomstolen High Court.

Sør-Afrikas tidligere visepresident **Jacob Zuma** takker sine støttespillere etter at han ble frikjent for voldtektsanklagene i Johannesburg 8. mai i år. FOTO: SCANPIX/AFP PHOTO/FATI MOALUSI

bistandsaktuelt

Wilson Johwa er zimbabwisk frilansjournalist med base i Johannesburg.

Stadig mer penger til aids-bekjempelse

HIV/AIDS

• TOR AKSEL BOLLE

Det brukes nå fem ganger så mye penger på å bekjempe aids som i 2001. Likevel anslås det at 8000 mennesker dør av sykdommen hver eneste dag, og det er mer enn noen gang tidligere.

Dette var noen av tallene FNs generalsekretær Kofi Annan la fram under FNs spesialsesjon om hiv/aids som ble holdt i New York 30. mai til 2. juni. Formålet med møtet var å oppsummere verdenssamfunnets innsats så langt i kampen mot pandemien og bli enige om kursen videre.

Høy temperatur. Spesialrådgiver Anne Marie Helland i Kirkens Nødhjelp var med i den offisielle norske delegasjonen. Hun forteller at det til tider var svært høy temperatur i de mange konferanserommene i FN-bygningen.

– Det så en stund veldig mørkt ut i forhold til hvilke forpliktelser og formuleringer som skulle komme med i slutterklæringen. Men etter hektisk aktivitet, hvor blant annet det sivile samfunnet spilte en viktig rolle, ble slutterklæringen bedre enn det mange fryktet, sier Helland.

Etter møtet kom representanter for ulike organisasjoner med krass kritikk av landenes manglende vilje til å vedta konkrete mål og forpliktelser.

> **Forhandlingene var preget av de store landenes egeninteresser, ikke av den globale aids-krisens realiteter.**
>
> **Leonard Okello**, hiv/aids-rådgiver i ActionAid.

Egeninteresser. – Forhandlingene var preget av de store landenes politiske og økonomiske interesser og ikke av den globale aids-krisens realiteter, uttalte Leonard Okello, leder for den britiske organisasjonen ActionAids hiv/aids-arbeid , i en pressemelding. Han anklaget også afrikanske ledere for å vise apati og mangel på ansvarlighet fordi de ikke gjør mer for bekjempe aids.

Helland er enig i mye av kritikken, både mot USA og mange afrikanske ledere. Hun velger imidlertid å fokusere på det positive som skjedde under møtet.

– Det ble blant annet gjort viktige framskritt i forhold til kvinners reproduktive helse, noe Norge var med på å bidra til. Slutterklæringen er full av vage formuleringer og vi skulle selvfølgelig ønsket at den var mer konkret, men utfordringen blir nå å fylle de uklare formuleringen med innhold, sier Helland.

Optimist. Norges aidsambassadør Sigrun Møgedal var selvfølgelig også på plass i New York. Hun forteller at forhandlingene under møtet var krevende, men at det er grunn til forsiktig optimisme.

– I forhandlingssalen var det vanskelig, men der delegasjonene diskuterte realiteter var det en større vilje til ærlighet og erkjennelse enn før, sier hun. Ifølge Møgedal ble det fra norsk side lagt særlig vekt på den såkalte forebyggingsagendaen – å bryte ned stigma, gjøre aids synlig og å ikke tilsløre vanskelige spørsmål.

– På dette området var det store fremskritt og Norge var en av mange land som bidro til det, sier Møgedal.

notiser

Roligere i nord-Uganda

– Menneskerettighetssituasjonen er blitt noe bedre i nord-Uganda, forteller fredsmekler Betty Bigombe på norgesbesøk.

– Det er ikke lenger så mange barn som blir tatt til fange. Portforbudet er opphevet og for første gang på svært lenge observerer vi at barn og kvinner går til markene om morgenen uten militær eskorte, sier hun til Bistandsaktuelt.

Ifølge den ugandiske fredsmekleren kan bedringen ha en sammenheng med svekkelsen av opprørsbevegelsen Lord's Resistance Army. – Det er ingen tvil om at LRA er svekket militært, men det har skjedd før at LRA er blitt påført tap. Gruppen har alltid vist evne til å regruppere seg for så å komme tilbake med fornyet brutalitet, sier Bigombe som bare er forsiktig optimist i forhold til å få plass en fredsavtale.

Bigombe har ledet fredssamtalene mellom opprørsbevegelsen og ugandiske myndigheter de to siste årene, med støtte fra Norge, Nederland, Storbritannia og USA .

Noragric fyller 20 år

Den 15. og 16. juni feiret Noragric 20-års jubileum. Dette ble markert med en jubileumskonferanse. Noragric – eller instiutt for internasjonale miljø- og utviklingsstudier – er i dag en del av Universitetet for miljø- og biovitenskap (UMB) på Ås.

– På 80-tallet og utover var det miljøspørsmål som sto i fokus i tillegg til landbruksfagene. På 90-tallet gjorde fattigdomsfokuset sitt inntog for fullt sammen med rettighetstenkingen, og Noragric fikk det akademiske ansvaret for fagfeltet internasjonalt miljø og utviklingsstuder. Ved tusenårsskiftet kom FNs tusneårsmål som befestet målsettingen om å halvere fattigdommen i verden.

Slik oppsummerer instituttleder ved Noragric, Ruth Haug, årene fra etableringen i 1986 og fram til i dag.

Medisinmangel i Gaza

Hamas' helseminister fortviler over situasjonen etter bistandskutt

GAZA BY (b-a): Kirurgen Bassen Naim ble utnevnt til helseminister i den nye Hamas-regjeringen. Utenfor statsrådskontoret sitt har han en kø av borgere. De er desperate etter hjelp, men er blitt vist bort fra sykehusene med standardbeskjeden:
– Beklager, men vi har ikke medisiner til dere.

I fire måneder har de ansatte ved sykehuset Al Shifa og øvrige ansatte i helsedepartementet i Gaza jobbet uten lønn. FOTO: MOHAMMED OMER

MIDTØSTEN

• I MIDTØSTEN: MOHAMMED OMER

Sykehuset Al Shifa er det største i Gaza og betjener 1,3 millioner mennesker. Selv om det bare ligger noen kilometer fra velutstyrte akuttmottak, sykehus og klinikker i Midtøstens rikeste og teknologisk mest avanserte samfunn og tilsynelatende er under dette samfunnets kontroll, viser sykehuset Al Shifa urettferdigheten forårsaket av en apartheid-lignende segregering.

Sykehusets falleferdige vegger smuldrer opp og skaper uhygieniske forhold. Medisinskapene er tomme på grunn av politiske sanksjoner. Det er mangel på grunnleggende hjelpemidler som bandasjer, desinfiseringsmidler og antibiotika. Enten det er en kreftpasient, et barn med astma eller en tenåring med koldbrann fra et splintsår – så får de alle beskjed om at det ikke finnes medisinsk utstyr som kan behandle sykdomstilfellet.

Måneder uten lønn. Virkeligheten tynger helseminister og kirurg Bassen Naim når han begynner å forklare situasjonen.

– Jeg er bekymret og har mange kvaler. Jeg er helseminister, men kan ikke finne én eneste dose medisin. Og bare denne ene dosen ville kunne redde livet til det ti år gamle barnet på kontoret mitt.

Han hviler hodet i hendene.

– Denne økonomiske «beleiringen» – eller blokaden – fra det internasjonale samfunnets side, kuttet i bistand fra EU, USA og andre har direkte innvirkning på vårt samfunns evne til å skaffe de medisinforsyningene og livsviktige medisinene vi trenger. Regjeringen har allerede en gjeld på 17 millioner dollar. Dette beløpet inkluderer ikke gjelden vi har til sykehus i Jordan og Egypt og som vi er takknemlige for at vi har kunnet sende de mest alvorlige tilfellene til, sier han.

Liv går tapt. Helseministeren sukker og fortsetter:

– Vi har mennesker som lider av kreft, hjerte- og nyresykdommer som krever spesialiserte medisiner og medisinsk utstyr. Men vi kan ikke hjelpe. Legemidlene som trengs under operasjoner, selv mindre forsyninger som bandasjer... Mangelen på disse hjelpemidlene fører til tap av liv som ikke burde gå tapt. Vi kan ikke redde dem, forteller han.

Til sammen 13 000 mennesker arbeider for helsedepartementet i Gaza og på Vestbredden. I fire måneder har de jobbet uten lønn.

– Likevel kommer de på arbeid. Vi er så takknemlige for at de, selv under disse omstendighetene og uten det medisinske utstyret de trenger, fortsetter å engasjere seg i arbeidet.

> **Jeg er helseminister, men kan ikke finne én eneste dose medisin.**
>
> **Bassen Naim**, helseminister i Hamas-regjeringen og kirurg.

Stoppes ved grensen. – Israels beleiring av overganger og grenser til Gaza har stoppet forsendelsene av nødvendige medisiner, forsyninger og utstyr fra Jordan og Egypt. For eksempel venter dagens medisinske sending ved grenseovergangen. Det blir ikke gitt noen begrunnelse, de blir bare stoppet, forklarer han.

Helseminister og kirurg **Bassen Naim** er dypt bekymret over mangel på medisiner og annet utstyr i de okkuperte palestinske områdene. FOTO: MOHAMMED OMER

Han forteller om hvordan medisiner med kort holdbarhet blir holdt tilbake på israelske kontrollposter på ubestemt tid, spesielt om sommeren, noe som skaper enda flere problemer.

– Vi har skipslaster med medisiner som har vært holdt tilbake i mer enn fire måneder, slik at de enten er utenfor rekkevidde eller blir ødelagt. For at disse lastebilene og forsyningene skal komme fram til oss, må vi håpe på at noe som ligner på medmenneskelighet skal nå inn i hjertene hos de israelske okkupasjonssoldatene. De er de eneste som har makt til å slippe lastebilene igjennom kontrollpostene, sier han oppgitt.

Mohammed Omer er palestinsk journalist bosatt i Gaza.

Følg bistandsdebatten på nett!

På våre nettsider www.bistandsaktuelt.no finner du blant annet:

Flyktninghjelp er fredsarbeid
AV TOMAS COLIN ARCHER, FLYKTNINGHJELPEN

Annerledeslandet Bhutan
AV JON BECH, NORAD

Lite land redder verden
AV ØYVIND ØSTERUD, UNIVERSITETET I OSLO

Guatemala – fra diktatur til naturkatastrofer
AV ODDVAR KJEKSTAD, NORGES GEOTEKNISKE INSTITUTT (NGI)

Flere henvisninger på side 2.

notiser

Over 10 000 på flukt fra Tsjad

Mer enn 10 000 mennesker har flyktet fra vold og usikkerhet i den sørøstlige delen av Tsjad og tatt seg over grensen til Darfur i Sudan, melder Leger Uten Grenser.

Flyktninger forteller om voldelige angrep på flere landsbyer i Tsjad. Flere av overfallene har skjedd midt på dagen, og landsbyene er blitt plyndret for dyr, matlagre, penger og klær.

– Vi gjør hva vi kan, men erfaringen viser at langt fra alle som er fordrevet i Tsjad faktisk krysser grensen, sier Rakel H. Ludviksen, sykepleier og nødhjelpskoordinator i Leger Uten Grenser.

Leger Uten Grenser har sendt en mobil klinikk til de mest berørte områdene i Tsjad.

Noreg anerkjenner Montenegro

Kongen i statsråd har anerkjent Montenegro som sjølvstendig stat.

– Europa har fått ein ny stat i eit tidlegare konfliktfylt område, men som no er på veg inn i eit stabilt Europa. Det ligg no eit stort ansvar på styresmaktene for å sikre ei god og stabil utvikling for Montenegro og regionen, uttalar utanriksminister Jonas Gahr Støre.

Øl og sirkus til folket

– Aggressiv markedsføring gir global fyllekultur, mener FORUT

Alkohol-industrien trenger nye markeder og jakter på øltørst ungdom i fattige land. – Øl- og spritprodusentene utnytter mangelen på lovverk i disse landene. Markedsføringen er langt mer aggressiv enn i vår del av verden, sier prosjektleder Øystein Bakke i organisasjonen FORUT.

DRIKKE-PRESS

• SYNNØVE ASPELUND

For familiefaren S.W. Kayira i Malawi ble drømmen om en smak av det glamorøse jetset-livet virkelighet da han vant Carlsbergs tv-kampanje «Vinn din egen jet». Premien var en sju-dagers reise for seg selv og sju venner med Carlsbergs jetfly, hvor som helst i verden. I februar reiste vennegjengen til blant annet Singapore og Malaysia, bodde på femstjerners hoteller og fikk så mye gratis Carlsberg-øl de ville ha.

For å bli med i trekningen av denne drømmeferien måtte folk sende inn et lodd som de fikk når de kjøpte en firepakning med Carlsberg-øl. Vinneren Kayira sendte inn over 1.000 lodd, godt hjulpet av vennene. Konkurransen gikk over flere uker, med store gatefester og arrangementer rundt om i landet som ble overført i en serie underholdningsprogrammer på tv.

– Malawi er et av verdens fattigste land, og det er betenkelig at alkohol markedsføres så sterkt, og det av et nordisk bryggeri som jo er vant til helt andre retningslinjer for alkoholreklame på hjemmebane, sier Øystein Bakke i i hjelpeorganisasjonen FORUT.

– Markedsføringen er langt mer aggressiv ute enn hjemme. Denne kampanjen ble kjørt i 15 land, men ville vært helt forbudt for eksempel i Norge, sier Bakke, som leder FORUT-prosjektet «Alcohol, Drugs and Development».

Utnytter manglene. Mange land i sør har ingen alkoholpolitikk, og dermed ingen lover som regulerer markedsføring og salg av alkohol. I land som *har* reguleringer, er ofte håndhevelsen av disse så dårlig at det i praksis er fritt fram for krumspring fra alkoholprodusentene.

– Vi ser at alkoholindustrien benytter seg av at det ikke finnes lover eller at lovene ikke håndheves, sier Bakke.

Snikreklame, såkalt surrogat-annonsering, er et annet fenomen som FORUT har observert i mange land.

– I India er det forbudt å reklamere for alkohol, men her har jeg for eksempel sett store reklameskilt hvor ordet «beer» er byttet ut med «soda». I en kampanjeturné for et whisky-merke er navnet på whisky-en erstattet med «magical nights» og turneen lanseres som en «fashion tour», sier Bakke.

Familiefaren S.W. Kayira fra Malawi kjøpte rundt 4000 ølflasker sammen med vennene sine og vant en luksusreise med Carlsbergs jetfly. FOTO: FORUT

Markedsføringen retter seg i stadig større grad mot ungdom og formidler ofte drømmen om «det glamorøse, vestlige luksuslivet». Men det som eksporteres er heller fyllekulturen enn luksuslivet, ifølge Bakke:

– Den nordeuropeiske fyllekulturen er i ferd med å spre seg og bli global. Alkoholprodusentene snakker om «ansvarlig drikking», men markedsfører samtidig hvor gøy du får det når du drikker mye.

Ikke aggressivt. Danske Carlsberg tilbakeviser kritikken om at de driver aggressiv markedsføring i fattige land.

– Vi driver definitivt ikke noen aggressiv markedsføring. Kampanjene våre er preget av humør, og vi har en klar moralkodeks for vår markedsføring, sier Jens Peter Skaarup, Carlsbergs internasjonale pressesjef.

– Men det er klart vi gjerne vil selge mer av vårt øl, og gjør vi det, så synes vi det er bra.

Skaarup mener markedsføring av øl ikke betyr at folk drikker mer, men at de skifter fra én øltype til en annen.

Men i Malawi har Carlsberg allerede rundt 90 prosent av ølmarkedet.

– *Hva ville dere oppnå med en slik kampanje, hvis dere allerede har de fleste kundene?*

– Hvis vi skal beholde vår posisjon, er vi nødt til å markere oss, sier Skaarup.

Nytt helseproblem. Ifølge Verdens Helseorganisasjon vil alkoholproblemene ha en «alarmerende økning framover», spesielt i de landene som er på vei ut av den verste fattigdommen (WHO Global Status Report on Alcohol 2004). Trenden er allerede tydelig i flere land i Latin-Amerika og Sørøst-Asia. Når velstanden vokser i et land, øker også alkoholforbruket. Folk får råd til å drikke mer, men medaljens bakside er helseproblemer.

– Det er viktig å være klar over at når et land får til en utvikling i positiv retning, så er faren stor for at et nytt helseproblem oppstår, nemlig alkoholrelaterte sykdommer, sier Bakke.

Jens Peter Skaarup understreker at Carlsberg ikke ønsker at folk skal misbruke ølet deres:

– Det vil bare skade vårt eget rykte. Vi håper at folk bruker våre produkter på en fornuftig måte. Øl er til tørst, ikke til trøst.

> **Carlsbergs kampanje ble kjørt i 15 land, men ville vært helt forbudt i Norge.**

Øystein Bakke, leder av FORUT-prosjektet «Alcohol, Drugs and Development».

I Malawi har Carlsberg en dominerende stilling på ølmarkedet. Allerede på veien fra flyplassen ønsker den danske ølgiganten velkommen. FOTO: FORUT

Norad søker medarbeidere

Norad søkjer informasjonsrådgivar «SOS 06/20» og administrasjonssekretær «SOS 06/21» til «Tusenårsmål 4-programmet»

Statsministerens kontor (SMK) har saman med Utenriksdepartementet, Sosial- og helsedirektoratet og Norad etablert ein særleg innsats for å redusere barnedød, «Tusenårsmål 4 programmet». Sekretariatet for programmet er lokalisert til Avdeling for Sosial Utvikling i Norad.

Sekretariatet skal bistå SMK med administrative tenester og gje media- og informasjonsfagleg støtte.

Det skal rekrutterast ein informasjonsrådgivar (100%) og ein administrasjonssekretær/ førstekonsulent (50%) til sekretariatet.

Informasjonsrådgivar «SOS 06/20» vil ha ein nøkkelfunksjon i formidling av Tusenårsmål 4 programmet. Medarbeidaren skal ha ansvar for å bistå med media- og informasjonsfagleg støtte, inkl. web-teneste, mediakontakt, og utarbeiding av informasjonsmateriale, vedlikehald av heimeside og ha løpande kontakt og støtte til prosjektleiar i SMK. Medarbeidaren vil også ha medansvar for sekretariatet si totale verksemd.

Vi søkjer ein medarbeidar med relevant høgare utdanning og solid erfaring frå informasjonsarbeid (informasjons/opplysningskampanjar) og web-arbeid. Kompetanse innan helseområdet og god kjennskap til internasjonale og bistandsrelaterte spørsmål vil bli vektlagt.

Den rette personen må ha svært gode skriftlege formuleringsevner både på norsk og engelsk. Personen må kunne målrette bodskapen mot ulike målgrupper, vere fleksibel, ha stor arbeidskapasitet, og ha gode kommunikasjons- og samarbeidsevner. Det krevst gode IKT-kunnskapar.

Det må påregnast ein del reiseverksemd i stillinga. Stillinga blir lønna i stillingskode 1364 seniorrådgivar, i lønnstrinn 56 - 70/rådgivar i lønntrinn 46 – 59 avhengig av kompetanse og erfaring.

Administrasjonssekretær «SOS 06/21» vil ha ansvar for den daglege administrasjonen av sekretariatet som bl.a. omfattar generell korrespondanse, regnskap, arkivering, administrativ støtte ift møter i styringsgruppa, arrangement og reiser.

Vi søkjer ein medarbeidar med utdanning og erfaring innan administrasjon og regnskapsarbeid og som har kjennskap til bistandsfagleg arbeid.

Den rette personen er fleksibel, pliktoppfyllande, sjølvstendig, har gode samarbeids- og kommunikasjonsevner og beherskar MSoffice applikasjoner. Norad har innført fullelektronisk saksbehandling. Gode norsk- og engelskkunnskaper skriftleg og muntleg er nødvendig.

Stillinga blir lønna i stillingskode 1408 førstekonsulent, i lønnstrinn 37-48.

Begge tilsettingane er mellombels, med eitt års varigheit. Det kan bli aktuelt med forlenging. Tiltreding snarast.

Den statlege arbeidsstyrken skal i størst mogeleg grad spegle mangfaldet i befolkninga. Det er derfor eit personalpolitisk mål å oppnå ei balansert alders- og kjønnssamansetting og å rekruttere personar med innvandrarbakgrunn.

Nærare opplysningar om stillingane ved avdelingsdirektør **Sissel Hodne Steen**, tlf. 22 24 03 97 eller gruppeleiar **Paul Fife**, tlf. 22 24 04 20.

Søknad vedlagt oppdatert CV merka med «SOS 06/20» eller «SOS 06/21» sendast Norad, Avdeling for sosial utvikling, Postboks 8034 Dep., 0030 Oslo, eller til e-postadresse: post-sos@norad.no innan 29.06.06.

Truende politisk stillhet

Fortsatt fastlåst etter fjorårets omdiskuterte valg på Zanzibar

ZANZIBAR (b-a): Et drøyt halvår etter valget på Zanzibar er den islam-dominerte øya preget av politisk apati – og en politisk virkelighet som tolkes religiøst. – Det er grunn til å frykte at folk mister tro på demokratiet, og da vet man ikke hva de kan gjøre, advarer juristen Haroub Othman ved Zanzibar Legal Service Centre

• PÅ ZANZIBAR: MARTA CAMILLA WRIGHT (TEKST OG FOTO)

ZANZIBAR

Myndighetene følger demokratiske prinsipper kun så lenge det hjelper dem selv, mener Othman.

Mange tror ikke lenger på valg og demokrati. Flere kilder vi snakker med forteller at den delen av befolkningen som føler seg maktesløs vender seg mot religiøse forklaringsmodeller.

– Forleden steg vannet og sto over deler av sentrum her i Stone Town. Folk tolker det til at havet spør Allah om lov til å ta hele øya, sier redaktøren i den statseide avisen «Zanzibar Leo», Mohammed Juma.

Han mener at enten man tror på tegnene eller ikke, spres frykt i befolkningen.

– Folk tror at noe er galt og at det vil følge straff, sier han.

Politisk apati og religiøse forklaringer preger holdningene blant mange zanzibarere. FOTO: MARTA CAMILLA WRIGHT

Seierherre. Ved valget i oktober i fjor var det regjeringspartiet CCMs kandidat Amani Karume som ble erklært som seierherre. CCM har hatt makten på øya siden Tanganyika og Zanzibar gikk sammen i 1964,. Ifølge valgkommisjonen og myndighetene fikk partiet et knapt flertall med 53 prosent av stemmene, mot opposisjonspartiet CUFs Seif Sharif Hamad 46 prosent. Sistnevnte parti har en tydeligere appell hos religiøst orienterte muslimske velgere enn det tanzanianske regjeringspartiet.

– Det er en truende politisk stillhet, etter et omdiskutert valg. Mange er frustrerte. Halvparten av befolkningen har ventet på at noe skulle skje. Folk har håpet på omvalg, forklarer Ally Saleh, BBC-reporter i Zanzibar.

Tolkes religiøst. Avslutningen av valget sammenfalt med avslutningen på ramadan. Ifølge BBC-reporteren var det da mange eksempler på at Allah åpenbarte seg – i kaker, tekstiler, i vann, i nyslaktet kjøtt..

– Det har vært mange religiøse tegn, forteller Saleh. – Vi skar opp en kake vi hadde bakt hjemme i familien. Inni sto det skrevet «in the name». Tegnene blir av befolkningen tolket i lys av at det er for mye synd på Zanzibar. Valget og den politiske situasjonen tolkes også i denne konteksten fordi valgprosessen har vist seg å generere syndige handlinger, for eksempel vold og voldtekter.

Svekket demokrati? – Det var mange brudd på menneskerettighetene gjennom valgprosessen, sier Haroub Othman, – Valgprosessen skapte en atmosfære av frykt, forklarer menneskerettighetsforkjemperen.

Det juridiske støttesenteret hans har tatt imot en rekke klager.

Noen holder allikevel fast på et håp om at de to partiene vil forhandle og finne en løsning,

– Det går rykter på Zanzibar om at forhandlinger er på gang og at en eller annen informasjon om den politiske utviklingen og forholdet mellom CCM og CUF skal komme i juli, forteller taxi-sjåfør og CUF-tilhenger Khlef. Den ellers så godmodige mannen i femtiårene er tydelig engasjert.

– Hvis ikke det skjer, kommer folk til å aksjonere, mener han. - Folk er misfornøyde nå.

Men ingenting er konkret ennå. Regjeringspartiet CCM selv uttrykker at de ser seg som uomstridte valgvinnere. CUF har ikke anerkjent/akseptert den nye regjeringen. Mange zanzibarere mener at regjeringspartiet igjen klarte å jukse seg til seier ved valget.

Hvorfor opposisjonen denne gangen ikke har protestert like kraftig som ved tidligere valg, er det mange tolkninger på. Noen mener at folk er utsatt for hekseri som har pasifisert dem. Andre at opposisjonen er truet til taushet. Vanlige zanzibarere uttrykker mismot og noen er redde for hva som vil skje. Noen er også bekymret for at denne situasjonen kan skape grobunn for militant islam. Nå venter man på om Tanzanias nye president Jakaya Kikwete (se artikkel i bistandsaktuelt nr. 4/2006) vil følge opp sine løfter fra desember om å prioritere å løse problemene på øyene.

Norge øker støtten til Zanzibar

• MARTA CAMILLA WRIGHT

ZANZIBAR

Norge utvider sitt samarbeid med Zanzibars myndigheter og inngår i år nye, bilaterale avtaler. Konkrete tall er ennå ikke klare, men det kan bli en firedobling i støtten fra 2004 og 2005. Ambassaden ser president Kikwetes utspill om Zanzibar som lovende og velger derfor å øke støtten.

– Norges innsats på Zanzibar er sterkt knyttet opp til de politiske føringer som ledelsen i Unionen har forpliktet seg til. Ifølge presidenten (Kikwete), vil han jobbe for en forsoning mellom partene (CCM og CUF), da han ser det som den eneste løsningen for Zanzibar på lang sikt. Dette er i tråd med norske føringer for ambassadens portefølje og politiske mandat i Tanzania, mener Inge Herman Rydland ved Ambassaden i Dar es Salaam.

I en pressemelding fra november i fjor rettet ambassaden sterk kritikk mot valgprosessen og uttalte blant annet at en maktdelingsavtale er avgjørende for å hindre utdyping av den politiske konflikten.

KIRKENS NØDHJELP
Sammen for en rettferdig verden

UTRYKNINGSSTYRKE

Kirkens Nødhjelp styrker sin katastrofeberedskap og søker to medarbeidere til nyopprettet utrykningsstyrke 2-årig Engasjement 100 %

Utrykningsstyrken er en forsterkning av Kirkens Nødhjelps beredskapskapasitet. Gruppa får tre medlemmer som vil utfylle hverandre i kompetanse og arbeidsområder. Samlet sett skal utrykningsstyrken inneha solid kompetanse innen prosjektledelse, relasjonsbygging, forhandling, administrasjon, økonomistyring, sikkerhet, og beskyttelsesagendaen for utsatte grupper, samt programkompetanse med særlig vekt på vann/sanitær/hygiene. Medlemmene i utrykningsstyrken vil være ansatt i beredskapsseksjonen ved Kirkens Nødhjelps hovedkontor i Oslo. Gruppen skal normalt være utrykkingsklar på 24 timers varsel og kunne arbeide ute i felt i flere måneder av gangen.

Tjenestested: Oslo og i felt
Ønsket tiltredelse: 1. september 2006
Søknadsfrist: 10.07.2006

Nærmere opplysninger: Telefon 22 09 27 00 ved beredskapsleder Arild Isaksen, utenlandssjef Knut Christiansen, rådgiver Liv Snesrud eller personalrådgiver Ingerid Guttormsgaard

For utfyllende stillingsbeskrivelse og søknad:
www.kirkensnodhjelp.no

Alvorlige anklager

AV ATLE SOMMERFELDT, KIRKENS NØHJELP

DEBATT

DEBATT

DET ER ALVORLIGE ANKLAGER bistandsarbeideren Hilde Jakobsen fremsetter om Kirkens Nødhjelp i denne utgaven av Bistandsaktuelt. Det brukes sterke ord, og det fremsettes påstander som i art og styrke ikke kan få bli stående. Vi kan ikke finne noen sammenheng mellom alle de karakteristikker som brukes i leserinnlegget, og forholdene i felt slik Jakobsen tidligere har fremstilt dem overfor oss. Mange av påstandene er også helt nye for oss.

Vi er glad for at Jakobsen gir oss anerkjennelse for at Kirkens Nødhjelp har etablert et sett med Code of Conduct (ACT/NCA Code of Conduct for Staff on Sexual Exploitation and Abuse). Vår organisasjon har også utarbeidet egne retningslinjer i samarbeid med Kirkens ressurssenter mot vold og seksuelle overgrep for hvordan organisasjonen skal håndtere saker der det kan reises mistanke om brudd på ansettelsesvilkår eller Code of Conduct. Disse avspeiler vårt fokus på å ansvarliggjøre våre ledere og medarbeidere når det gjelder holdninger og praksis, både for å forebygge og håndtere overgrepssaker. Vi har også oppnevnt et eksternt fagetisk organ som skal gå inn i slike tilfeller og styre prosessen og intervjue alle implisierte fra et objektivt ståsted. Og vi gir tid og oppmerksomhet til alvoret i disse retningslinjene både hjemme og ute, i vår lederutvikling og i briefing og oppfølging av våre medarbeidere.

KIRKENS NØDHJELP har nulltoleranse for kjøp av seksuelle tjenester for alle ansatte, både i arbeid og fritid, og brudd på dette skal ha konsekvenser. Vi arbeider også forebyggende med informasjon, holdninger og tiltak som bidrar til økt oppmerksomhet rundt kjønnsbasert vold, beskyttelse av jenter og kvinner i utsatt posisjon i krise og konflikt mv.

Vi har hatt en dialog med Hilde Jakobsen i vel et års tid, hvor både uteledelsen lokalt og i utlandsavdelingen, samt vår personalseksjon, har hatt en omfattende dialog med henne om flere sider ved hennes feltopphold for oss. Når hun etter noen tid også ga en bemerkning om norske mannlige medarbeideres sexkjøp i felt, ønsket vi selvfølgelig å ta fatt i dette, og ba om flere opplysninger som kunne bidra til mer informasjon om brudd på regelverket. Jakobsen ønsket ikke å gi oss ledetråder, og det har derfor vært en utfordring for oss å komme videre i saken. Vi har tatt opp anklagene med vår ledelse i felt.

VI UTELUKKER IKKE at feil eller feilvurderinger kan ha vært begått, av ledere i felt eller ved hovedkontoret. Likevel er dette en personalsak, der konkrete detaljer ikke hører hjemme i offentlig sammenheng. Saken tas videre i relevante sammenhenger, inkludert det eksterne rådgivende utvalget som er nevnt ovenfor. Vi kommer også til å innkalle alle uteledere som var i området på det aktuelle tidspunkt og som forventes å kunne belyse saken for oss, og har også tatt kontakt med ledelsen i andre bistandsorganisasjoner på stedet, for å undersøke påstandene om at uakseptabel oppførsel av våre medarbeidere skulle være kjent i miljøet.

Vi legger stor vekt på konfidensialitet og beskyttelse av melderen i slike saker. Men siden Jakobsen nå selv går offentlig ut i Bistandsaktuelt, går vi ut fra at hun nå er beredt til å bistå til at vi kan komme videre med våre undersøkelser. Vi vil fortsette våre undersøkelser, og om nødvendig gjennomføre en uavhengig gransking av påstandene.

Når det gjelder å automatisere organisasjonens reaksjonsmønstre i tilfeller hvor mistanke av denne art fremkommer, erkjenner vi at vi har et forbedringspotensial. I denne saken har vi nok i for stor grad ventet på en konkretisering. Vi selv kunne vært raskere, både når det gjelder å forfølge saken på generelt grunnlag til det aktuelle området i felt, og med å involvere en ekstern partner for å forsøke å komme til bunns i saken. Dette er viktig læring for oss. Jakobsen har rett i at det ikke er godt nok å ha en Code of Conduct og gode retningslinjer dersom dette ikke blir fulgt opp godt nok.

Når det er sagt, må vi likevel få tilbakevise mange av de påstandene som Jakobsen fremsetter i dagens leserinnlegg. Det blir for grovt når hun gir inntrykk av at organisasjonen nærmest har tradisjon for å feie under teppet overgrep mot barn. Vi kjenner ingen slike tilfeller, verken hjemme eller ute, heller ingen slike tilfeller er rapportert til oss av Jakobsen.

Vi vil også tilbakevise at organisasjonen griper til løgn, ansvarsfraskrivelse og bortforklaringer når slike saker rapporteres til oss. Vår personalseksjon har så absolutt forståelse av sitt ansvar for våre medarbeideres oppførsel i felt. Vi har heller ingen «våpen siktet mot budbringeren». Vi erkjenner tvert imot at vi er avhengig av budbringere dersom vi fullt ut skal kunne forhindre eventuelle slike brudd på ansettelsesvilkårene for vårt personale. Vi kan heller ikke erkjenne at budbringeren i dette tilfelle på noen som helst måte er trakassert eller skviset ut av vår organisasjon. Hun var ute på en korttidskontrakt for oss, og hun fikk tilbud om forlengelse av denne.

Hilde Jakobsens eventuelle konkretisering av sine observasjoner vil bli tatt med i de videre undersøkelser av denne saken spesielt. Vi vil fortsette våre egne prosesser også på generell basis for ytterligere å automatisere, dokumentere og tydeliggjøre de prosesser vi iverksetter når anklager eller bekymringsmeldinger kommer oss for øre.

Kirkens Nødhjelp har nulltoleranse for kjøp av seksuelle tjenester for alle ansatte, både i arbeid og fritid.

Innlegget er en replikk til Hilde Jakobsens innlegg på side 2 i denne utgaven av Bistandsaktuelt.

Atle Sommerfeldt, generalsekretær i Kirkens Nødhjelp.

ANNONSE

Scanteam
Analysts and Advisers

Kontorutleie

Scanteam bestyrer øverste etasje i Tollbugata 32 (hjørnet Akersgata). 4-6 kontorer blir ledige i høst, og vi ser etter nye leietakere, fortrinnsvis andre med interesse for utviklingsspørsmål.

Kontorene er cellekontorer, litt varierende størrelse. Leien er rimelig, det inngår gratis bruk av seminarrom, bredbånd, felles kjøkken, adgang til fax og kopimaskin. Noen av kontorene er møblerte.

Enkeltpersonsforetak? Lite firma?
Ta kontakt med daglig leder Arne Disch (2335 7035)
eller send E-post til scanteam@scanteam.no .

Scanteam's objective is to enable our clients and partners achieve their goals by strengthening their knowledge, skills, and quality of work.
Scanteam is committed to rights-based and sustainable development.
www.scanteam.no

ANNONSE

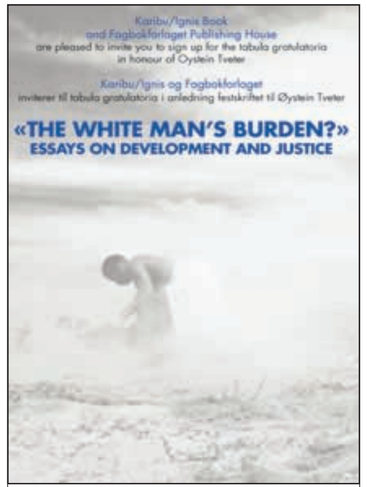

Hvis du vil sette deg på tabula gratulatoria-listen i anledning Øystein Tveiters 70-års dag, send en e-post med navn, postadresse og fakturaadresse til jones@ignis.org innen 1. september 2006, eller faks kupongen til Fagbokforlaget: +47 55 38 88 01.

Spørsmål? Ta gjerne kontakt med forlagsredaktør jan.erik.mustad@fagbokforlaget.no

www.fagbokforlaget.no • Telefon: 55 38 88 38
Telefaks: 55 38 88 39 • ordre@fagbokforlaget.no

hvem? hvor? hva i all verden?

FOTO: SCANPIX/JACQUES BRINON/AP

1. Hvem er dette?
2. Hvilken organisasjon ble tildelt NRKs tv-aksjon 2007?
3. For hvilket landslag spiller Chelsea-spissen Didier Drogba?
4. Hvor er Lhasa hovedstaden?
5. Hva er offisielt språk i Etiopia?
6. Hva står GAVI for?
7. Hvilket land har størst andel av Amazonaselven på sitt territorium?
8. Hva heter Den demokratiske republikken Kongos hovedstad?
9. Hvilket land ligger på andre plass i verden i forhold til risproduksjon?
10. Hvilket asiatisk land består av 13 677 øyer?
11. Hvor er Vientiane hovedstad?
12. Hvilket land er det eneste i Asia der katolisismen er dominerende?
13. Hva har «Rattsø-utvalget», nedsatt av Utenriksdepartementet, hatt som hovedoppgave?
14. Hva er hovedstaden i Bhutan?
15. I hvilket afrikansk land ble nylig babyen til skuespillerparet Brad Pitt og Angelina Jolie født?
16. Hva heter de to store palestinske bevegelsene som nå krangler og kjemper mot hverandre på Vestbredden og i Gaza?
17. I hvilket land ligger den amerikanske flybasen Bagram?
18. Hvilket FN-program er Kronprinsesse Mette Marit ambassadør for?
19. Hvilket opprinnelig stillehavsfolk er det flertall av på øya Madagaskar?
20. Hva heter hovedstaden i Myanmar (Burma)?

Svarene finner du på side 27.

Spørrespalten er laget av **Caroline Hvidsten**

Prøv en annonse i
bistands aktuelt
Tlf. 22 24 20 40

BISTANDSPOLITIKK

Ingen snarvei til god bistand

AV HANS PETER MELBY

Dagen før G8-møtet åpnet i Gleneagles i juli i fjor, advarte en rapport fra Det internasjonale valutafondet mot å love at økte offentlige overføringer til Afrika ville føre til økonomisk vekst. For erfaring viste at det ikke er så lett å kjøpe vekst med slike penger.

For noen år siden var alt så enkelt. Verdensbankens Assessing Aid-rapport (1998) pekte riktignok på at støtte til dårlige ledere kunne forlenge korrupsjon og dårlig politikk. Men hovedkonklusjonen var at bistand gir økonomisk vekst i land med godt styresett. Et logisk budskap. Og fordi «godt» ikke var stort mer enn «ikke svært dårlig», var konklusjonen at bistand oftest virker. Rapporten falt i god jord i bistandsverdenen.

Men resultatene viste seg å være følsomme for endringer i datagrunnlag og metode. Senere forskning viser ingen klar sammenheng mellom bistand og økonomisk vekst. Michael Klein og Tim Harford diskuterer dette i boken «The Market for Aid» (2005). Tvert i mot kan veksten reduseres. Forklaringen er ikke ny: Bistand, særlig gaver, fører lett til økt forbruk og færre investeringer (og hva er sletting av gjeld, om ikke gaver?).

Hvis bistand ikke nytter, da er det vel bare å nyte livet som best en kan? Feil, av minst to grunner. 80 milliarder dollar i internasjonal bistand hvert år, hvorav tre prosent er norske skattemidler, er nok til å kreve strev etter resultater og valuta for pengene. Dessuten: Det at bistand i gjennomsnitt har hatt null virkning på økonomisk vekst, forhindrer ikke at noen deler virker positivt.

Hva virker, og for hvilke mål? Økonomisk vekst nå eller om 20 år? Andre gode mål? Organisasjoner, private eller offentlige givere som leverandører? Til statsbudsjett eller prosjekter? Til små fattige land, eller til fattige i store, ikke så fattige land? Til nødhjelp, korrupsjonsbekjempelse, utdanning eller veier?

Alle rapportene, konferansene og rockekonsertene tyder på at slike spørsmål kommer i skyggen av en ny vår for den tidlige bistandsepokens pengemangelteori. Dobbelt bistand skal gi flere investeringer og vekst. Men det dobbelte av null vekst er som kjent ikke stort. Det trengs noe annet enn mer av det samme.

FNs Tusenårsplan (UN Millenium Project 2005, ledet av Jeffrey Sachs) er på 450 sider pluss 3300 sider vedlegg. William Easterly ved New York University har lest grundig og rapporterer i sin siste bok («The White Man's Burden...» 2006) om 18 delmål, 54 indikatorer og 449 ulike tiltak bak de åtte hovedmålene. De som kjenner nasjonale fattigdomsstrategier av Verdensbankens PRSP-type er kanskje ikke så imponert hverken over antall sider eller tiltak, for en plan som skal rekke fattige i hele verden. Alle bistandshistoriens gode ønsker er imidlertid med. Men det er lite om hva som bør endres, komme først eller som gikk feil tidligere – utover at det har vært for lite penger.

Tusenårsplanen gir oss rike mye ansvar for å levere penger og sosial ingeniørkunst til alle verdenshjørner. Men bistandshistorien bør ha lært oss litt ydmykhet. Nærhet til et lands politiske økonomi viser maktelitens forsvar av privilegier og motstand mot endringer – men også dens ofte legitime ønske om stabilitet – og at forandringer sjelden lar seg presse frem.

Er begrensningen penger, i land der bistand allerede står for 10 eller 30 prosent av landets inntekter og dekker de fleste statsutgiftene? Vil ikke mer bistand føre til at ledere interesserer seg enda mindre for innbyggernes mening? Hva med den allerede lave avkastningen per bistandskrone mange steder, når det kommer flere?

Det finnes altså en del tvil om bistand virker, og dette gir grobunn for andre løsninger (diskutert av Nancy Birdsall m.fl. i Foreign Affairs, juli-aug. 2005). Handelsliberalisering kan være en slik løsning, for ikke noe land har økt levestandarden uten å åpne grensene, raskt eller langsommere. En fornuftig og nødvendig løsning, altså, men ikke tilstrekkelig: Mange land i Latin-Amerika har åpnet økonomien og har kort vei til USA-markedet, men de har likevel lav vekst. Det bistandsfattige Øst-Asia har ofte gått mer gradvis frem, med godt resultat. Det ser ut til at «noe annet» enn aid eller trade betyr mer for utvikling. Dette «noe» har med elitens sammensetning å gjøre, og med dens evne til å samle seg om reformer og institusjoner som lokker investorer – utenlandske og (ikke minst) nasjonale. Av alle «fornuftige» moderniseringer, hva bør komme først?

Forskjellene mellom suksesslandene i Øst-Asia, viser at det ikke finnes noen felles oppskrift. Reformer må komme innenfra, enten det gjelder grunnutdanning for alle eller privatisering. Derfor anbefaler de rask støtte der makthaverne ønsker gode reformer, men å holde seg unna der de ennå ikke er klare.

Det finnes noe uavhengig forskning om effekten av ulike tiltak. Michael Clemens ved Center for Global Development m.fl. delte bistanden i tre:

1) nødhjelp (som gjerne opptrer samtidig med økonomisk nedgang).

2) demokratisering og sosiale sektorer (gode skoler er en god investering, men avkastning i form av økonomisk vekst kommer først mange år senere).

3) budsjettstøtte og støtte til infrastruktur og produksjon. Forfatterne mente at kun sistnevnte type kan forventes å gi rask økonomisk vekst, og de fant at det stemte i praksis.

kronikk

Kronikker i Bistandsaktuelt kan sendes gz@norad.no. Teksten bør ikke overstige 9000 tegn inkl. mellomrom. Legg ved bilde av artikkelforfatter. På grunn av stor pågang kan ikke alle kronikker regne med å komme på trykk.

Ineffektiv bistand er et problem for giverne. Men verst er det for landet selv. Strevet for det umulige stjeler oppmerksomhet og knappe penger.

Når null vekst er resultatet av samlet bistand, kan det skyldes at for mye har gått til kategori 2 (demokratisering og sosiale sektorer). Alle synes at en demokratisk velferdsstat, med demokrati, lov og orden, respekt for eiendomsrett, lite korrupsjon, og helsestell og utdanning for alle, er et godt mål. Men det siste tiåret har nesten alle givere også vært enige om at dette dessuten er en forutsetning for at økonomisk vekst skal starte.

Men økonomisk vekst har aldri begynt slik. Ikke i i-landene for lenge siden, ikke i nye suksessland. Kina har neppe mindre korrupsjon enn for tyve år siden. Sør-Korea ble mer demokratisk først etter mange års økonomisk vekst. I stedet for respekt for (eksisterende) eiendomsrett, har den første vekstfasen, både før og nå, kommet i stand etter omfattende overføring av produksjonsmidler fra en gammel uproduktiv klasse til en ny produktiv. Den prosessen er nødvendig, selv om den sjelden er pen å se på. Det betyr ikke at det er greit med korrupsjon. Men hvis den ikke lar seg utrydde med det samme, er det i hvert fall bedre at produktive krefter vinner over uproduktive. Økonomen Mushtaq Khan ved University of London er en leseverdig forsker på området.

De siste årene har nok makthavere i fattige land ofte vært skeptiske til en økt bistand til styresett-tiltak og sosial sektor, men de hadde lite å stille opp med mot givernes press. Et lavt selvbilde blir neppe bedre av å høre at ikke bare ligger de hundre år etter, men at årsaken er at de er så korrupte. Så mange strakk seg langt for å få pengene, og de fleste bistandsavhengige land eier i dag en PRSP med slike prioriteringer. Bare India er sterkt nok til å stå imot.

I tillegg til at økt vekt på styresett og sosiale sektorer kan ha redusert veksten i fattige land, har det ofte blitt lite velferdsstat for pengene. Et velfungerende rettssystem eller grunnskole til alle, har vist seg vanskelig å kjøpe med penger og press utenfra. Ineffektiv bistand er et problem for giverne. Men verst er det for landet selv. Alt strevet for det umulige tar lett oppmerksomhet og knappe penger fra lettere gjennomførbare reformer og investeringer for økonomisk vekst. Med mindre bankregulering, tollreduksjoner, landbruksforskning, veier og kraftverk som resultat. Så en foreløpig konklusjon er å satse mer på slike produksjonsfremmende områder. Men også her trengs det bedre varer.

Easterly kaller samlingen av bistandsorganisasjoner, konsulenter og eksperter fra mange land «De gode ønskers kartell». Internasjonal bistand kan ofte fremstå som planøkonomiens siste bastion, med «harmonisering» som tidens motto. Ja, gode spilleregler trengs, og markedet kan neppe løse bistandens leveringsproblemer i en fei. Men mer marked har sin plass, ikke minst for å fjerne dårlige leverandører. Bistandsorganisasjoner dør nemlig aldri, og det er ikke fordi alle er gode. Det trengs mer konkurranse om ideer og leveranser, og mer utprøving av markedsmekanismer, ikke mindre.

I 1983, da de fleste innså at utvikling ikke var så lett å få til i Afrika likevel, skrev Göran Hydén «No Shortcuts to Progress». Overskriften er en påminnelse om den bokens kombinasjon av realisme og nysgjerrig leting. Bistand er bare så god som utviklingslandets evne til å bruke den effektivt, og det fins ingen snarveier. Men noen veier er bedre enn andre. Bistandsarbeidere vil tjene på finne dem. For det er ikke sikkert at støtten fra politikere og skattebetalere overlever en ny runde med skuffelser. Da vil bistand bli historie før fattigdom blir det.

Se også innlegget til professor i statsvitenskap Øyvind Østerud på: www.bistandsaktuelt.no

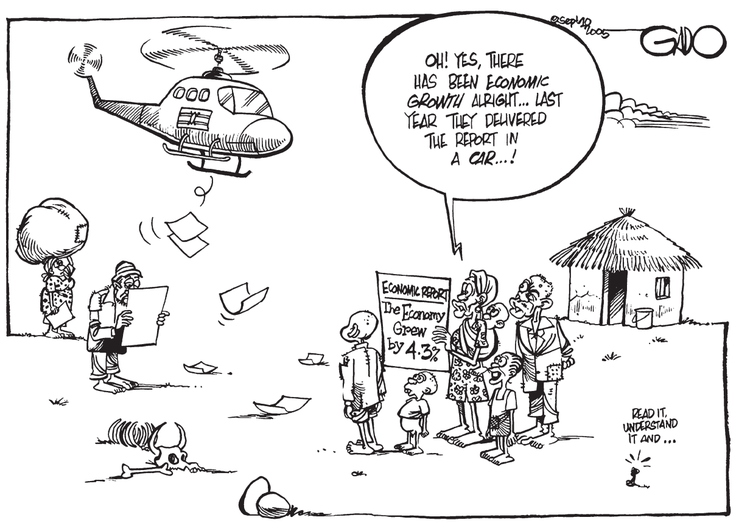

Hans Peter Melby er ambassaderåd ved ambassaden i Dhaka, Bangladesh. (Artikkelforfatteren presiserer at synspunktene er hans egne og ikke nødvendigvis uttrykk for offisiell norsk bistandspolitikk.)

AFRIKANSK KULTUR

Swahili-musikkens diva

AV VICTORIA BUHANZA

Hun er over 90 år gammel, med en karriere som musiker som startet på 1920-tallet. Men først de siste par årene har hun fått et virkelig internasjonalt gjennombrudd. Selv sier Bi Kidude fra Zanzibar at hun føler seg som en 14-åring når hun synger.

I fjor fikk Bi Kidude prisen The World Music Expo 2005 (WOMEX) for sitt livslange bidrag til det som i Vesten omtales som verdensmusikk. Da prisen ble delt ut på Sage Centre i Newcastle Gateshead i Storbritannia i november i fjor, reiste den tallrike forsamlingen seg og ga Bi Kidude stående applaus i over fem minutter. Snart kommer også dokumentarfilmen «As Old as My Tongue – The Myth and Life of Bi Kidude» på kinoer verden over. Nye plater med musikk av Bi Kidude vil også bli lansert internasjonalt. Det har så langt vært en mangelvare. Til nå har hun stort sett vært å høre på obskure piratkopier som selges i de trange gatene på Zanzibar.

Musikken til Bi Kidude har inspirert mange, ikke minst den store skaren av rappere og hiphopere i Øst-Afrika. Bi Kidudes direkte språk og hennes blanding av prat og sang gjør henne til en «ur-rapper». Hun har også vært en fornyer av taarab-musikken, som er typisk for Zanzibar og reflekterer øyenes arabiske påvirkning.

Bi Kidude er en myte – både som musiker og som muslimsk kvinne med et helt spesielt liv. Alderen hennes er aldri blitt stadfestet og livshistorien hennes er en blanding av fiksjon og fakta.

Det som er sikkert er at hun begynte som musiker og sanger på 1920-tallet hjemme på Zanzibar. Hun lærte mange av sangene av Siti bint Saad, en pioner innen taarab-musikken på Zanzibar. 13 år gammel rømte hun fra et arrangert ekteskap på Zanzibar, og livnærte seg som sanger, trommeslager, hennamaler og healer i datidens Tanganyika. Hun har fortalt at hun gikk Tanzania, som i areal er fire ganger så stort som Norge, på kryss og tvers flere ganger. Igjen måtte Bi Kidude rømme fra et ulykkelig ekteskap, denne gang i en tradisjonell arabisk seilbåt – en dhow – som brukes langs kysten i araberstater, India og Øst-Afrika. Bi Kidude seilte nordover langs kysten til Egypt, hvor hun slo gjennom som sanger i et danseband på 1930-tallet. På 1940-tallet kom hun tilbake til Zanzibar og levde under enkle kår på øyene.

Bi Kidude er en myte – både som musiker og muslimsk kvinne.

Bi Kidude fra Zanzibar. Over 90 år gammel, men fortsatt en livskraftig artist med et publikum fra hele verden. Her fra Øst-Afrikas største kulturarrangement – «Festival of the Dhow Countries» – på Zanzibar

FOTO: MWANZO MILLINGA

sett fra sør

Victoria Buhanza er frilansjournalist i Dar es Salaam, Tanzania.

Bi Kidude er muslim, og har også vært opptatt av tradisjonelle ritualer på Zanzibar. Men hun har aldri tilpasset seg tradisjonelle kvinnelige muslimske idealer. I Egypt kastet hun sløret og barberte hodet. Som musiker lever hun opp til rock'n roll-mytene. Hun røyker, drikker, flørter og danser vilt.

Bi Kidude har et spesielt forhold til «unayago», et ritual som hører til unge jenters inntreden i voksenlivet. Gjennom musikk og dans, med unge jenter som eksklusivt publikum, viser Bi Kidude hva som skal til for å skape et godt samliv mellom mann og kvinne. Hun synger også om farene for seksuelt misbruk og undertrykking.

Trass i en uortodoks livsstil og en fargerik livshistorie har Bi Kidude en stor tilhengerskare også på Zanzibar-øyene. Da hun var på verdensturné i 2004, gikk det rykter om at Bi Kidude var død. Sorg og fortvilelse spredte seg, og alle på Zanzibar snakket om det forferdelige som hadde skjedd. Men snart kom det beskjed fra Bi Kidude at det fortsatt var to måneder igjen av verdensturneen.

– Jeg har det bra. Hvordan kan jeg stoppe å synge? Jeg føler meg som en 14-åring når jeg synger, het det i beskjeden fra Bi Kidude.

Gados verden

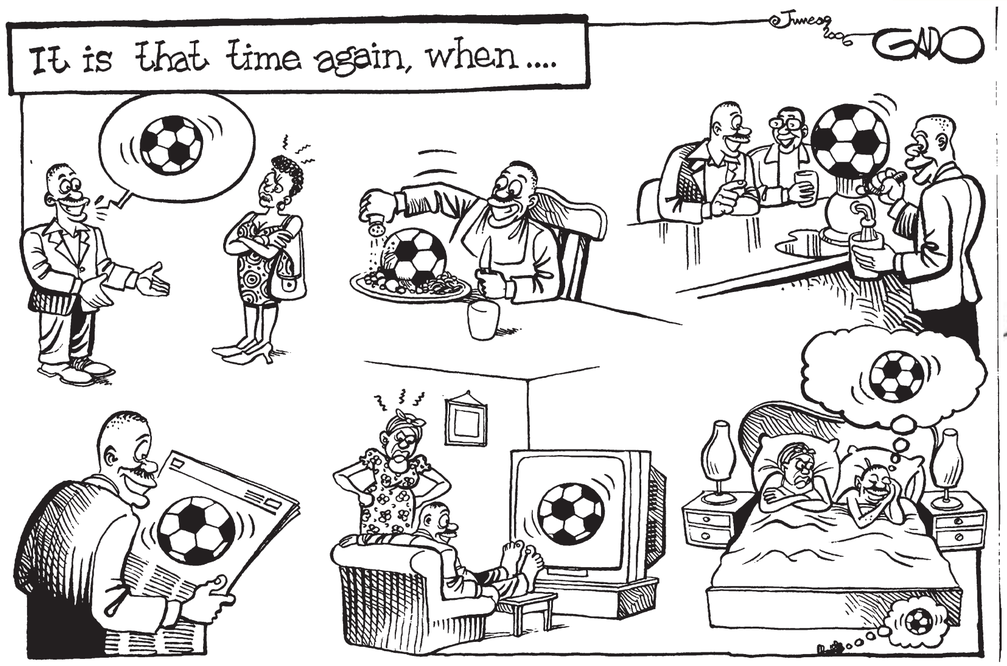

Tanzanianeren **Godfrey Mwampembwa**, bedre kjent som «Gado», er en av Afrikas mest profilerte karikaturtegnere. Han tegner blant annet for den uavhengige kenyanske avisen **Daily Nation**.

Jenta som ville bli Sudans førstedame

LITTERATUR

Sudan er Afrikas største land og har gjennomgått kontinentets lengste borgerkrig. Det er et ytterst komplisert samfunn med store religiøse, politiske og økonomiske interessekonflikter, en mengde folkegrupper, brutal maktkamp, mord, vold, sult, tørke og det som må kalles elendig infrastruktur. Til dette landet kom den unge Emma McCune fra England som bistandsarbeider i 1988. Det skulle bli starten på en høyst usedvanlig historie.

Boka «Emmas krig» skrevet av journalisten Deborah Scroggins handler om denne usedvanlige historien. Den bringer oss inn i hjertet av de politiske konfliktene både i SPLA og andre grupperinger og mellom sør og nord. Den gir noe av historien bak den lange borgerkrigen i Sudan, nærgående portretter av aktørene, et kritisk søkelys på bistandsfolkenes rolle, og mange historier om nød, elendighet og utnyttede barn. Det er ikke noe helteportrett Scroggins skriver. Emmas mor skal ha vært såret.

Den unge Emma ble nærmest oppslukt av Sudan. Hun var i en rundans mellom Nairobi og de mest utsatte stedene i Sør-Sudan, mellom FN og andre bistandsorganisasjoner og mellom journalister som dekket borgerkrigen og lokalbefolkningen. Emma ville finne sin sudanske sjel. Engasjementet hennes smittet over på mange mennesker, og hun fikk det stort sett som hun ville. Hun var midtpunktet på enhver fest. En villstyring med energi og engasjement.

bokanmeldelse

Deborah Scroggins:
«Emmas krig.»
Oversatt av Alexander Leborg.
Oktober, 2006.

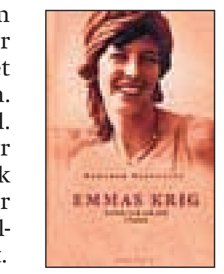

Slik levde hun inntil hun en dag traff opprørslederen Riek Machar og giftet seg med ham som hans andrekone. Hun pakket det lille hun hadde i sekken og bosatte seg i sumpområder der sykdom florerte og mat, medisiner, rent drikkevann og bensin manglet. Tusenvis av antatt foreldreløse barn var stuet bort, sannsynligvis i påvente av å gjøre en jobb som barnesoldater. Emma ble opprørslederen kone som forsvarte alle hans handlinger, bidro til den interne og bitre striden mellom John Garang og Riek og kom i krangel med tidligere gamle venner. Selv begynte hun å få tendenser til å se på seg selv som en framtidig «førstedame» i Sudan.

Emma ble trukket inn i maktkampen og den blodige borgerkrigen. Hun ville ikke se seg tilbake. Hun ville ikke være med på at det kanskje fantes mange skurker i den krigen.

Bare 29 år gammel ble Emma drept i en bilulykke i Nairobi. Ingen ting tyder på at det var en arrangert ulykke. Men ingen er heller i tvil om at Emmas liv var truet de siste åra. Hun hadde fått et solid fotfeste en del steder i Sudan, og skaffet seg så vel venner som fiender. Tusenvis av mennesker fulgte gravferden hennes.

Denne historien er spunnet inn i en bredt anlagt historie om den kulturelle, religiøse og politiske utviklingen i Sudan. Scroggins er en dreven og prisbelønt journalist som klarer å holde trykket oppe gjennom over 400 sider, og gir i alle fall denne leseren en følelse av at nå vet jeg mer om det som skjedde. Forfatteren selv har møtt og intervjuet så å si alle sentrale aktører i konflikten – både i nord og i sør. Hun var i Sudan samtidig med Osama Bin Laden, og hun har lyttet til retorikken mellom muslimer og kristne mer enn en gang. Hun har sett fattigdommen og hun var vært på barene og hotellene til bistandsarbeiderne og eventyrerne. Hun kjenner miljøet.

I dette miljøet har hun snappet opp bruddstykker av Emmas dramatiske, men korte liv. Hun møtte Emma selv også lenge før tanken om bok var født.

Det er amerikanske øyne som har observert liv og utvikling i et konfliktfylt og sammensatt land. Scroggins gjør det på den kjappe og direkte måten som kjennetegner en journalist som rett og slett forteller det hun ser, hører og leser. Dørene har ofte åpnet seg når hun vil inn til maktmennesker og miljøet rundt en fredsprosess med mange tilbakeslag. Hun snapper opp både sannhet og løgn, kjærlighet og svik i den prosessen. Det gir boka en nerve som gjør den spennende å lese.

TONE BRATTELI

Mangler du noen av disse utgavene?
Send en e-post til bmc@norad.no
eller ring 22 24 20 59

Norwegian People's Aid

Norwegian People's Aid (NPA) is a non-governmental organisation with close links to the Norwegian labour movement. NPA is involved in humanitarian relief and long-term cooperation in more than 30 countries. We have around 70 expatriates abroad per year in addition to around 2500 locally employed staff members. NPA is one of the world's leading organisations involved in humanitarian mine action. The NPA head office is located in Oslo, Norway.

New announcement:

Programme Manager Development Programme Sudan

NPA has worked in Southern Sudan since 1986. Following the peace agreement last year, we are in the process of adjusting our work to the new realities. It is our strategic ambition to enhance the long-term development dimension of our work in the country. To enhance this process, we are establishing a new position.

Position number: 08/06 — Place of service: Sudan, Juba
Starting date: As soon as possible — Closing date for applications: 7th of July 2006

Please apply online as instructed on our web sites www.folkehjelp.no and www.npaid.org.

Norsk Folkehjelp

Norsk Folkehjelp er en frivillig hjelpeorganisasjon. Ved hovedadministrasjonen er vi rundt 90 ansatte, mens det er ca 2500 lokalt ansatte i våre programland. Forventet omsetning for 2005 er ca 650 mill. Vi har programmer i mer enn 30 land, og vi er en av verdens fremste organisasjoner på humanitær mineinnsats.

Databaseansvarlig for Mineprogrammet

Stillingsnr: 45/06 — Arbeidssted: Sudan
Tiltredelse: Snarest mulig — Søknadsfrist: 28. juni 2006

Fullstendig utlysning og instruksjoner for å søke finnes på www.folkehjelp.no

Norsk Folkehjelp

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære organisasjon. Vi støtter folk i kampen for mer innflytelse over egne liv. I Norge er vi blant annet engasjert i frivillig sanitetsarbeid, kamp mot rasisme og drift av flyktningmottak. Internasjonalt arbeider vi i mer enn 30 land, og vi er en av verdens fremste organisasjoner innen humanitært minearbeid. Omsetningen i 2006 er ca 700 millioner kroner. Vi har omkring 200 ansatte i Norge og ca 2500 lokalt og internasjonalt ansatte i utlandet. Personer med innvandrerbakgrunn oppfordres til å søke.

Stabsleder Internasjonal avdeling

2-årig engasjement med mulighet til forlengelse

Stillingsnr: 24/06 — Sted: Hovedadm., Oslo
Tiltredelse: Snarest — Søknadsfrist: 09.07.06

Fullstending utlysning og instruksjoner for å søke finnes på www.folkehjelp.no.

bistands aktuelt
tar sommerferie!
Neste utgave utkommer 25. august.

Høgskolen i Telemark

Flerkulturelt arbeid

Høgskolen i Telemark starter høsten 2006 deltidsstudium i **Flerkulturelt arbeid** (60 stp over 2 år). Målet med studiet er at du skal utvikle kunnskap og profesjonell kompetanse i flerkulturelt arbeid. Undervisningen i Flerkulturelt arbeid er konsentrert i bolker, med 3 samlinger à 3 dager pr. semester.

Vi har også ledige plasser på det tverrfaglige deltidsstudiet **Kultur for helse**.

Se www.hit.no for søknadsskjema og mer informasjon, eller kontakt opptakskontoret@hit.no / tlf. 35 57 53 00

Løpende opptak/ ingen studieavgift
Studiestart: september 2006

nytt om navn

Har du skiftet jobb? Kontakt redaksjonens Nytt om navn-medarbeider Fred Isaksen på e-post: nyttomnavn@akela.no eller på telefon 922 21 487.

Anita Sæbø er ansatt i engasjement ut året som bistandsrådgiver i Atlas-alliansen. Hun har tidligere jobbet i Atlas-alliansen som webredaktør og i forbindelse med TV-aksjonen i 2002. Sæbø er i ferd med å fullføre hovedfag i statsvitenskap, med feltstudier i Zambia. Hun har dessuten studert bistandsrelaterte emner ved Universitetet i Amsterdam og har toårig informasjonsutdanning fra Volda.

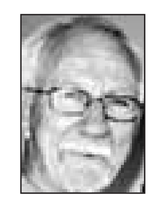

Egil Holte er ansatt som prosjektsekretær i Tibetmisjonens bistandsarbeid.

James Bajowa (29) er tilsatt i fast stilling som redaksjonsassistent i Verdensmagasinet X. Bajowa har økonomiutdannelse fra Nigeria, og har tidligere blant annet jobbet som saksbehandler i Norsk organisasjon for asylsøkere (NOAS). Bajowa tok over etter Kamilla Berggrav som har fungert i stillingen siden februar.

Kjell Roland (52) er ny adm. direktør i Norfund, et statlig investeringsfond som investerer på kommersielle vilkår i selskaper i utviklingsland. Roland har vært partner i ECON Management AS og har gjennom de to siste tiår som administrerende direktør vært med på å bygge opp ECON Analyse. Roland har også betydelig erfaring som rådgiver for en rekke utviklingsland og har arbeidet bl.a. for Verdensbanken og Asiabanken med energi- og miljøspørsmål.

Siv Mjaaland (26), er ansatt som informasjonsrådgiver i CARE Norge med ansvar for nettsider, pressekontakt og informasjonsformidling. Mjaaland har mastergrad i fred- og konfliktstudier fra Universitetet i Oslo med fokus på kvinner og konflikt i Uganda. Siv har vært spaltist i Klassekampen i to år og var tidligere foredragsholder for FN-sambandet.

Kjetil Korsveien (32) er nå Fundraising Manager i CARE. Korsveien er utdannet Sivilmarkedsfører fra BI/NMH i 1996-2000, og har befalsskole 1993-95. Han har tidligere jobbet med salg innen IT sektoren med vikar- og rekrutteringstjenester, og med salg og markedsføring av programvare og datautstyr i ulike selskaper.

Dag Bredvei (48) er ansatt som ny Afrika-korrespondent for NRK, skriver fagbladet Journalisten. Han starter i jobben i august, og samtidig flytter NRK sitt Afrika-kontor fra Cape Town i Sør-Afrika til Nairobi i Kenya.

Beate Thoresen er ansatt som prosjektrådgiver i FOKUS fra 1. mai 2006. Hun har hovedfag i statsvitenskap og har tidligere arbeidet for Redd Barna, ICVA (International Council og Voluntary Agencies) og Oxfam GB. Fra 2001 har hun arbeidet som uavhengig konsulent med evaluering av bistandsprosjekter, utredninger og veiledning i organisasjonsutvikling og planlegging. Arbeidet har særlig vært knyttet opp mot temaene konflikt og fred, flyktninger og tilbakevending, rollen og deltakelsen til organisasjoner i det sivile samfunn, urfolk, småbønders adgang til jord og bistandspolitikk generelt. Beate Thoresen har bodd 13 år i Guatemala.

Utviklingsminister Erik Solheims nye analysestab har fått følgende sammensetning:

Hege Hertzberg (46) – avdelingsdirektør. Hertzberg er ernæringsfysiolog, og tidligere helserådgiver i Norad. Hun har til sammen ni år i Afrika bak seg, i Zambia (fredskorpsdeltaker) og på ambassadene i Botswana og Zimbabwe. Hun har også ledet Norges Unge Venstre og Fellesrådet for det sørlige Afrika. Hun har tidligere jobbet i Utredningsenheten i Norad, vært underdirektør i regionavdelingen (øst/sentral-Afrika) og avdelingsdirektør i Utviklingspolitisk seksjon.

Cathrine Løchstøer (55) – seniorrådgiver. Løchstøer kommer fra NRK, nå sist som korrespondent i Brussel. Tidligere har hun bl.a. vært korrespondent i Paris og utenriksredaktør på hovedkontoret. Løchstøer har solid kompetanse på islam og nord-Afrika, og har bl.a. skrevet en bok om Algerie.

Tone Tinnes (44) – seniorrådgiver. Tinnes er sosialøkonom og har tidligere ledet Norads gruppe for offentlig finansforvaltning. Hun har bl.a. vært fire år i Tanzania som landøkonom, og har solid kompetanse innen makro-økonomi, utviklingsøkonomi, PRSP, budsjettstøtte og bistandseffektivitet/Paris-erklæringen. Tinnes har jobbet i utredningsenheten i Norad. Hun har tidligere jobbet i Næringsdepartementet.

Jon Otto Brødholt (40) – seniorrådgiver. Brødholt er statsviter (international policy studies fra USA) og har i vår vært konstituert underdirektør i utviklingsministerens sekretariat. Han har en bred utviklingspolitisk bakgrunn med vekt på strategiutvikling, politisk analyse, demokratiseringsprosesser og menneskerettigheter. Brødholt har også jobbet mye med hiv/aids-spørsmål og frivillige organisasjoner som aktør. Han har vært seks år i Mellom-Amerika (Nicaragua og Guatemala) og har ledet Norads team for bistand til sørøst-Europa i to år.

Ole Jacob Sending (34) – seniorrådgiver. Sending kommer fra stillingen som seniorforsker på NUPI. Han er doktor i statsvitenskap og har et bredt nettverk i norske og internasjonale forskningsmiljøer. Sendings forskning har hovedsakelig omhandlet tre arbeidsfelt; FN-systemets virkemåte, forholdet mellom sikkerhet og utvikling og amerikansk hegemoni (politisk, økonomisk og kulturelt).

Geir Løkken (45) – underdirektør. Løkken er statsviter og har jobbet i UD siden 1988. Han har tjenestegjort i Kuwait, Abu Dhabi og Bonn. Han har vært underdirektør i utviklingspolitisk seksjon siden 2001, og har de siste årene hatt spesielt ansvar for Fredskorpset, forskningsspørsmål og arbeidet med en samstemt utviklingspolitikk (koherens).

Ifølge Utenriksdepartementet skal analysestaben blant annet følge med på internasjonal tenkning og forskning, og forsøke å se hvordan internasjonale trender kan og bør reflekteres i norsk utviklingspolitikk. Ambisjonen er å bidra til at utviklingsministeren er med på å sette dagsorden i norsk og internasjonal offentlig debatt.

notis

– Giverne svikter jordskjelvrammede

Pengemangel vanskeliggjør nødhjelpsarbeidet etter jordskjelvet i Indonesia hevder hjelpeorganisasjoner som driver nødhjelpsarbeid i området. Så langt har verdenssamfunnet kun lovet 21 millioner dollar til nødhjelps- og gjenoppbyggingsarbeidet. FN ba om 103 millioner dollar.

1,5 millioner mennesker er husløse. Dette er mer enn tre ganger så mange som etter Tsunamien som traff Aceh-provinsen.

– Sanitærtjenester er ødelagt og folk sover utendørs under uhygieniske forhold, noe som gjør at sykdom sprer seg raskt i flere landsbyer. Vi gjør alt vi kan, men hvis vi ikke snart får den støtten vi trenger for å hjelpe de overlevende, vil ting bli verre, sier Johan Kieft, CARE Indonesias nødhjelpskoordinator.

Svar
hvem? hvor? hva i all verden?

1. Sudans visepresident og formann i SPLM Salva Kiir Mayardit.
2. UNICEF, til arbeid for barn som er rammet av hiv/aids.
3. Elfenbenskysten.
4. I Tibet
5. Amharisk
6. Global Alliance for Vaccines and Immunization.
7. Brasil
8. Kinshasa.
9. India
10. Indonesia
11. Laos
12. Filippinene
13. Å vurdere frivillige organisasjoner som kanal i utviklingssamarbeidet.
14. Thimbu.
15. Namibia.
16. Hamas og Fatah.
17. Aghanistan.
18. UNAIDS – FNs fellesprogram for bekjempelse av hiv og aids
19. Polynesiere
20. Yangon

Alt riktig: Les spørsmålene før svarene – ikke omvendt!
15-19: Verden trenger deg.
10-14: Du kan se framtiden lyst i møte.
5-9: Ikke så verst.
1-4: Din interesse for globale spørsmål er kanskje av ny dato?
0: Utenriksdepartementets aspirantkurs er kanskje ikke det du burde søke på i år?

Neste bistandsaktuelt utkommer ca. 25. august

Litt mer enn krig og katastrofer...

Nå 24.000 lesere!

Er du opptatt av utviklingslandenes situasjon?
Er du interessert i å lese om den økonomiske og politiske utviklingen? Om de mange små skrittene for å unngå sult-katastrofer og krig? Nå har du muligheten.

✗ JA, jeg vil ha et gratis-abonnement på fagbladet Bistandsaktuelt.

Navn
Gate- og/eller leilighetsadresse (etasje og leilighetsnummer, hvis mulig)
Postboks
Postnummer Poststed

NB! Vennligst oppgi gate-/leilighets- og evnt. postboksadresse.
Hoveddelen av opplaget distribueres med avisbud.

Du kan også tegne abonnement direkte på www.bistandsaktuelt.no

PORTO

bistandsaktuelt
Norad,
boks 8034 Dep.,
0030 OSLO

siste

VISSTE DU AT...

Antall helsearbeidere i Afrika i snitt er 2,3 per 1000 innbyggere, 18,9 i Europa og 24,8 i Sør-, Mellom- og Nord-Amerika.

Kilde: Working together for health, WHO 2006

«Hvis du gifter deg med en vakker kvinne, gifter du deg med trøbbel»

Ordtak fra Liberia

Prisbelønt norsk «jungeltraktor»

«GT» skal testes ut på landsbygda i Senegal

ÅS (b-a): Den ser ut som ei olakjerre, har initalene «GT» som står for «Getting There» og vant nylig Verdensbankens utviklingspris for 2006 på 150 000 dollar. Om noen måneder vil den norske oppfinnelsen være under utprøving i Senegal.

Mens vanlige landbrukstraktorer velter ved 32 grader, tåler «jungeltraktoren» 45 graders helling.

ALLE FOTO: LIV RØHNEBÆK BJERGENE

TEKNOLOGI

• LIV RØHNEBÆK BJERGENE

– Dette er på mange måter en uslipt juvel fordi den har så mange bruksområder, sier sivilingeniør og oppfinner, Svein Olaf Lie i firmaet Green Trac. Det var også tydeligvis juryen i Verdensbanken «Development Marketplace 2006» enig i. Av over 2500 oppfinnelser var «GT» én av 30 som vant.

Multikjøretøy. Lie har yrkesbakgrunn fra blant annet Transportøkonomisk Institutt og Norsk Folkehjelp. Sammen med professor Herman Qvam og verkstedet ved Universitet for miljø- og biovitenskap i Ås har han i 6-7 år jobbet med å utvikle kjøretøyet.

– «GT» er et eksempel på et prosjekt der en kan koble nødhjelp og langsiktig utviklingshjelp, sier Lie.

Han ser for seg at kjøredoningen kan utplasseres og benyttes i for eksempel enkel landbruksproduksjon ute på landsbygda, være et transportkjøretøy som kan frakte folk og varer til og fra markedet samt et servicekjøretøy som kan være drivverk for produksjon av strøm, maling av korn og pumping av vann.

– Når og hvis hvis en nødhjelpskatastrofe inntreffer, så er kjøretøyet allerede på plass. Da kan den frakte for eksempel matvarer fra matvaresentrene og ut til befolkningen.

Kommer seg fram. For mens andre framkomstmidler i katastrofeområder ofte strever med å ta seg fram på grunn av mangel på veier – eller at de veiene som finnes er uframkommelige – så vil «GT» i de fleste tilfellene klare brasene.

– Derav navnet «GT» for Getting There, selv om han som sveiset rammа tror at bilen er oppkalt etter han, smiler Lie, og avslører at rammemakeren heter Gunnar Torp.

Lie forteller hvordan han i utviklingen av «GT» har gått 50-60 år tilbake i tid her i Norge, og hentet inspirasjon fra blant annet Gråtasstraktoren som innledet landbruksmekaniseringen her hjemme.

– Stikkordet er enkelhet. Hvis en skal gå over til mekanisert landbruk, så må utstyret være så enkelt som mulig, sier Lie, og forklarer at de i utviklingen av traktoren tok vekk så mye utstyr som mulig – uten at det skulle gå på bekostning av funksjon. Med alle deler som er tatt bort, blir det også færre deler som kan gå i stykker.

> **«GT» er et eksempel på et prosjekt der en kan koble nødhjelp og langsiktig utviklingshjelp.**
>
> **Svein Olaf Lie**, sivilingeniør og oppfinner.

Mer informasjon om «GT» finner du på: www.umb.no og www.greentrac.org

Sivilingeniør og oppfinner **Svein Olaf Lie** med modellutgaven av «GT».

– Ikke minst blir «GT» enkel både å kjøre og å betjene.

Kjøreegenskapene demonstrerer han i en bratt skråning, der en normal traktor ville ha veltet.

– Vi har testet sideveis stabilitet på opptil 45 grader når kjøretøyet er uten last. Her ville en vanlig landbrukstraktor ha veltet på 32 grader.

Rask er den derimot ikke.

– Nei, den går ikke fort. Jo saktere, jo bedre. Den bør ikke over 30 kilometer i timen. Men det viktige er at den kommer fram.

Patent på drivlinje. Demonstrasjonstraktoren er satt sammen av motor og drivverk fra Volkswagen Caddy.

– Vi har patent på drivlinjen i kjøretøyet, forteller Lie og forklarer hvordan denne drivlinjen som forbinder for- og bakdel ved hjelp av en forhjulsdrevet motor lager et firehjulsdrevet kjøretøy.

– Og skulle motoren ryke, kan en enkelt bytte ut motorenheten med andre forhulsdrevne motorer.

Planteolje som drivstoff. I Senegal skal fem kjøretøy testes ut i Verdensbankens PROGEDE-prosjekt. Prosjektområdet er på størrelse med Hedmark fylke, og har 90 vegløse landsbyer.

– Vi regner også med at testperioden vil medføre utvikling og endringer av kjøretøyet, sier Lie.

Kjøretøyene som leveres til Senegal skal drives med lokalt produsert drivstoff – kaldpresset planteolje, som er basert på Jatropha-planten.

Lie avslører at akkurat drivstoffbiten, skulle han ønske å få forske mer på.

– Å kjøre på planteolje krever en del tilpasninger. Mitt ønske hadde derfor vært å ha et parallellt forskningsprosjekt her ved Universitetet i Ås, for så se hvordan våre erfaringer stemte overens med det en erfarer i Senegal, forteller Lie.

Tung prosess. Til tross for prestisjetung pris og bestilling på kjøretøyer til Senegal, så beskriver Lie prosessen fram til i dag som «tung».

– Mye av tiden har gått med til å få støtteapparatet til å bli interessert.

Han mener det er et tankekors at Verdensbanken vil ha kjøretøyet, mens norske myndigheter så langt ikke har vist interesse.

– De har sine regler å vise til, men det har vært en tung prosess, ja, sier han.

Uten pengene fra Verdensbanken, som skal brukes til å toppfinansiere prosjektet i Senegal, så ville det ifølge sivilingeniøren vært kroken på døra.

– Jeg solgte patent på oljetransport på jernbane til USA for noen år siden, som har gitt meg inntekter. Men uten pengene fra Verdensbanken, så hadde det ikke gått lenger.

Utvikling. Rik tror han heller ikke han blir på dette prosjektet.

– Da måtte vi i så fall ha laget et produkt som kunne ha dekket nisjemarkeder i Vesten, samtidig som vi kunne ha benyttet kjøretøyet i utviklingsland.

Nå gleder han seg til å reise til Senegal å se hvordan kjøretøyet kan løse arbeidsintensive oppgaver:

– Jeg har et bilde inne i hodet mitt av afrikanske kvinner i fargerike, flagrende gevanter som bruker kjøretøyet til å få fraktet varene sine til det lokale markedet. Tenk hva en slik mulighet kunne ha å si for deres utvikling, sier Lie entusiastisk.